AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yüksek Tansiyonun İSTİKBALİNİZİ TEHLİKEYE Düşürmesi İcap etmez.

Senelik muayeneler, doktorunuza yüksek tansiyonu *vaktinde* teşhis etmek imkânını verir, o zaman *tedavi de kolay* olur.

Doktorunuzla *birlikte*, yüksek tansiyonun hayatınızın düzenini bozmasına mani olabilirsiniz.

Muntazam ve *itidalli* bir yaşama tarzı tansiyon yüksekliğini önlemek hususunda çok müessirdir

40 Yaşında veya daha yaşlı iseniz tansiyonunuzu muayyen fasılalarla kontrol ettirin. Yüksek tansiyon *ekseriya* orta veya daha ileri yaşlarda görülür ve senelik muayeneler bunun *başlangıçta* anlaşılmasını mümkün kılar. Zaman zaman baş ağrısı, baş dönmesi, nefes darlığı, yorgunluk duyuyorsanız doktorunuza gitmeyi ihmal etmeyin! Bütün bu haller Yüksek tansiyonun işaretleridir, fakat diğer sebeplerden de ileri gelebilirler. Asıl sebebin ne olduğunu ancak *Doktorunuz* bilebilir; yalnız o, hakiki rahatsızlığınızı anlayabilecek imkânlara sahiptir, ve lâzım olan tedaviyi tatbik edebilir.

Doktorunuz Tansiyonuzun Yüksek olduğunu Gördüğü takdirde — neler YAPMAMANIZI ve neler YAPABİLECEĞİNİZİ size söyleyecektir. Umumiyetle tavsiye edeceği şey «mutedil bir hayat sürmektir.» Aşırı yemek, aşırı bedeni faaliyet üzüntü ve asab gerginliği yüksek tansiyonu daha da *yükseltir*. Size, «daha sakin» bir hayat sürmenizi tavsiye ettiği takdirde, ona uyun. Unutmayın ki, tavsiyelerini ihmal ederseniz, yüksek tansiyon, kalpte, böbreklerde, damarlar ve beyninizde ciddi arızalar tevlid edebilir
Kendisiyle iş birliği *yaptığınız takdirde* *Doktorunuz* bunlardan sizi koruyabilir.

Doktorunuza yardım ettiğiniz takdirde — bir çok faydalı ve müsmir yıllara sahip olabilirsiniz. İlâçlar, yiyecekler ve cerrahi hakkında bilgileri sayesinde doktorunuz, yüksek tansiyonu önlemek ve ihtilâtlarile mücadelede çok şeyler başaracak vaziyettedir. Kendisine siz de yardım ediniz. İşinizde kendinizi sıkmadan çalışmayı, istirahat etmeyi öğreniniz. Ruhi heyecanlardan kabil olduğu kadar kaçınınız. Makul bir şekilde yiyiniz, muntazam ekzersizler yapınız ve bol uyuyunuz. *Durumunuzu merak etmeyiniz.* Makul bir şekilde hareket ederseniz, yüksek tansiyonunuza *rağmen* uzun, mes'ud ve cazip bir hayat sürebilirsiniz.

• Bu, en mühim sağlık konularına dair hazırlanmış yazılardan bir tanesidir. Bu yazılarda, doktorunuzla tam işbirliğinin, sağlığınızı korumakla kalmayıp; uzun ve sıhhatli bir ömür sürmenizi de nasıl mümkün kılacağını göreceksiniz.

SQUIBB
İLAÇLAR
1858 DENBERİ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 3, Cilt: IX, Sayı: 141

Rüzgarlı Sok. Ovehan
Kat: 3, Dâire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı: 60 **Kuruş**

*

Neşriyat Müşaviri :

Metin TOKER

İmtiyaz Sahibi ve yazı **İşlerini fiilen** *idare eden Mes'ûl Müdür:*

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
HüseyinEZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED **PRESS**
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe :
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese *Müdürü :*
Mübin TOKER

Abone *Şartları :*
3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 yıllık (52 nüsha) : 24 lira

*

İlan *Şartları:*
3 renkli arka kapak (Tam Sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih : 17.1.1957

Kapak resmimiz :

Harold MacMillan

İmparatorluğun sonu

Kendi Aramızda

Dış şahsiyetler hakkında

Harold MacMillan 10 Ocak 1957 de İngiltere Başbakanı tâyin edildi. İngiltere Kraliçesinin de AKİS'in izinden gitliği anlaşıldı. Zira, AKİS 23 Temmuz 1955 tarihli nüshasında MacMillandan "İkinci Eden" diye bahsetmemiş miydi?

Hatipoğlu - Malatya

*

AKİS'in 138 inci sayısında *yer* alan Magloire hadisesi Sosyologlar için, determinizmin ibrete değer en yeni örneklerinden birini teşkil etmektedir. Yazılarınızı "zekâ ışığı" altında okumak insana cidden büyük haz veriyor. Bundan dolayı tebrikler ve teşekkürler.

C. Menekli • İstanbul

Son birkaç sayınızda Nuri Said isimli bir küçük diktatör ve politikası hakkında yapmakta olduğunuz neşriyat. AKİS mecmuasını bütün meziyeti kazanç temin etmekten ileri gidemiyen matbuatımızın diğer mensuplarından ayırmaktadır. Dünyanın birçok memleketlerinde bazı gaeteler diktatörleri dillerine dolamış, bu uğurda zarar görmüş ve zarar vermişlerdir. Bizde bu sahada büyük bir boşluk var. Kendimizi demokrat sayıyor, demokratik prensipleri müdafaa ediyor, ondan sonra da Nuri Said gibi, Tito gibi milletlerini temsil etmekten aciz bazı demagogları alkışlıyoruz. Bir zamanlar yaptığınız gibi tarih boyunca yetişmiş bütün diktatörleri mecmuanızın bir sayfasında teşbir etmenizin mümkün olup olmadığını bilmiyorum. Eğer mümkünse Nuri Said hakkında olduğu gibi diğer diktatör taslaklarına da neşriyatınızda yer vermenizi rica edeceğim.

Şevki Adalı - Antakya

●

Başmakale hakkında

AKİS, başmakale ihtiva ederken; bugününden daha çok tatmin ediciydi. AKİS'in, tenkit ettiği duruma düştüğünü görmeyi hiç arzu etmezdim. 140 sayılı AKİS'te Metin Toker'in "Başmakalesiz Gazeteler" başlıklı yazısını okudum. Hemfikir olmamak, mümkün değil. Ancak, bir nokta beni biraz üzdü. Sizde mi bunu yapacaktınız?

Başmakale, hakikaten bir seviyyenin miyarı ise ve başmakalenin kalkması ile gazetelerimizin seviyesinin düştüğü bir gerçekse, ve bu bir memleket meselesi ise AKİS'in bile bile bu en alt kademeye düşmesinin hikmetini anlamak cidden güç olur. Bir taktik olsa bile, bunu yapmamalıydınız.

Zihnim bir noktaya takıldı: Yoksa başmakalelere yöneltilen AKİS'in "zeka ışığı" söndü mü? Kendi tabirinizle "ne var ki" biraz daha objektif olmalı, AKİS, AKİS olarak kalmalı.

M. Besir Hâmidi - Mardin

*

Kendi aramızda sütununu okuyuculara bıraktığınızı söylüyorsunuz. Hayır, buna kimseyi inandıramazsınız. Bence hakikati söyleseniz daha iyi olurdu. Başmakale yazmaktan vazgeçtik, çünkü tehlikeli oluyor; Falih Rıfkı Atayı misal gösterir ve görüyorsunuz ya yedi devrin yazarı bile gazetesini Basın Kanunu karsısında başyazısız bıraktı, diyebilirdiniz.

Hüseyin Korkmaz - Ceyhan

●

Tiryakisi olduğum AKİS, 140 inci sayısında "Başmakalesiz Gazeteler" başlıklı ve Metin Toker imzalı yazıda; gazetelerin, başmakale yazmamakla vazifelerini yapmadıklarını ifade ile işi "fikirsiz gazete" tabirine kadar götürüyor. Bir nevi başmakale olan "Kendi i Aramızda" sütununu kaldıran AKİS'te Metin Toker'in imzası ile böyle bir yazıyı okuyunca insanın aklına gayrı ihtiyari perhiz ve lahana turşusu tâbiri geliyor. Hem, kim diyebilir ki gazetelerimiz başmakale yazmıyorlar? En ciddi gazetelerimizden Cumhuriyette, Nâdir Nâdi'nin yeni basın kanunu tadilâtından bu yana yazdığı üç makaleden sonra "Rock'n Roll ve Strip - tease" mevzuundaki son makalesini okumadınız mı?

Sabahattin Zengin - Ankara

AKİS - "AKİS" imzalı yazılana 3 üncü sayfadan 5 inci sayfaya nakil mekân ettiği gözden kaçmış olmalı

●

Mecmua hakkında

AKİS'in 137 inci sayısında N. Özden - Amasya imzasıyla yazan okuyucunuz AKİS'in kadınların da bir numaralı mecmuası olduğunu bilmiyor galiba. Jale Candan'ın kadın sayfalarında çizmeğe çalıştığı aydın, çalışkan, ekonomik, faal kadın tipini candan tasvip ediyoruz. Memleketimizin en büyük ihtiyaçlarından biri olan modern ve müsbet zihniyetin yerleşmesinde anne olarak, eş olarak, vatandaş olarak kadına büyük rol düşmektedir. Kadın sayfalarının büyük bir zevkle takip ediyoruz.

S. Önen - Ankara

*

AKİS'in geçen sayılarından birinde bir okuyucunuz Paristeki muhabirinizi artık orada mühim hâdiseler kalmadığı için Orta Doğuya, naklinizi istemişti, Şimdi Orta Doğuda da mühim hâdiseler kalmadığına göre, bu teşkilâtınızı vatanımıza getirtip hatta Bodruma da uğratsanız çok daha iyi ve verimli olur zannediyorum. Böylece okuyucularınız biraz da vatandaşlarıma meselelerini öğrenmiş olurlar.

Mehmet Barut - Bodrum

●

Reşat Nuri Güntekinin son sahne eserini gecen sayınısın tiyatro sütununda kıyasıya kötülemenizi hiç de hoş bulmadım. Esasen rahmetli, tiyatro yazarı olmak iddiasında değildi. Bunu kendisi 1943'de "Yaprak Dökümü"nü sahneye adapte ettiği sıralarda bizzat ki raf etmiş, yani tiyatro yasan değil, Romancı olduğunu kabul etmişti.

Onun son tiyotro eseri olan "Bu Gece Başka Gece"sini herkesin kritikten uzak, bir roman okur gibi, severek seyredeceğini sanıyorum. Allah rahmet eylesin.

Cazip Sümer - Ankara

Türk ve Amerikan heyetleri karşı karşıya
Eksik olan : Muhalefet

Millet

Kaçan yeni fırsat

Bu haftanın başında Türk milleti, en kıymetli müttefikine, Amerikaya birlik ve beraberlik halinde bulunduğunu göstermek fırsatım göz *göre göre* kaçırdı. Başkan Eisenhower "Amerikan vatandaşının temsilcisi" olarak bir heyeti Amerikan yardımı gören memleketlere göndermişti. Heyet Türkiyeye de geldi ve hem İktidarla, hem de C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülekle görüştü. Ama, ayrı ayrı görüştü. Devlet Başkanı heyet azaları şerefine bir cay, Hükümet 'Başkam bir akşam yemeği verdi. Her iki davette de Muhalefetin temsilcileri yoktu. Amerika Büyük elçisi de, bulunduğu memlekette cari protokol kaidelerine uyarak tertiplediği öğle yemeğine Muhalefetten kimseyi çağırmak cesaretini gösteremedi. Heyet Türkiyeye Yunanistandan gelmişti ve orada İktidarla Muhalefetin memleket ve millet menfaatini birlikte müdafaa ettiğini görmüştü.

Şöyle bir manzarayı göz önüne getirmek lâzımdır: Çankayadaki , çayda, davetli olarak İsmet İnönü, Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve Osman Bölükbaşı da vardır ve aynı siyasî şahsiyetler Başbakanın yemeğinde Adnan Menderesin etrafında yer almışlardır. Hepsi fikirlerini, Amerikan .yardımı mevzuundaki görüşlerini beraberce açıklıyorlar. Memleketin, milletin meselelerini birlikte anlatıyorlar. Bu durum Amerikan heyeti üzerinde müsbet bir tesir mi yapardı, yoksa menfî mi? Yardımın çoğalması ihtimali o takdirde azalır mıydı, yoksa kuvvetlenir miydi? Elbette ki Amerikan heyeti resmî davetlerde Muhalefet temsilcilerine rastlamayınca bizim Muhalefetin Amerikan yardımını istemediği, onun için davetlere icabet etmediğini düşünmemiştir. Türkiyede İktidarın karşısında Amerikaya düşman bir Muhalefetin bulunduğunu da hatırına getirmemiştir. Amerika Büyük elçiliğinin heyet azalarım aydınlattığından şüphe dahi edilemez ve azaların bizim iç durumumuzu mükemmelen bildikleri muhakkaktır. O halde, üstelik parası Devlet bütçesinden ödenen bu toplantılara Muhalefetin çağrılmaması İktidara ne kazandırmıştır?

Ama Türkiyenin dışında ve Türkiyenin içinde birşey kaybettirmiştir. Türkiyenin dışında itibarımız artardı. Türkiyenin içinde ise, İktidar emin olsun, eğer 1947 - 1950 arasında olsaydık Çankayadaki çayda Ve Başbakanın yemeğinde Muhalefet temsilcilerine yer verileceğini bütün millet düşünmüş Ve pek çok kimse 1947 . 1950 arasında bulunmadığımıza hiç de Halk Partili olmadığı halde üzülmüştür.

Dış Yardım

Ne azalma,, ne artma

Bu hafta Salı sabahı saat 9.30'da, Ankarada Amerikan Büyük elçiliğinin bir bankayı andıran beyaz binasının ikinci katında, yeşil perdeli ve yeşil boyalı bir küçük salonda dünyanın belki de en garip, basın toplantısı yapıldı. Başkan Eisenhower "Amerikalı vatandaşlar müşavir heyeti" diye anılan bir heyeti yeryüzünde dolaşmaya çıkarmıştı. Heyet Amerikan yardımı gören memleketlere uğrayacak, bu yardımdı kullanılış tarzı ve neticeleri hakkında görüşe müstenit intiba toplamaya çalışacaktı. Heyette resmî vazifeli bir tek şahis yoktu. Bunlar Washington'a dönüşte bir raporla durumu ve edindikleri kanaati Başkana bildireceklerdi. Heyet İstanbula gelmiş, aralarından üç kişi müteakiben Ankaraya geçmişti. Basın toplantısı o münasebetle tertiplenmişti. Fakat yeşil boyalı küçük salonda roller tersine döndü ve bütün tahminlerin aksine bazı uzun nefesli gazeteciler konuştular, heyetin toplantıda bulunan iki azası dinlediler. Vaziyet pek eğlenceliydi.

Bağdat, AKİS'İ Ankaraya şikayet etmiş. AKİS'in, bilhassa Nuri Sald Paşanın memleketini idare ediş tarzı hakkında tenkitler yöneltmesi ve Orta Doğudaki hadiseleri mesela tarafsız Amerikanın gördüğü şekilde görmesi hakikatler ile maksadlı tahrifleri birbirinden ayırması ve okuyucularına her şeyi olduğu gibi göstermesi Irak hükümetinin hoşuna gitmemiş. Bunun iki memleket arasındaki dostlukla kabilitelif bulunmadığı iddiasını ileri sürmüş. Bunun üzerine D. P. tarafından İstanbulda çıkarılan Havadis gazetesiyle Ankaradaki Zafer gazetesine AKİS'i haşlama emri verilmiş. Birincide Bahadır Dülger, ikincisinde başmuharrir olarak kullanılan bir "mağşuş adam" istenileni gazetelerinin başmakale sütununda yerine getirmişler. Hem de aynı günde ve. aşağı yukarı aynı tabirleri kutlanarak.. Mükemmel! iki yazıyı da okuduk, ikisini de okurken zaman zaman güldük; ama yaz darın mucip sebebini gayet iyi takdir ettik ve emri veren zatı, itiraf ederiz tamamiyle kaldı gördük. Türkiye ve Irak hükümetleri müttefiktir, Türkiye hükümetinin Irak hükümeti hakkında AKİS'te yapılan neşriyatı tasvip etmediğini böyle "spektaküler" bir tarzda göstermesi lâzımdı. Bu neviden şikâyetler, bilhassa doğu memleketleri tarafından daha batıdaki müttefiklerine sık sık yapılır. Batılı müttefikler de, doğulu ahbaplarının hatırı hoş olsun diye iktidarın resmi veya yarı resmi organlarında lehte birkaç satır yazdırtırlar. Ama müracaat sahiplerine de basının serbest olduğunu, daha fazla bir şey yapamayacaklarını bildirirler, dostça "siz onların kusuruna bakmayın" tarzında gönül alırlar. Tabii bu, seviyeleri farklı memleketler arasında cari bir usuldür. Yoksa Amerikan basınında mesela son aylarda Başbakan Athony Eden hakkımda -katilinden cellâdı -

Heyetin iki azasını gazetecilere bizzat Büyük elçi Fletcher Warren takdim etti. Bunlar heyet başkanı Benjamin Fairless ve Virginia Üniversitesi rektörü Dr. Colgate W. Darden idi. Takdim merasiminden sonra Büyük elçi gazetecilere suallerine başlıyabileceklerini bildirdi. İlk söz alan İKA adlı bir yerli ajansın sahibi Ziya Tansu oldu. Üstad lafa başlar başlamaz görüldü ki bir sual değil, bir nutuk veya vaız hazırlamıştır. Türkiyedeki muazzam kalkınmadan, vatan sathındaki iş imkânlarından, iş ve istihsal hacminin akıllara durgunluk veren inkişafından, Türk ekonomisindeki plân ve program anlayışından bahsetmeye koyuldu. Tercüman olarak hazır bulunan USİS'ten Doğan Poyraz atlaya atlaya tercüme ediyor, fakat vaız bitmiyordu. Üstad Kalkınma hareketinin plânsız olduğuğunun iddia edildiğini bildirdi, bu iddiaları reddetti, Kalkınma hareketinin bir plâna, hatta daha iyisi bir doktrine sahip bulunduğunu söyledi, doktrine bir de isim koydu: Menderes doktrini! Hatip konuşuyor, kendilerinden basın toplantısı yapmaları istenilen Amerikalılar parmaklarını oynatıyorlardı. Ajans sahibi devam ediyordu. Söyledikleri kendisi tarafından uydurulmuş şeyler değildi, -bunları vakalardan ve Meclis zabıtlarından bulup çıkarmıştı. Üstad müteakiben "Menderes doktrini"ni teşrihe başladı ki heyetin nazik başkanının bile sabrı kesildi. Tercümana döndü, "Galiba gazeteci dostlarımız bizim bizzat Menderes ile görüşmüş olduğumuzu bilmiyorlar" dedi. Fakat Ziya Tansu oralı değildi. Amerikalı heyet üyelerini Türk ekonomini hakkında aydınlatma vazifesini cezbe halinde ifaya devam ediyordu. Başkan daha fazla dayanamadı. Üstadın sözünü ikinci defa kesti ve "Artık suallere geçsek nasıl olur?" diye 'sordu. Ajans sahibi lâfım bağlamaya mecbur kaldı; Suali şuydu: "Şimdiye kadar anlattıklarım ve heyetin müşahedelerine göre Türkiye süratle kalkınan bir memleket değil midir?"

Mr. Fairless'in cevabı mümkün olduğu kadar nazik, o nisbette de açıktı:

"— Zannederim hepimiz Amerikan

AKİS'İ SEVMİYOR

na- bir sürü çok ağır tenkit yazısı çıkmış, Times gibi mecmualar kendi görüşlerini en sert kelimelerle belirtmişler, bandan dolayı Washington'a şikâyette bulunmak İngilterenin hatırından dahi geçmemiştir. Ne ise, mesele o değil...

Bizde de Bahadır Dülger ve "Zaferin mağşuş adamı", ellerinden geldiği kadar kendilerine verilen emri yerine getirmişler, AKİS'e çatmışlar. Gerçi bu iş de pek ellerinden gelmemiş ama, nihayet yapılması lazım gelen yapılmış. Meselâ kar iki başmakalede de Nuri Said Paşaya AKİS'ln "Sir Nuri" demesi mecmuaya bir tariz vesilesi sayılmış. Halbuki, neden? Bu, bir alay veya tezyif değildir ki.. Irak Başbakanı hakikaten "Sir" dür. İngiliz hükümdarı kendisine, İngiltereye yaptığı hizmetlerden dolayı "Sir"lük payesi vermiş, o da bunu kabul etmiştir. Şimdi mesela Irak Kralı, Bahadır Dülger'e, Bağdat hükümetine yardımından mütehassis olarak "Paşa" lık verse, o da bunu kabul etse kendisinden "Bahadır Paşa" diye bahsedilmiyecek midir? Ne var bunda?

Her iki başmakalede AKİS Kahire veya Sam ağzı ile konuşmakla suçlandırılmış. AKİSİ okuyan herkes, buna ancak güler. "Zaferin mağşuş adamı" soruyor: AKİS Türkçe düşünmüyor mu, diye. Bağdat Arapçâsı bilmediğimize göre, elbette ki Türkçe düşünüyoruz. Türkçe düşündüğümüz için de, Nasırını da, Seracım da, Nurisini de hakiki yerlerine, yani aynı sepetin içine koyuyoruz. Aynı usulleri kullanan bu Arapların birini' ötekine tercih için hiç bir sebeb görmüyoruz. Türk dostluğuna gelince, bu zevatın dostluklarının bir fırıldak süratiyle istikamet değiştirdiğini biliyor ve doğrusu, samimiyet eksikliği gördüğümüzden fazla ehemmiyet vermiyoruz. Birkaç sene evvel Zafer sütunlarında, bugün Nuri Said Paşama methedildiğinden de fazla hararetle Nadir övülmüyor, üstadın şahsında bir Türk dostu selâmlanmıyor muydu? Ne oldu, o "Büyük Dost"?

Bahadır Dülger "AKİS şimdiye kadar iç politikada siyasî şahsiyetleri ve partileri birbirine düşürüyordu, şimdi devletleri birbirine düşürmektedir" diyor. Doğrusu, ancak "Estağfurullah" diyebileceğiz. Yalnız üstadın "Eisenhower doktrini Amerikanın Bağdat Paktını desteklediğinin delilidir" demesi, iltifatının kıymetini azaltıyor. Zira AKİS'in rolü hakkındaki hükmü de, Eisenhower doktrinini anlayışı kadar çocukçaysa, doğrusu böbürlenmemize sebeb kalmaz. "Zaferin mağşuş adamı"na gelince, o en ziyade Nuri Said Paşaya demokratik esaslara dönmesini tavsiye etmemize hiddetlenmiş. "Sanki bunun mucip sebebleri ve bizim ittifak ve dostluğumuza ciheti talluku varmış gibi" diye azarlıyor. Adam Irakta basını susturmuş, siyasi partileri feshetmiş, Üniversiteyi kapatmışı buna rağmen vasiyete hakim olamamış, tutmuş, üstelik Parlamentoyu da tatil etmiş ve memleketi öyle idareye başlamış. Biz bu adama demokratik esaslara dönmesini tavsiye ediyoruz, "Zaferin mağşuş adamı" almıyor: Canım, diyor, nesi var, gül gibi idare ediyor! Sonra, sanki böyle bir müttefik güven verebilirmiş gibi, "bunun ittifakımıza ciheti taalluku ne?" diye soruyor. Dünyada her millet, kendisine müttefik olarak, memleketini demokratik yoldan idare eden adamı ister, ötekiler, bir "belâlı dost'tur. Hele, onun güç durumunu kurtarmak için fedakârlıklar yapmak zarureti olursa...

•

Bütün bunları okuduk, güldük geçtik. Cyrano'nun burnuyla eğlenmeye kalkışana dediği gibi "Hücum etmesini bile becerememişler" dedik. Şimdi, şikâyetimizi söyliyelim. Böyle bir vazifeyi yerine getirirken, bir takım tehditler savurmanın âlemi nedir? Havadis'e göre AKİS'in yaptığı çok tehlikeli teşebbüsmtiş, memleketin yüksek menfaati namına buna mutlaka mâni olunmalıymış. Zafer'e göre ise AKİS zararlı madde satıyormuş. Zararlı madde insanlar her memlekette takibata maruzmuş. Ne Bahadır Dülger'in ve ne de "Zaferin mağşuş adamı"nın AKİS'i ipsiz sapsız lâflarla ürkütebileceklerini düşünmüş olmalarına ihtimal vermiyoruz. O kadarlık aklı selimleri kalmıştır. Kaldı ki memleketin yüksek menfaatinin bugün, İnsanlardan bir "Bahadır Dülger" veya "Zaferin mağşuş adamı" mı, yoksa bir "Akisci" mi olmayı icap ettirdiği çok, ama çok münakaşa mevzuudur. O halde, kabadayılığa ne lüzum var? AKİS hükümetin veya İktidarın sözcüsü değil, oralardan direktif almadığı herkesin malûmu, devletleri birbirine düşürecek kadar kudretli olduğu da -teşekkür ederiz ama- sadece Bahadır Dülgerin vehmi.. Doğruyu yazmasının, meseleleri tarafsız gözle tahlil etmesinin, her şeyi olduğu gibi umumi efkârın gözleri önüne koymasının sadece faydası vardır. Üstelik, dünya hâdiselerinin gelişme istikameti daima AKİS'in belirttiği gibi olmuştur. İşte Kıbrıs, işte Orta Doğu, işte Atlantik Paktı. Bir hükümete, dış politikada herkesin kendisi gibi düşünmediğini dostlarına bildirmesi, müzakerelerde fayda sağlar, emniyet supaplarını açık bulundurur. "Bunu kav bul ettiremem" demek, külfet ve mecburiyetleri azaltır. Böylece, içten istenmeyen tebliğlere imza basmak mükellefiyetinden kurtulun ur.

Bahadır Dülgerin veya "Zaferin mağşuş adamı"nın, dış meseleleri hükümetin gözüyle görmeyenleri tehdidi! Bizim için ehemmiyeti yok, biz omuz silker geçeriz. Ne var ki yabancılar ciddiye alırlar ve o esman , hakikaten ayıp olur, hakikaten gülünç düşeriz de.

ekonomisinin esaslarını biliyoruz. Ekonomik sahada ilerlemek için her şeyden evvel insanların karnının doyması lazım gelir. Sanayide inkişafın şartı ise sanayide çalışanların iştira gücünü istihsal edilen malları kolayca satın alabilecek hale getirmektir. Bu şekildedir ki sanayi kalkınma tahakkuk eder. Ben bir iktisadçı değilim. Burada bir siyaset adamı veya devlet memuru olarak da bulunmuyorum. Sadece Ur Amerikalı vatandaşım ve yardım mevzuunu tetkikle vazifeliyim. Bu sebeble suallerin buradaki işime dair olmasını ehemmiyetle rica ederim".

Heyet Başkanının cevabı, sual sahibini pek gücendirmiş olmalıydı ki üstad sert bir çıkış yaptı: Sayın heyet başkanı Türkiyedeki insanları aç telâkki ediyorsa, sual sahibinin bu fikre iştirakini beklememeliydi. Hem artık sual de sormıyacaktı, zira heyet başkanından cevap alamıyacağını anlamıştı. Mr. Fairless burada sualleri cevaplandırmak için bulunduklarım, eğer sorulacak bir sual varsa bunun sorulmasını soğukkanlılıkla bildirdi. Ziya Tansunun suali gene uzun bir konferans oldu: Türkiyede mevcut Kalkınma totaliter rejimlerde görülen baskıcı plânlama metodlarının çerçevesinde mütalâa edilemezdi; Türkiye kalkmıyor, ilerliyordu; hem de totaliter memleketlerin usulleriyle değil, liberal metodlarla.. Heyet üyeleri Türkiyedeki ilerlemeyi farketmişler miydi?

Heyet Başkanının cevabı şu oldu:

"— Evet, Türkiyede bir ilerleme farkediliyor. Ama biz, tekrar söylemeye mecburiyet hissediyorum, siyasî faaliyetlerle alâkalı değiliz. Buradaki vazifemiz Amerikan yardımı alan milletlerin bunları nasıl kullandığını görmek, eğer mevcutsa tenkitleri ve temennileri dinlemektir".

Bu nutukları, birkaç hakiki gazeteci suali takip etti. New York Times muhabiri Haff Heyetin 48 saat içinde bütün bunları nasıl görebileceğini sordu. Heyet başkanı bu mevzuda Eylülden beri çalıştıklarım, sayısız raporlar okuyup istatistikler tetkik ettiklerim, buraya yeni birşey öğrenmek için gelmediklerini bildirdi. Seyahatlerinin gayesi insanları tanımak, onların reaksiyonlarım görmekti. Cumhuriyetten Ecved Güresin bir Amerikalı vatandaş olarak Heyet başkanının, Türkiyeyi komünizme karsı bir kale telâkki edip etmediğini sordu. Mr. Fairles şu cevabı verdi: Gayet tabii! Türkiyenin komünizme karşı bir kale olarak kalacağına da inanıyorum". Ecved Güresin müteakiben Heyetin Yunanistanda bulunduğu sırada Yunan basınının Türkiye aleyhinde yaptığı neşriyattan bahsetti. Mr Fairless bundan haberdar dahi görünmedi.

Sıra yeniden vaiz-sual'e gelmişti. Bu sefer sözü ele geçiren meşhur Burhan Belgeydi Zaferin tanınmış başyazarı sonu gelmiyecek sanılan bir hitabet örneğine başladı. Heyet Ziya Tansunun sualini yanlış anlamıştı, şimdi kendisi o suali açıklıyacaktı. Ziya Tansu şunu değil, bunu demek istemişti. Türkiye iktisadi sahada katı ve totaliter bir plânla hareket etmiyordu, tamamiyle liberal esaslara göre hareket ettiği için Amerikan yardımını da aynı şekildi kullanmıştı. Plân ve program.. Heyet azalarım fenalık basmıştı. Üstad nihayet sualini sordu; "Heyet azaları bu vakıayı müşahede etmişler miydi?"

Mr Fairless uzun nutka şu kısa esvapla mukabele etti:

"— Benim size verilin yardımlarla her dolarının ne şekilde sarfedildiğini ve nereye gittiğini bilmeme imkân yoktur. Sadece yardımın tahsis yerlerini umumî bir şekilde biliyorum. Bu vaziyete göre TUrkiyeye yapılan yardımın iyi bir şekilde kullanılmış okluğunu söyliyebilirim".

Vatandan Kemal Bağlumun ve Hürriyetten Seyfeddin Turnanın "gazeteci sualleri"nden sonra söz gene uzun nefesli bir hatibe geçti. Bu seferki Her Gün gazetesinden Niyazi Acundu. Üstad Türkiyenin Amerika ile müşterek menfaatlerinden, Amerikaya beslediğimiz dostluktan bahsetti, Türkiyenin Rus emperyalizmini önlemek isin yaptığı fedakârlıkların uzun tarihçesini çizdi, nihayet Türkiyenin en çok yardıma muhtaç vs lâyık olduğunu bildirdi. Mr Fairless şu cevabı verdi:

"— Haklı olarak, hiç bir memleket Amerikan yardımım kâfi bulmamaktadır. Yalnız şu unutulmamalıdır ki yardımın geldiği yerin imkânları da hudutsuz değildir. Amerikan yardımı muayyen çerçeve içinde yapılmaktadır ve Amerika Karun kadar zengin sayılmamalıdır. Eğer öyle olsaydı Amerika bütün memleketleri askeri bakımdan en' modern şekilde donatmaktan elbette kaçınmazdı."

Hatip yeni bir nutka koyuldu. Türkiyenin kalkınması Rus emperyalizmine karşı koymak yüzünden geç kalmıştı, Heyet azaları raporlarında bunu belirtmeliydiler. Mr Fairless gülerek "Pek âlâ, pekâlâ" dedi. Toplantı bitmişti.

Heyet azaları o gün Büyük elçinin öğle yemeğinde, Cumhurbaşkanının çayında, Başbakanın akşam yemeğinde bulundular, bir ara Kasım Güleklе görüştüler ve ertesi gün Türkiyeden ayrıldılar.

Heyetin giderken bıraktığı intiba şu olmuştu: Amerikan yardımı ne azalacaktır, ama ne de artacaktır. Bizimle beraber yardım görmeğe başlamış olan batılı memleketler ekonomilerini plânlı ve programlı bir kalkınma ile düzeltmiş olduklarından onlardan yardım kesilebilir. Fakat Türkiye, yardım görmezse pek çok müşkil bir durumda kalacaktır. Buna ise Amerika müsaade edemez. Bu bakımdan Avrupaya yardım faslından umumi Mr kısıntı yapılsa da Türkiyeye Bağdat Paktı veya Eisenhower doktrini faslından aynı miktar ödenmekte devam edecektir. Fakat, fazlası değil!

Bunun lehimizde mi, aleyhimizde mi bir netice olduğunu takdir bize kalmıştır.

İsim ve Cisim

Günlerden beri Zafer'de "İsim ve Cisim"li başmakaleleri görenler hep, gene "İsim ve Cisim"li bir başka yazıyı hatırlıyorlar.

Gerçi o yazının çıktığı Aydınlık Mecmuasının 30 uncu sayısı bugünkü Zafer'den bambaşka bir şekilde takdim edilmektedir. Zaferin üstünde "Zafer Demokrasinindir" yazar. Aydınlık Mecmuasının o kapağını tas "Bütün dünya işçileri birlesiniz" vecizesi ve Leninin kızıl renkte bir portresi süslemektedir.

Ne var ki, şu "İsim ve Cisim" buluşu demek 31 senedir itibarını kaybetmemiş.

Ha, bir fark daha mevcut! Bugünkü "İsim ve Cisim"li başmakalede Çelikbaş nasıl veriliyorsa, öteki "İsim ve Cisim" li yazıda Üstad Lenin aynı gürültücü üslûpla göklere çıkarılıyor. Sonunda da "Sen belki de bir isimin fakat cismin tekevvün etmektedir! Selâm sana, Uğur sana, ZAFER sana" deniliyor. Altındaki imza: Burhan Asal.

Hani o zamanın Burhan Asaf'ı, bugün ZAFER'de Burhan Belge imzasıyla başmakaleler yazmaktadır da...

Hükümet

Açıklanan niyet

Bu hafta Pazartesi günü, öğleden sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Devlet Bakam Emin Kalafat "Başbakan adına konuşacağı" nı bildirerek kürsüye çıktığında salonu dolduran büyük kalabalık dikkat kesildi. Bahis mevzuu olan bir sözlü soruydu. Hür. P. milletvekillerinden Ziya Termen Adnan Menderesten hükümet programının hangi kısımlarını tatbik ettiğim soruyor, basın ve toplantı kanunlarından şikayet ediyordu.

Emin Kalafatın gözlerinden büyük bir kısmı yemlik, hatta ehemmiyet taşımıyordu. Meşhur Kalkınma edebiyatından bazı örnekler verdi, ne kadar nurlu yolda olduğumuzu iddia etti, 1956'da D.P, nin büyük eserlerinden bir çoğunun meyvalandığını ileri sürecek kadar cesaret gösterdi. Ama Ziya Termenin sorusu, asıl, re-

jim meseleleri diye bildiğimiz ve memlekette mevcut, herkesi hakikaten rahatsız eden huzursuzluğun sebebi olan zihniyetin değişip değişmediğini öğrenmek maksadıyla hazırlanmıştı. Derlet Bakam bu maksadı belirttikten sonra, hükümetinin vaziyetini izah etti.

Emin Kalafat açıkça bildirdi ki Menderes IV. kabinesinin programında bulunan vaadlerden bir çoğu gerçekleştirilmemiştir ve Muhalefet yola gelmeden gerçekleştirilmeyecektir. Devlet Bakanı bunları birer birer saydı da.. Hükümet emeklilik haddini 25 yıldan 30 yıla çıkarmak taahhüdüne girmişti, zira 25 yıllık haddin mahzurları anlaşılmıştı. Ama "Meclisin temayülü"nü dikkate alan hükümet bundan vaz geçmişti. Hükümet seçim kanununda 1954'ü takiben yapılan değişikliklerin de kaldırılacağı taahhüdüne, girişmişti, zira değişikliklerin huzursuzluk yarattığı kabul edilmişti. Ama "Meclisin temayülü"-nü dikkate alan hükümet bundan da vaz geçmişti. Anayasa tadilâtına gelince, işte Adalet Bakanlığında çalışılıyordu ya.. Basın ve Toplantı kanunları ise mükemmel kanunlardı. Çok da iyi netice vermişlerdi! Sadece, işin başında, bazı tatbikat aksaklıkları olmuştu; şimdi onlar de Adalet ve İç İşleri Bakanlıklarının tamimleri sayesinde bertaraf edilmişti. Tıkır tıkır işliyorlardı. Emin Kalafat bu arada boş bulundu, Muhalefet milletvekillerine millete hitap etmek için sadece Meclis kürsüsünün bırakıldığını bildirdi. Muhalefet sıralarından coşkun bir alkış koptu. Hakikaten, vaziyet buydu. Devlet Bakanı lâfı değiştirmek istedi, fakat ağsından çıkmış olan sözlerin tesirini tabii izale edemedi.

Emin Kalafat rejim meselelerinin hükümet programında vaad edildiği gibi ele alınmamasının» suçunu, tahmin olunabileceği veçhile Muhalefete yükledi. Tek elin sallanması nasıl ses çıkarmazsa, sadece İktidarın hüsnüniyeti de kâfi değildi. Muhalefet tutumunu değiştirmeliydi. O zaman İktidar da başka türlü davranmaya yanaşacaktı. Bu sözlerin ilk nazarda doğru görünmemesi imkânsızdı. Hakikaten bir memlekette Muhalefette tutumunun İktidar icraatı üzerindeki tesirini inkâr etmeye mahal yoktu. Ancak mesele, İktidarın Muhalefetten ne beklediği tahlil edilince ortaya çıkıyordu. İktidar bir "İktisadi İstiklâl Savaşı" verdiği kanaatindeydi, bu savaş boyunca Muhalefetin tenkitden vaz geçmesini, mutlaka tenkit yapmak istiyorsa işlerin iyi olduğunu, fakat şurası veya burasının aksak sayılabileceğini belirtmekle iktifa etmesini arzuluyordu. Bunun dışında tenkit, vatana hıyanetti, memlekete hıyanetti, millete hıyanetti! üstelik, hükümetin iktisadi politikası da parlak olmaktan çok uzak bulunduğu için karşılaşılan müşkülât İktidarın, anlaşılan Muhalefete hiddetini arttırıyordu.

Gene iklim peşinde

Başbakan adına konuşan Emin Kalafatın sözlerinden herkes bir tek şey anladı: Hükümet gene bir iklim peşindeydi. Böyle bir iklim •"Demokrasinin iklimi"- 1954ten sonra getirilen sert kanunları takiben de aranmıştı. O sert kanunların aksülameli Menderes III. hükümetim rahatsız etmişti. Kanunlarla aranılan gönül ferahlığına kavuşulamamıştı. Huzursuzluğu azaltmak için bir "iklim" lâfı tutturulmuştu. İktidarın hüsnüniyeti vardı ama, işte Muhalefet bırakmıyordu! Bir defa masa başına karşılıklı oturularak -kanunlar yürürlükte kalmak ve bunlara itirazdan vaz geçilmek şartıyla- şu Demokrasi iklimi kurulabilse, yani antidemokratik tedbirler hazmedilse,

Emin Kalafat
Yanlış temayül teşhisi

bakınız İktidar nasıl melek olacaktı.. Menderes III. hükümeti bunu temin için kaşlarım çatmış, yumuşak birkaç başı eğdirmiş, ötekileri falakaya çekmiş, bütün yaz Bakanlarını seferber ederek bir yandan "vatan sathı"n da, diğer tavaftan radyoda Muhalefete alabildiğine çatmış... ve sonunda yerini Menderes IV. hükümetine bırakmak zorunda kalmıştı.

Ziya Termenin sözlü sorusu hakikaten mühimdi. Zira Menderes IV. Hükümeti o aranılan iklimi başka yollardan temin gayesiyle ortaya çıkmıştı. Demokrasi iklimi elde sopa kurulmayacaktı. Menderes IV. Hükümeti şikâyet mevzuu bütün kanunları kaldırmak vaadiyle geliyordu. Demokrasinin ikliminin bu kanunlar kaldırıldıktan sonra gerçekleşeceği; D.P. Grubunun kanaatiydi ve Menderes IV. kabinesinin programına bunun için beyaz oy verilmişti. Ama Emin Kalafatın da açıklamalarından anlaşıldı ki Menderes IV. hükümeti rejim mevzuunda hiçbir fiili harekette bulunmamış, bilakis mevzuatı basın ve toplantılar kanunları ile büsbütün ağırlaştırmıştır. Şimdi, tıpkı 1955 yazında olduğu gibi "Demokrasinin iklimi" Muhalefetlerin ve muhaliflerin yola getirilmesine çalışılmakla kurulmak istenmektedir. Demek ki tecrübeden ders alınamamış, memlekete huzurun böyle getirilemediği görülememiştir. Yeniden "sert tedbirlerle iklim arama". yoluna girilmiştir. Kalafatın da belirttiği gibi, asıl müsbet yol, yani şikâyet mevzularını ortadan kaldırarak şikâyetlere son verme yolu açılmamıştır bile -bu bakımdan, o yolun çıkar mı, çıkmaz mı olduğu hususunda sarih fikir edinilememiştir- ve hükümet istikamet değiştirmesinin sebebini "Meclisin temayülü" olarak göstermektedir.

B.M.M.

Meclisin temayülü

Büyük Meclisin kürsüsünde konuşan genç, yakışıklı bir adamdı. Üstelik, Grubu tarafından tutulan bir milletvekiliydi.

"— Anayasa Meclis müzakerelerinin harfiyen yazılmasını âmirdir. Bu bakımdan kürsüden söylenilmiş sözlerin, hakaret ihtiva ediyor diye bir takrirle zabıttan çıkarılması asla doğru olmaz" dedi.

Muhalefet sıralarından bir alkış sesi yüksekli. Fakat Demokrat hatip, Muhalefetin alkışım toplamak için kürsüye çıkmış değildi. Kürsüye çıkmasına sebeb, hakikaten o anda Meclise hakim görünen havayı belirtmek arzusuydu. Kendi fikirleri de havaya uygundu. Nitekim, sözlerine devam etti:

"— Bu kürsüden edep dahilinde konuşmak elbette ki lâzımdır. Bunun haricinde konuşanların sözleri zabıtlara geçer, ama bu bile onların ebediyen hicap altında kalmaları neticesini doğurur." ?

Hatibin sözlerinin bu ikinci kısmı da, İktidar sıralarının alkışıyla karşılandı. İzmir Milletvekili İlhan Sipahioğlu, bilhassa D. P. grubunun 0 günkü haleti ruhiyesine tercüman olmuştu. Hâdise bu haftanın başında Pazartesi günü, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Ziya Termenin sorusunun görüşüldüğü celsede cereyan etti.

Celseye Bursa milletvekili Agâh Erozan başkanlık ediyordu. Agâh Erozan, başkanlığı sık sık itiraz celbeden ve dolayısıyla beğenilmeyen bir Başkan vekilidir. Agâh Erozan iç tüzüğün maddelerim ezberlemiştir ama, pek çok milletvekilinin kanaati bu tüzüğün ruhuna, hele müteaddit partili Meclislerdeki tatbik şekline pek nüfuz edemediği yolundadır. Nitekim bundan evvelki celselerde de, 6-

HÜRRİYET İÇİNDE KALKINMA

Turhan FEYZİOĞLU

Son zamanlarda, memleketimizde, çok tehlikeli bir zihniyetin hortladığına şahit olduk. İktidar Partisinin rejimle ve hürriyetlerle ilgili meselelerdeki tutumunu savunmağa teşebbüs eden bazı kimseler, şu iddiayı ortaya atmaktadırlar: "Türkiyede Batı demokrasisi ve hürriyet bir lükstür, içtima! muhitimize uymaz. Bu memlekette Batı demokrasisini gerçekleştirmeğe uğraşanlar, Batıyı körü körüne taklid hevesindedirler. Bu züppeliktir, snob'luktur.".

Bazan da, "biz henüz Batı medeniyetinin incelikleriyle meşgul olamayız, şimdilik istihsal cihazlarımızı tamamlamak zorundayız" tarzında "ideoloji" denemeleri yapılmaktadır.

Türk cemiyetinde demokratik rejimin kök salmasını ye gürbüzce gelişmesini güçleştiren âmiller üzerinde şüphesiz ciddiyetle düşünmeye mecburuz. Bu âmillerin yok edilmesi için başvurulacak uzun vadeli tedbirleri aramalıyız. Fakat, bazı "aydınların" sırf kendi ataletlerini izah veya kötü niyetlerini örtbas etmek için, Türk milletine iftira edip onun demokratik idareye lâyık olmadığını, söylemelerine katlanmak güçtür.

Abdülhamit devrinde, Kanunu Esasi ilga edilmemiş, fakat fiilen "rafa kaldırılmıştı". Kızıl Sultanın hareketini savunanların daima tekrarladıkları terane şuydu: "Millet henüz reşid değildir, fakirdir, cahildir. Sayei Şahanede mektepler, fabrikalar tesis ediliyor. Zamanı gelince Kanunu Esasi meriyet mevkiine vaz'edileeektir". Sanki bir hafiye rejimi, baskı rejimi, zulüm ve istibdat rejimi altında millet rüşde, olgunluğa erişebilirmiş gibi...

İktidar partisinin hürriyetleri kısıcı icraatına bir izah tarzı bulmak için Türk milletini deoktatik rejime liyakatsiz bir millet gibi göstermeğe çalışmak, yersiz bir gayretkeşliktir. Bakınız, 7 Haziran 1945'de, yani henüz CHP. milletvekili bulundukları sırada, D.P. nin dört kurucusu -Bayar, Koraltan, Köprülü, Menderes- C.H.P. Meclis Grubu Başkanlığına sundukları müşterek önergede, Türk milletinin demokratik rejime liyakati bahsindeki düşüncelerini nasıl açıklıyorlardı: "Uzun asırlardan ben müstakil bir devlet olarak yaşayan Türkiyede, hatta okuyup yazma bilmeyen vatandaşların bile siyasi hürriyetlerini şuurla kullanacak bir seviyede bulundukları inkâr edilemez bir hakikattir... Milletimizin, bilhassa Cumhuriyet idaresinin kuruluşundan beri yapılan büyük hamleler neticesinde, bandan 20 yıl evveline nisbetle çok yüksek bir seviyeye erişmiş bulunduğu övünülecek bir gerçektir... Muhterem milletvekili arkadaşlarımızın yüksek tasviblerine sunduğumuz bu teklifimizle, daha ilk kuruluşundan beri milli hakimiyet gayesine erişmeyi, onu gerçekleştirmeyi hedef tutan C.H.P. nin ve bütün Türk milletinin yüksek arzularına tercüman olduğumuza, Atatürkün idealine sadık kaldığımıza tamamiyle inanmış bulunuyoruz. Cumhurbaşkanımızın 19 Mayıs 1945 tarihli-' nutuklarında: "Siyaset ve fikir hayatımızda demokrasi prensiplerinin daha geniş bir ölçüde hüküm süreceği" hakkındaki ifadeleri, bu teklifimizin vakitsiz ve yersiz olmadığı hakkındaki inancımızı büsbütün kuvvetlendirmiştir."

Gerçi, 1954 seçimlerinden sonra, Milletvekilleri Seçimi Kanunu anti-demokratik bir istikamette değiştirilir ve muhalif partilerin radyoda konuşma hakkı kaldırılırken, Başbakan Adnan, Menderes aynen şunları söylemiştir: "Radyoda konuşmanın, meydanlarda konuşmanın âdabını öğrenelim. Ondan sonra hak istiyelim. Bugün Muhalefet partneri işte bu sebebten Devlet Radyosunu kullanmaktan mahrumdurlar". (T. B. M. M. Zar bıt Ceridesi, 30 Haziran 1954, S. 321). Fakat biz, Başbakanın bu sözlerini sadece siyasî muarızlarının radyodaki ve Meclis müzakerelerindekl tenkitlerine karşı anı ve fazla sert bir tepki olarak tefsir ediyoruz. Yoksa, 1945 de Türk milletinin olgunluğuna inanan Adnan Menderes'in, 1950'den veya 1954 den sonra bu imanını kaybetmiş olması mümkün değildir.

1946 yi takip eden yıllarda, vatan sathını kaplıyan en sert siyasi mücadelelere rağmen serin kanlı ve ağır başlı kalmasını i bilmiş bir millete; 1950 seçimlerini başararak hür dünyayı hayran bırakmış bir millete "sen hürriyete lâyık değilsin" denemez. Nice basit halk çocuğunun ve "cahil" köylünün, banı "aydınlar"ımızdan daha uyanık bir hak ve vazife şuuruna sahip olduklarını müşahede etmek fırsatını bulanlar, bu milletin demokrasiye gerçekten lâyık olduğunu bilirler. Hakikat sudur ki, samimi olmayan veya her devirde günün iktidarına yaranmaktan başka bir şey düşünmeyen sözde aydınlar vardır ve asıl onlar bu millete layık değillerdir.

Bazı kimselerin hoşuna gitmek ümidiyle, "evvelâ iktisadî kalkınma, sonra hürriyet ve ince demokrasi" diyenler bir garip tezada düşmüyorlar mı? 7 Haziran 1945 de Türkiye milli geliri 1957'den daha mı yüksekti, iktisadî cihazlanmamız daha mı ileriydi ki, Batı demokrasisini bu topraklarda gerçekleştirmek kabil görülüyordu?

Demokratik ve hür bir idare tarzının insan haysiyetiyle ve millî menfaatla bağdaşabilecek tek idare tara olduğuna unutur görünenler, D.P. programının 3. maddesine göz atsalar ne iyi olur: "Partimiz, demokrasiyi, milli menfaate ve insanilik haysiyetine en uygun bir prensip olarak tanır ve Türk milletimin siyasî olgunluğuna inanır".

Hürriyet bayrağı açarak ve anti -demokratik kanunları birkaç ayda değiştirmeyi vaadederek iktidara gecen bir partinin, "önce infrastrüktürel cihazlanmamız tamamlanmalıdır" diyen bir kalem tarafından savunulmasına şaşmamak kabil değildir.

Hakikatte, Türkiyenin İktisadi kalkınma davası ancak bilgi ve ihtisasa, serbest münakaşa ve murakabe rejimine saygı göstererek başarıya ulaştırılabilir. Birçok Orta Doğu ve Güney Amerika devletlerinde, hürriyetsiz ve murakabesiz rejimler sadece nüfuz suiistimallerine ve vahim iktisadi buhranlara yol açmışlardır.. Vakit varken, Türkiyemizi böyle bir istikamete yönelmekten, elbirliği ile koruyalım.

Türkiye bütün düşünen kafalarının, bütün yetişmiş evlâtlarının fikirlerine muhtaçtır. Dertlerimize teşhis koyup deva bulmaları için yabancı mütehassıslar çağırıp dururken, yapılabilecek hataların en ağırı, kimini ihsana garkederek, kimini sert ve müphem yasakların ve tasfiye hükümlerinin tehdidi altına alarak, memleket evlâtlarının düşündüklerini açıkça söylemelerini (ve neticede düşünmelerini) güçleştirmektir. Böyle usuller nerede ve ne zaman tatbik edilmişlerse adam kıtlığı yaratmışlardır.

Hür münakaşa ve murakabe rejimini korumak ve kökleştirmek: Memleket ve dünya meseleleri hakkında doğru teşhislere ve isabetli kararlara ulaşmak için tek ümidimiz buradadır.

nun başkanlığı itirazlar celbetmiş, bazı kararlan bizzat D.P. Gruba tarafından da desteklenmiyerek redde uğramıştı.

Agah Erozan, Emin Kalafattan sonra kürsüye gelen Ziya Termen hükümet programının Başbakan tarafından Meclisten itimad istihsali için okunduğunu belirtince ve durumu La Fontaine'in "Karga-Peynir" hikâyesine benzetince müdahale etti. Evvelâ hatipten bu sözlerinin tavzihim istedi, sonra Ziya Termenin "istihsal" kelimesini sualine kasden koyduğunu söylemesi üzerine tavzihi de bırakıp direndi. İddiasına göre Ziya Termen Meclise ve Başbakana hakaret etmişti, bu sözlerini geri alması lâzımdı. Ziya Termen bunu kabul etmedi. Buram üzerine Başkan kendisine iki defa ihtarda bulunda. Fakat eğer ihtar verecek yerde Meclisin bilhassa D.P. sıralarından, hele Yayladan gelen seslere bir kulak verseydi, bu kendisi için daha faydalı bir ihtar yerine geçerdi. Hakikaten D.P. Grubunda büyük bir memnuniyetsizlik havası esiyordu. Bu kadarı olmazdı! Birçok Demokrat milletvekili "yok öyle şey" diye bağırıyordu. General Fahri Belen ayakta Başkana itiraz ediyordu. Yaylada Aliye Timuçin, Turhan Akarca ve arkadaşları çok samimi bir heyecan içindeydiler. Meclisin tatile girmesinden evvel de Koraltanın bir hareketinin gecikmiş aksülameli, üzüntülerini arttırıyordu. Agâh Erozan hatibe bu celse söz verilmemesini reye koyacağım bildirdi. "Kabul edenler" dedi. ön sıralar dan birkaç Demokrat milletvekilinin eli havaya yükseldi. "Kabul etmeyenler" deyince bütün Muhalefetle beraber çok sayıda Demokratın da kolları

İlhan Sipahioğlu
"Söyleyen utansın"

kalktı. Bazıları reylerini ayağa kalkmış olarak izhar ediyorlardı. Vaziyet açıktı. Muhalefet sıralarından bir alkış sesi yükseldi. Buna rağmen Agâh Erozan neticeyi ilân etmedi. İddiasına göre başkanlık reyleri iyi sayamamıştı, tereddüt hasıl olmuştu. Bu tereddüdün nasıl hasıl olduğunu Muhalefet kadar İktidar da anlayamadı. Aleyhte rey vermiş olanlar gürültü yapıyorlardı. Agâh Erozan tekrar "Kabul edenler" dedi. Bu sefer, bir evvelinden de az el kalktı "Kabul etmeyenler" Demokratların da iltihakıyla ezici bir çoğunluk teşkil ediyordu. Başkanın yüzünün pembeleştiği görüldü. Soğuk bir sesle hatibe, sözüne devam etmesini bildirdi.

Fakat hâdise bu kadarla kalmadı.

Termenin potu

Ziya Termenin bundan sonra, çok dikkatli konuşması lâzımdı. Hakikaten D. P. Grubu vazifesini yapmıştı. Hatibe söz hakkını taramıştı. Ama bu demek değildi ki, söz hakkı suiistimal edilebilir. Halbuki Hür. Partili hatip bunun kıymetini bilmedi. Konuşmasına, hiç lüzum yokken mânâsız tarizler, hatta kaba hitaplar kattı. Hele kürsüden inerken Başkana söylediği "Muhterem başkana teessüf ederim" cümlesine ilâve ettiği "Kendileri dikkat etsinler, Bursa da bir köy kongresi idare etmiyorlar" sözü dünyanın bütün Parlamentolarında "ayıp" damgasını taşıyacak bir sözdü. Hakikaten Başkan bu söz üzerine Ziya Termenin üç celse için Meclisten çıkarılmasını reye koyduğunda, hemen hiç bir Demokrat Kastamonu milletvekilinin tarafını tutmadı. Buna mukabil Muhalefet aleyhte rey kullandı. Halbuki onların da haklı ceza kararına katılmaları ne kadar efendice , ne kadar medeni bir hareket olurdu. Emin Kalafatın biraz evvel bahsettiği "Muhalefete düşen vazife" işte buydu. Bu, hakikaten D.P. ekseriyetinin Başkanlık Divanına karşı Muhalefetin söz hakkını koruma mücadelesinde yardım ve destek teşkil ederdi.

Üçüncü hâdise

Buna rağmen D. P. milletvekilleri o gün, vazifelerini sonuna kadar yapmak niyetindeydiler. Hakikaten biraz sonra, Başkanlığa bir takrir, verildi. Takririn altında D. P. 11 Daim Süalpin imzası vardı, ama takrir Tevfik İlerinin dahil olduğu bir grup tarafından hazırlanmıştı. Takrirde "Karga-Peynir" hikâyesinin Meclise, de, Hükümete de bir hakaret teşkil ettiği, bu sözlerin zabıttan çıkarılması gerektiği iddia olunuyordu. Başkan evvelâ bu takriri okutmak dahi istememişti. Biraz evvelki karardan sonra böyle bir talebin kabul edilme şansı olmadığını sandığı açıktı. Buna, rağmen Daim Süalp ısrar edince takriri okuttu. D.P. ekseriyeti, yeniden ve şiddetle vaziyet aldı. Pertev Arat, onu takiben İlhan Sipahioğlu aleyh-

Fahri Belen
Haksızlığa isyan

te konuştular. "Zabıttan çıkarma" usulünün itibar görmediği anlaşılıyordu. Bunun üzerine başkan takriri reye koymadı bile..

Meclisin temayülü işte buydu ve bu, gören gözler için bir, yenilikti. Ufukta tekrar bir ışığın belirdiğini görmemek imkânsızdı.. Şimdi, Muhalefetin bilhassa Meclisteki temsilcilerine de bir vazife düşüyordu. Sözü bir muayyen seviyenin altına düşürmemeye, bu ölçü içinde istedikleri tenkidi yapmağa dikkat etmeliydiler. C.H.P. den Mehmed Hazer, Hür. P. nden Turan Güneş gibi zırt zırt "usul hakkında" diye, kürsüye fırlamayı âdet edinmiş veya Sırrı Atalay fasilesinden ölçüsüz muhaliflerin şu anda sahneden çekilmeleri daha iyi olurdu. "Usul hakkında" bile D.P. grubu, Meclisin haklarını korumaya hazır görünürken bunu kavga mevzuu yapmak doğru sayılmazdı. Mecliste başlayan ve Kalafatın tavsiye ettiği "İktidar-Muhalefet" münasebetiyle münasebeti dahi olmayan, yani hakiki manasıyla batılı -ve, herkesin-haklarına sahip bulunacağı edebli- bir münasebetin evvelâ Mecliste ortaya çıkması inanılmaz faydalar sağlayacaktı. Hem D. P. ye, hem Muhalefete ve hepsinden mühimi hem de memlekete!

Kıbrıs

İşbirlik görünüşü

Geçen hafta, Ankarada çıkan Ulus gazetesine mahrem bir talimat gitti. Talimatın adı mahremdi; yoksa mahiyeti birkaç gün içinde or-

taya çıktı. Gazetede, Nihad Erimin isminden bahsedilmiyecekti. Bu tabii demek değildi ki, meselâ sevimli üstad bir makale gönderse -kendisinin Ulus müdürüyken Hasan Ali Yücel'e yaptığı gibi- makalesi ismiyle neşredilmiyecektir. Ama C.H.P. nin idarecileri Kıbrıs Anayasası mevzuundaki çalışmalara ait havadisleri Ulusta Nihad Erimin ismini zikretmeksizin neşrettirmeyi uygun görmüşlerdi. Hakikaten talimatın verilmesinden bu yana C. H. P. nin organı Nihad Erimin adıyla Kıbrıs kelimesini bir tek defa beraberce anmadı.

Gazetenin tutumu, birçok kimseye garip geldi. Çoğu bunu şahsi geçimsizliklere, . çekememezliklere, parti içi hizip kavgalarına verdi. C.H.P. de bu gibi hâdiseler tümenle olduğundan ve eski partide herkes birbirini yediğinden tahmin yerindeydi, üstelik Ulusun da nasıl Allahlık bir gazete olduğu hiç kimsenin meçhulü değildi. Fakat ilk defa olarak tamim bunların üstünde, ciddi bir ihtiyacın neticesiydi ve Kasan Gülek bahis mevzuu talimatı yaparken kendisini delil, partisini düşünüyordu.

Uyanan zehap

Hakikaten C.H.P. Genel Sekreteri, Nihad Erimin ismi "müşavir" sıfatıyla Zafer gazetesinde çıkalı beri gittiği her yerde bir sualle karşılaşıyordu: "Demek ki Kıbrıs meselesinde İktidar nihayet Muhalefetin de iştirak edeceği bir Milli Politikayı kabul etti". Kasım Gülek, bilhassa ecnebi olan muhataplarının bu yanlış düşüncelerini elinden geldiği kadar düzeltmeye çalışıyordu. Hâdisede C. H. P. yi ilzam eden bir cihet yoktu. Evet, Nihad Erimin C. H. P. de hâlâ kaydı vardı ve kendisi vaktiyle C.H.P. kabinelerinde Bakanlık, Başbakan Yardımcılığı yapmıştı. Ama "müşavir" sıfatı, Başbakanın kendisiyle müşavere etmesinden ileri gelen bir sıfattı. Ne Kıbrıs mevzuunda, ne diğer dış politika hâdiseleri hakkında İktidar ile Muhalefet arasında yapılmış bir görüş teatisi vardı. Amerikada da Eisenhower'in Orta Doğu plânı ile ilgili olarak Demokrat bir müşavir tâyin ettiği biliniyordu; ancak iki hareketi birbirine karıştırmamak lâzımdı. Başkan Eisenhower Muhalefet partisinin Parlamentodaki ve Parlamento dışındaki selâhiyetlileriyle temas etmiş, onlarla istişarede bulunmuş, plânım onlara anlatmış, sonra da Demokrat bir müşavir seçmişti. Kıbrıs mevzuunda olan, bu değildi. Kasım Gülek yabancılara partisinin iç işlerini anlatmak istemiyordu. Söyliyemezdi ki meselâ Dr. Behçet Uz'un da C.H.P. kabinelerinde bakanlık etmiş olması Menderes III. kabinesinin sıhhat politikasını muhalefetin desteklediği mânasına gelmez veya aynı vaziyetteki Cavid Oralın yazıları C H. P. yi ilzam etmez. Fakat Kasım Gülek, Nihad Erim isminin doğurabileceği bazı yanlış telâkkileri gene de önlemeye Genel Sekreter olarak mecburdu. Hele Ulusta Menderes - Erim işbirliğinin açıkça ilanı bu neviden zehapları arttıracaktı. Herkes, o kadar istenilen "çok partili dış politika"nın tahakkuk ettiğini sanacaktı. Bunun üzerine C.H.P. organına Kıbrıs ile Nihad Erimin adının biraradâ yazılmaması talimatı gönderildi.

Bazı ters gayretler

Buna rağmen ve Nihad Erimin C.H.P. ye karşı ve C.H.P. içindeki durumu malûmken bazı kalemler hakikati olduğundan başka türlü göstermeye çalışmaktan kendilerini alamadılar. Ahmet Emin Yalman bunu mesut bir adım olarak alkışlıyordu. Adımın nesi mesuttu, anlamak kolay değildi. İktidar i1e Muhalefet arasında hiç bir yeni temas yoktu. Nihad Erimle Başbakanın teması ise yeni değil, eskiydi. Kıbrıs meselesi, bu durumun açıklanması için vesile olmuştu. Mesele bundan ibaretti. Nihad Erim hakkında böyle açıklamalar yapılması ve hakikatin olduğu gibi gösterilmesi Zaferin de hoşuna gitmedi. Anlaşılan Zafer de Kıbrıs ile Nihad Erimin isminin yanyana yazılmasından, "çok partili dış politika"nın başladığı zehabının uyanması gibi bir fayda bekliyordu.

Devam eden çalışmalar

Fakat meselenin particilikle alâkalı kısmı yanında, asıl iş yürüyordu. Geçen haftanın sonunda Cemil Said Barlas tarafından yayınlanan bir başmakalenin çalışmalar üzerinde tesiri oldu Son Havadis gazetesinin sahibi Kıbrıs mevzuundaki Türk faaliyetinin aceleye ihtiyaç hissettirmediğini ortaya attı. Kıbrıs için en iyi statü, bugünkü statüydü. Türkiyenin işi ağırdan almamasına hiçbir sebeb yoktu Cemil Said Barlas, bilindiği gibi taksim fikrinin aleyhindeydi. Gerçi onun yerine ortaya attığı ciddi bir tez yoktu ama, Anayasa tasarısı hazırlanmakta acele etmemize mahal bulunmadığı yolundaki kanaati doğruydu.

Hakikaten bu hafta çalışmaların ağırlaştığı görüldü. Haftanın başında Kıbrıs uçağında yer ayırtmış olan Adalı Türk liderler, Dr. Fazıl Küçük ve Faiz Kaymak hareketlerini tehir ettiler. Amerikan heyetinin gelmesi de Menderesi ve Birgiyi meşgul etmişti. Diğer taraftan Birleşmiş Milletler nezdindeki başdelegemiz Selim Sarper Manhattandaki havayı almaya çalışıyordu Genel Kurulda Kıbrıs meselesinin • görüşülmesine başlandığında Türkiye nin bir teze sahip olup olmamasının faydası mülâhaza edilecekti. Yunanlılar resmi bir vaziyet almamışlardı. İngilizler de taksim fikrini resmen ortaya atmış değillerdi. Hele Londrada, Muhafazakâr da olsa yeni bir hükümetin kurulmuş olması Cemil Said Barlasın fikrine hak kazandırıyordu Henüz hiç kimse konuşmamışken bizim Radcliffe Anayasası üzerinde süratle fikir yürütmemizin faydalı ve zararlı tarafları dikkatle incelenmek gerekiyordu.

BİR

Muhterem Metin Toker,
Partilerarası işbirliğinin malûm akibetinden sonra mecmuanızın şahsıma sık sık yer ayırmak zahmetine girdiğim görüyorum. Bazan, Hürriyet Partisinin iç işlerini ele alarak hakikatle ilgisi olmayan bir takım siyasi hâdiseler yaratıyor ve bana menfi roller oynatıyorsunuz. Bazan da Partideki vazifemin tabii icaplarından olan hareketlerimi yanlış surette tevil ve tefsir ederek bir maksadı mahsusa hizmet gayreti içinde çırpmıyorsunuz. Bu gibi küçük hadiseler üzerinde asla durmak niyetinde değilim. Benim, bu cevabı mektubumla aradığım şey, 5 ve 12 Ocak sayılarınızda, siyasi faaliyetim hakkında yaptığınız tenkitlerin, hakikaten bir fikri değer ifade edip etmediğini meydana koymaktır. Ben, bu yazılarınızdaki fikirlerin yanlış, haksız, tarafgir vs tenakuzlarla dolu olduğuna kaniim. Aşağıda sorduğum suallere vereceğiniz cevaplarla hakkınızdaki bu düşüncelerimin doğru olup olmadığının hükmünü umumi efkâra bırakacağım:

1 — Bağdat tebliği hakkındaki sözlü sorumun görüşüldüğü gün, Hükümetin, mevcut dört sözlü sorunun hudutları dışına çıkarak dış politika hakkında umunu izahat vermesi karşısında, Grubumuz tarafından seçilmiş bir sözcü varken, benim kendi sorum vesilesiyle Partimi ilzam edecek sözler söylemem doğru olur muydu?

2 — Doğru olsa bile, İç Tüzük hükümleriyle o gün Hükümetin takip ettiği taktik karşısında buna imkân var mıydı ?

3 — Beyanatımın zabıt ceridesindeki metninin hangi noktalarım beğenmediniz? Yoksa siz de Başvekil gibi Bağdat tebliğinin 3 üncü maddesinin mükemmel bir metin olduğuna mı kanisiniz?

d — Meclisteki beyanatınım ana hatlarını kısaca belirteyim:

a) Türkiye, Irak, İran ve Pakistanın imzalamış oldukları Bağdat tebliğinin 3 üncü maddesi, Arap Birliği Devletlerinin çıkartmış oldukları Beyrut tebliğinin umumi manasına iştirakten bahsetmektedir.

b) Beyrut tebliğinin 1 inci maddesinde bir harp tehdidi mevcuttur. Zira bu tehdit Beyrut tebliğinin farik vasfını teşkil eder. Bu dayaima Araplar bakımından yeni müşterek bir vaziyet alıştır.

c) Beyrut tebliği bir küldür, Umumi manadan maksat ta bir küllün manasıdır. Bir küllün manasına ise onun cüzlerinin her birinin ve bilhassa fârik vasfını ifade eden kısmının manasının tesir etmesi icap eder. Binaenaleyh, Türkiye

DEDİKODU MECMUASI: AKİS!

Dr. İbrahim ÖKTEM

Beyrut tebliğinin tasvibile, bu maddenin manasını tasvip etmiş sayılmalıdır.

d) Nitekim, bu tebliğ, onu imzalayanların hepsinin rızalarının aynı hususlar üzerinde tetabuk ettiğini ifade eder. Meğer ki imzacıların bi--i muayyen bir nokta üzerinde ihtirazi bir kayıt koymuş olsun. Türkiyenin böyle bir ihtirazı kaydı yoktur, o halde, Türkiye de meselâ Irakta tam bir görüş birliğine varmış addedilmelidir. Halbuki Irak, Beyrut tebliğini imzaladıktan bir hafta sonra Bağdat tebliğini imzalarken kanaatini değiştirmiş olduğunu farzetmek doğru olamaz. Yukardaki tefsir tarzımla mutabık mısınız? Değilseniz niçin?

6 — Başvekil, benim soruma cevaben, Türkiyenin Beyrut tebliğinin 1 inci maddesindeki harp teahhüdüne iştirak etmediğini söyledi. Bundan Sayın İnönü dahil bütün muhalefet memnun olduk. Ancak, Başvekil bunu söylemekle, aynı zamanda, Bağdat tebliğini imzalarken mesela Irakla aynı şeyi kastetmediklerini de itiraf etmiş oldu. Bundan anlaşıldı ki, kendileri bu tebliği bazı zihni kayıtlarla imzalamışlar. Bu kayıtlardan birinin de Cezayir meselesine ait olması muhtemeldir. Ben, zihnî kayıtların batıl olduğunu belirtmek için, Başvekilin hakikatte yapması gereken şeyin, o günkü tefsir tarzını, diğer üç Devlete de kabul ettirmesi olduğunu söyledim. Böylece bu tebliğin manasızlığı belirmiş oldu. Böyle bir tebliğin» Orta Doğu politikamızın, umumi heyetini nazarı itibara alarak, verimliliğini münakaşa etmek hakkı Parti sözcüsüne aittir.

Simdi bana lütfen söyler misiniz: Başvekil beni hangi cevaplarile perişan etti? Sizce -her nedense bir C.H.P. li arkadaşın sahibi bulunmadığı- bir sözlü soru vererek Başvekilin bir harp taahhüdünde bulunmadığım ilân etmesini sağlamak ve dış politikada kullandığı usullerin mahiyetinin belirmesine hizmet etmek hata mıdır? Bu müzakereler sırasında ne zaman sıkışık duruma düştüğümü belirtir misiniz? Bu beyanatıma bu kadar esassız cevaplar verilmesile İktidarı sizin yaptığınız gibi galip ilân etmek mümkün müdür? Mümkün ise Sayın İnönü bir alkışla beni nasıl olup da kurtarmış oluyor?

6 — Partimin dış politika sözcüsü olmak istediğimi nereden çıkarıyorsunuz?

Derhal söyliyeyim ki ben hiçbir zaman böyle bir arzu izharına lüzum ve sebeb görmedim Bu işlerin mütehassısı olduğum iddiasında ise hiç değilim. Sözlü sorumu Verirken, bir mebus sıfatıyla, sadece murakabe vazifesini yapmaktan başka bir şey düşünmedim.

7 — Ne hukukçuyum, ne de dış münasebetler eksperiyim. Bu itibarla bilmediğim mevzularda bu işleri iyi bilenlere danışmayı aynı saymıyorum. Bu şekilde "doldurulmuş tüfek" olmaktan iftihar duyarım. Siz bu düşüncede değil misiniz?

8 — Sayın İnönü dahil, bir çok mümtaz siyasîler, ciddi meseleler bahis mevzuu olduğu zaman, çok defa yazılı metin okumuşlardır ve okurlar. Benim aynı şeyi yapmış olmamı niçin' kusur telâkki ettiğinizi izah eder misiniz?

9 — Son sayınızda da Kıbrıs meselesi hakkında İstanbulda vermiş olduğum beyanattan dolayı "garip" vaziyete düştüğümüzü söylüyorsunuz. Niçin?

Anladığıma göre "İhtiyatkâr C. H .P. " gibi "durum açıklanmadan" beyanat vermiş olmamı kusur telâkki ediyorsunuz. Unutmayınız ki durum, Başvekilin 28 Aralıkta Meclisteki konuşmasından evvel 21 Aralık günü neşredilen beyanatile açıklanmıştı. Benim beyanatım ise 22 Aralıkta neşredildi. (Tam metni Dünya gazetesindedir).

Hâdiseleri iyi takip etmediğiniz anlaşılıyor. Buna ne dersiniz?

10 — Bu beyanatımla, Partim neden ilzam edilmiş oluyor? Ben sadece Hükümetin - bütün muhalefet Partilerinin de desteklemiş oldukları- bir siyaseti sorgusuz, sualsiz birdenbire değiştirmesini tenkid ettim, Hükümetin başarısızlığını belirttim. Siz aksi kanaatte misiniz? Bu görüşümde, geçen yıl bütçe müzakerelerinde Partimiz sözcüsü tarafından açıklanmış olan görüşe aykırı bir taraf yoktur; bunun gibi, Başvekilin yeni siyasetini ret ve kabul ettiğimi gösteren bir nokta da mevcut değildir. Varsa gösterir misiniz?

11 — Mecmuanız, Partimiz mensuplarına, dış politika dahil, bir çok mevzularda yazılarını neşir imkânım vermektedir. Kanaatimizce, bu arkadaşlar, neşrettiğiniz bu yazılarile Partimizi ilzam mı etmiş oluyorlar? Ben aksi kanaatteyim.

Yukardaki suallerimi cevaplandırmadıkça, bugüne kadar hakkımda ileri sürdüğünüz ithamlar da, üzerinde durmayı zait saydığım ve örneklerine bize ayrılan sayfalarınızda bol bol rastlanan indi ve şahsî dedikodulardan ibaret kalacaktır.

Mecmuanızın, bir dedikodu mecmuasından ziyâde, bir havadis ve yorum mecmuası olmak iddiasında bulunduğunu ve ilân etmekte israr ettiğiniz tarafsızlığınızın bir efsaneden ibaret olmadığım tekrar hatırlıyacağınız günün yakın olması temennisiyle saygılarımı sunarım.

●

AKİS - Dr. Öktemin mektubu hakkında Metin Tokere, bir şey söylemeyi isteyip istemediğini sorduk. Metin Toker dedi ki:

— Hürriyet Partili dostlarımın, ne zaman AKİS'e kızsalar b a n a tarizde bulunmak gibi hoş bir âdetleri vardır. Aziz doktor yazısında pek sinirli görülüyor. Bunu, beğenilmemiş olmanın beşeri bir neticesi saydığım için tabii karşıladım. Anlaşılan beğenilmemek sadece İktidardaki değil, Muhalefetteki siyaset adamlarımızın da âsab sistemi üzerinde tesir ediyor. Aziz doktorun bu ruh haletinden bir an evvel kurtulması en halisane temennimdir. Ama son aylardaki hareketleri eğer kendisine ümid ettiği başarıyı sağlıyamamışsa, bu hakikaten benim tarafımdan tamiri imkânsız bir talihsizliktir.

AKİS'in kaderi, daima "taraf tutmak'la suçlandırılmaktır. D. P. ye bakarsanız AKİS C.H.P. nin organıdır; C.H.P. her zaman AKİS'i Hür. P. ne sempatik bulmaktan şikâyetçi olmuştur; Hür P. Genel Sekreteri ise İktidarı desteklediğimiz kanaatindedir. Tenkit edilen siyaset adamlarının memnuniyet izhar ettikleri şimdiye kadar görülmediğinden, bunu da insanlığın icabı sayıyoruz. Yalnız medenî cesaret sahibi tek gazate AKİS" acaba ne zamandır sevimli doktor için bir "dedikodu mecmuası" olmuştur ve sevimli doktor bu kanaate AKİS'i mi, yoksa kendisi kadar sevimli Burhan Belgenin Zaferdeki başmakalelerini mi okuya okuya varmıştır? Galiba, Frenklerin dediği gibi, büyük zekâlar buluşuyorlar.

Aziz doktoran sinirliliğini, hızını alamayıp işi Başbakana sözlü sorudan bize yazılı sorulara dökmesinden de farkettik. Ama lütfeder AKİS'i "zekâ ışığı altında" okursa, bir düzine sualinin cevabına kolaylıkla rastlayabilir.

HERKES

OKUYOR

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Ankara toplantısı

AKİS'in bu sayısı okuyucularının eline ulaştığı sırada, Bağdat Paktı üyesi dört müslüman devletin Başbakanları ve Dış İşleri Bakanları Ankarada toplanmış olacaklar. Halbuki Bağdat Paktı üyelerinin 28 Ocakta Karaşide toplanmaları hakkında daha evvel ittihaz edilmiş bir karar mevcuttu. Bunun için bir hafta önceden - İngilizler hariç - toplanmanın bir sebebi olmak lazımdı. Bu sebeb nedir? İngiliz dostu olmasına rağmen Irakın, Mısıra saldıran mütecaviz İngilizlerle aynı masada oturmayı reddetmesi böyle bir toplantıyı lüzumlu kılmıştır. Bir Arap memleketinin lideri olarak, İngilterenin Sir ünvanı ile şereflendirdiği Nuri Said Paşa, İngiliz tecavüzünü takbih etmek zorunda kalmıştır. Irak gençliği ve Ordusu Nuri Said'in İngilizlerle bir masaya oturmasını tasvip etmiyeceklerdir. Irak başbakanı sokağın tazyiklerine rağmen İngilterenin dostu kalmak için bir takım politika cambazlıklarına baş vurmak mecburiyetindedir.

Bağdat Paktı üyesi olmayan Lübnan, Mısır ile İngiltere-Fransa arasında arabuluculuk yapmaktadır. Lübnan Dış İşleri Bakanı Malik, Fransız Dış İşleri Bakanı Pineau ile Pariste görüşmekten çekinmemiştir. Londrada çok itibar gören bir misafir olmuştur. Yakında Beyaz Sarayda ağırlanacaktır. Fakat Irak Başbakanının elleri, Lübnanlı liderler kadar serbest bulunmuyor. Zira hem İngiliz dostu olmak, hem de

Prens Abdülilâh
Washington yolcusu

Nuri Said Paşa
Anglofobi!..

iktidarda kalmak her yiğidin becereceği bir iş değildir. Üniversiteleri kapamak, Meclisi tatil etmek, âsi talebeleri asmaya kalkışmak bile bu işe kafi gelmiyebilir.

Amerika da, Iraka karşı tamamiyle anlayışlı davranmamaktadır. Nuri Said Paşanın Amerikanın Bağdat Paktına katılması yolundaki talebi cevapsız kalmıştır. Orta Doğu meseleleri üzerinde görüşmek üzere Nasırı, İbni Suudu Beyaz Saraya Çağının Eisenhower ne Sa Majeste Faysalı, ne de Nuri, Said Paşayı davet etti. Fakat Kralın amcası Veliaht Abdülillah Şubat ayı içinde Washington'da beklenecekti.

Eisenhower, bir müddet evvel Eden ile görüşmekten kaçındığı gibi, Nuri Said ile de yüz yüze gelmek istememektedir. Amerika herhalde Orta Doğu meselelerinin hallinde Irak Başbakanının bir yardımı olabileceğine ihtimal vermemektedir. Esasen Nuri Said Pasa da Irakta ziyadesiyle meşguldür.. Boş elle dönmesi çok muhtemel olan bir Washington yolculuğu yapmasına hiç lüzum yoktur".

Türkiye ve Pakistan, Ankara toplantısında Nuri Saide endişelerinin yersiz olduğunu, İngilizlerle Karaşide pek âlâ aynı masaya oturabilecek ğini söyliyecekler. Bağdat Paktının menfaati, bunu icap ettirmektedir, Maamafih Irak Başbakanı, endişelerinin yersiz olup olmadığını herhalde herkesten çok daha iyi bilecek mevkide bulunmaktadır. Fakat Türkiye ve Pakistan için de İngilteresiz bir Bağdat Paktı, hiçbir mâna ifade etmemektedir. Bunu da bilmesine kafi mecburiyet vardır. Ümit ederiz ki bu, kendisine Ankarada ciddî şekilde anlatılacaktır. Paşanın kendisine "ciddi şekilde" anlatılacak şeyleri anlamaktaki mehareti meşhurdur.

İngiltere

Talihsiz bir Başbakan

İngilterenin dört şöhretli tabibinin tavsiyesi üzerine, Sir Anthony E - den geçen hafta, başbakanlığının 22 nci ayında istifa etti. 23 yaşında siyasete atılan, yakışıklı devlet adamının kariyeri geçen .haftanın sonunda milletvekilliğinden de istifa etmesiyle sona erdi.

Eden'in başbakanlığı hakikaten talihsizliklerle doluydu. Hâdiseler onu İngiliz siyasetinin temel prensiplerini sarsmaya zorladı. Majestelerinin şimdiye kadarki Hükümetleri bütün gayretlerini Amerikan dostluğunu herşeyden üstün tutmaya, Commonvvealth'in birliğini muhafazaya, " Orta Doğudaki İngiliz hakimiyetini idameye hasrederlerdi. Halbuki Eden' in istifa ettiği günlerde İngiliz - Amerikan münasebetleri, şimdiye kadar görülmemiş derecede gergin bulunuyordu. Hindistan ve Seylân gibi memleketler, İngütereyi Commomyealth'den çekilmekle tehdit ediyorlardı. Orta Doğuda İngiltereden açılan "boşluk", Amerikalılar tarafından doldurulmaya çalışılıyordu. Bütün bunlar bir başbakanın sıhhatını bozmaya kâfi sebeplerdi. Maamafih Eden, çekilmesine rağmen "hak yolunda" bulunduğuna inanıyordu. Bu sebeble Jamaica dönüşü şöyle konuşmaktan çekinmemişti: "Kabine arkadaşlarımın ve benim hükümlerimizde ve aldığımız kararlarda haklı

Sir Anthony Eden
Hasta adam

Richard Butler
Bekleyen adam

olduğumuza dair kanaatim kat'idir. Tarih bunun doğruluğunu ispat edecektir."

Maamafih Mısırlı diktatör şimdiden Arap kitlelerine İngilizleri nasıl perişan ettiğine yeni bir delil olarak Eden'in istifasını gösteriyordu: Mısırın inhizama uğrattığı mahalle Bonapartı Eden, mağlubiyetinin fiatını ödüyordu.

Bir devrin sonu

Eden'in düşmesiyle İngiliz İmparatorluğu tarihinde bir devir kapanıyordu. İngiltere artık büyük devlet rolünü oynamakta inat etmekten resmen vazgeçiyordu. Şimdi ayağını yorganına göre uzatacaktı. İngiltere - nin müdafaası için Amerikaya güvenilebilirdi. Adanın emniyetini tehlikeye koymadan, atom silâhlarına akıtılan masraflar kısılabilirdi. NATO nezdindeki ve halen Almanyada bulunan İngiliz kuvvetleri azaltılabilirdi. İngiltere, masrafları Sam Amca tarafından ödenmek şartıyla dünyanın dört bucağında mevcut üslerini Amerikayla paylaşabilirdi.

Ancak Orta Doğu darbesinden sonradır ki İngiltere 50 milyon insanın barındığı ufacık bir ada olduğunu birdenbire keşfetti.

Yeni kabine

İngilterenin yeni siyasetini yapacak hükümet, eskisinden pek farklı bir çehre taşımıyordu. Eden'in sağ kolu Dış İşleri Bakanı Lloyd mevkiini muhafaza ediyordu. Sadece Süveyşteki askerî hareketten mes'ul olanlar cezalandırılmıştı. Süveyş istilâsını idare ediş şekli şiddetle tenkit edilen Millî Savunma Bakanı Head, kabine dışında bırakılmıştı. Yerini Churchill'in damadı Duncan Sandys (yaş 47) alıyordu. Amiralliğin Birin-

Kapaktaki Başbakan

Harold MacMillan

Sandringham'daki köy evinde çocuklarıyla birlikte Noel tatilini geçirmekte olan Kraliçe Elizabeth'in geçen hafta ansızın Londra'ya dönmesi, gazetecilerin dikkatli gözlerinden kaçmamıştı. Herhalde çok mühim bir hâdise cereyan etmekteydi. Buckingham Sarayının ertesi gün neşrettiği bir tebliğ, gazetecilerin tahminlerinde yanılmadıklarını gösterdi: Sir Anthony Eden, Başbakanlıktan istifa etmişti. Diğer bir tebliğ, Asaletlu Harold MacMillan'a Başbakanlık ve Hazine Baş Lordluğunun teklif edildiğini bildiriyordu. 62 yaşındaki kır saçlı bıyıklı Edward devrinden kalma centilmen, âdet üzere Majestelerinin elini öperek teklifi kabul ettiğini ifade eyledi.

Sir Anthony'nin Eton sıralarından beri rüyasını gördüğü Orta Doğu siyasetinin iflâsı yüzünden, Muhafazakâr Parti içinde mahkûm edildiği biliniyordu. Eden'i tasvip etmediklerini açıkça ifade eden, partinin sağ kanadına mensup 126 parlamento üyesi, uzun müddetten beri Orta Doğu'yu kaybettiren Sir Anthony'nin kellesini istiyorlardı. Churchill ve Salisbury' nin fikirlerini aldıktan sonra, Kraliçe Elizabeth'in Başbakanlığa MacMillan'ı seçmesinde, kazan kaldıran "tory'Ieri teskin etmek arzusu herhalde büyük bir rol oynamıştı.

Aristokrat MacMillan, milyoner bir yayınevi sahibinin oğluydu. Her asilzade gibi Eton ve Oxford'dan geçmişti Devonshire Dükünün kızı Lady Dorothy Cavendish ile evlenmiş, her İngiliz asilzadesi gibi harbe iştirak etmiş ve yaralanmak şerefine kavuşmuştu.

MacMillan, "Ben Churchill'in adamıyım" demeyi severdi. Parlamentoda irad ettiği nutuklarda illa Churchill'in bir sözünü anmayı âdet edinmişti. Her ikisinin de anneleri Amerikalıydı, her ficisi de Amerikaya karşı büyük bir sevgi beslemekteydiler. MacMillan'ı siyasî hayata sokan Churchill'di. İkinci Dünya Harbi sırasında MaçMillan'a Kuzey Afrikadaki Amerikan kuvvetleriyle irtibatı temin vazifesini Churchill vermişti. Yeni İngiliz Başbakanı Elsenhower ile işte bu sırada Kuzey Afrikada tanışmış, çabucak sıkı fıkı dost olmuştu. Eisenhower ile MacMillan birbirlerine o tarihten bu yana "Ike ve "Mac" diye hitap etmektedirler. "Ike ve Mae" lâfı bu sıkı dostluğa işaret etmek üzere, Ike'ın mesai arkadaşları tarafından daha o sıralarda ortaya atılmıştı. MacMIllan'ı son derece samimi münasebetler kurduğu Amerikan devlet adamları Eisenhower'den ibaret delildi. Dulles ve MacMîllan dostluğu da herkes tarafından biliniyordu. Yeni İngiliz Başbakanı, Amerikan Dış İşleri Bakanına i "John" diye hitap etmekte, Dulles de ona "Harold" diye mukabelede bulunmaktadır.

Eden'in mülâkat talebini sertçe reddeden Eisenhower, şimdi karşısına İngiliz Başbakanı olarak çıkan eski dostu MacMillan'ın dilediği zaman Beyaz Saraya misafir olabileceğini iftiharla söyledi.

MacMillan'a siyasî hayatta ilk mühim vazife de 1951'de Churchill tarafından: verilmişti: Churchill'in İnşaat Bakanı MacMIllan, yılda 300 bin ev inşa ederek bu ağır yükün altından yüzünün akıyla kalkmış ve haklı bir şöhret kazanmıştı. Bundan sonra Eden kabinesinde Dış İşleri Bakanlığı gibi mühim bir vazifeye getirilmişti. Fakat Başbakan olmasına rağmen diplomatlığını bir türlü unutamıyan Sir Anthony'nin daimi müdahaleleri MacMillan'ın hiç hoşuna; gitmiyordu. Enflasyon ve sendikaların talepleri dolayısıyla nankör bir vazife haline gelen Maliye Bakanlığını, bu yüzden memnuniyetle kabul etti. Enflasyona karşı, bir generale yakışır şekilde giriştiği harpte, Süveyş Buhranı patlak vermeseydi, muvaffak olmak üzereydi. Süveyş harbinin doğurduğu sterlin buhranında da, bütün sterlin ihtiyatlarını seferber ederek İngiliz lirasının şerefini kurtarmağa muvaffak oldu. Şahsî hayatındaki müsrifliklerine rağmen, muktesit bir maliye bakanı Şöhretini kazandı.

Yeni Başbakanı, Downing Street No. 10'daki dairesine yerleştiği şu sıralarda halli cidden çok güç meseleler bekliyordu. Mısıra karşı şiddetli davranmak hususunda Eden'den daha hararetli bulunan MacMillan'ı talih, daha yumuşak bir siyaset takibine zorlıyacaktı. İngiliz İmparatorluğunun altın günlerini unutamıyan MacMillan, adını İngilterenin artık küçük bir devlet olduğunu resmen tanıyan bir siyasete bağlıyacaktı. Fakat dahilî meseleler de, dış meselelerden daha az vahim değildi. Muhafazakâr Parti anarşi içindeydi. İşçi Partisi aylardan beri yeni seçimlere gidilmesini ısrarla talep ediyordu. Yeni Başbakan herseyden evvel kazazede Muhafazakâr Partinin yaralarını sarmakla meşgul olacaktı. Yeni seçimlere gidip gitmemek de bundan sonra düşünülecek bir işti.

BAĞDAT PAKTI

Amerika, bizzat kendisinin önayak olduğu Bağdat Paktına niçin katılmamaktadır ? Aynı Amerika daha dün, bir komünist tecavüzünden endişe eden Bağdat Paktı üyelerine herhangi bir tecavüze karşı garanti veriyordu. Son Eisenhower plânı da bu garantinin bir tekrarından ibarettir. Buna rağmen aynı plân dolayısıyla Dulles, Kongre önünde Amerikanın Bağdat Paktına katılmıyacağını söyledi. Birleşik Devletler niçin pakta girmemekte inat etmektedir ? Bu sualin cevabı, büyük ölçüde Bağdat Paktı etrafında dönen Olta Doğu meselelerini aydınlatacaktır. Amerikanın tutumu yanlış veya doğru olabilir. Bunu münakaşa etmiyeceğiz. Mühim olan nokta, Amerika cesametinde bir memleketin tutumunun - yanlış bile olsa -bir takım neticeler doğuracağıdır. Orta Doğu meseleleriyle ilgili memleketlerin bu neticeleri görmek istememeleri, başını kuma gömmekle kem nazarlardan saklandığım sanan devekusunun durumundan daha az garip olmıyacaktır.

Bağdat Paktına götüren yol

Bağdat Paktı nasıl doğdu? Bu sualin cevabını verebilmek için harp yıllarına kadar uzanmak gerekecektir. 1945'de İngiltere, Orta Doğuda hâkim tek Batılı devletti. Bununla beraber İkinci Dünya Harbi dolayısıyla dünyayı keşfeden Birleşik Devletler, yeni mesuliyetlerinin soruyla, İngiliz nüfuzuna karşı hücuma geçtiler. Demir Perdenin daha adının işitilmediği günlerde Sam Amca "Sterlin Perdesi"-ni yıkmağa uğraşıyordu. Bu nüfuz mücadelesi, bilhassa petrol kumpanyalarının giriştiği kavga dolayısıyla bariz bir şekilde - gözüküyordu. Petrol harbi eğer Amerika dünya üzerine çöken Rus tehdidinin birdenbire farkına varmasaydı ve herşeye rağmen sadık dostu İngiltereye karşı daha anlayışlı davranması gerektiğini düşünmeseydi, herhalde sterlin üzerinde doların zaferiyle neticelenecekti. Maamafih Rus tehdidi, Orta Doğudaki İngiliz- Amerikan mücadelesini hafiflettiyse de tamamen ortadan kaldırmadı.

İngilterenin projeleri

İngiliz Dış İşleri Bakanlığı dünyanın en zengin petrol kaynaklarına sahip bulunan bu bölgede harpten evvelki imtiyazlı durumunu devam ettirmek azmindeydi. O zamana kadar takip ettiği metodları, günün icaplarına uydurarak gayesine erişebilirdi. Himaye rejiminden kalma muahedeler yerlerini, İngiltereye eskisi gibi bölgenin askeri ve diplomatik kontrolünü, daha az göte çarpacak bir şekilde de olsa temin edecek yani anlaşmalara bırakabilirdi. Bundan başka henüz doğan Arap milliyetçiliğini teşvik etmek Orta Doğuda İngilterenin nüfuzunu, diğer devletlerin aleyhine olarak arttırabilirdi. Meşhur Foreign Office 1945'den itibaren faaliyete girişti. Arap Birliği fikri İngilizler tarafından destekleniyordu. Irak, Suriye, Lübnan ve Ürdünü birleştirmek gayesini güden "Croissant fertile" bir İngiliz eseriydi. Arapların hamisi rolü İngiltereyi Yahudilerin mukaddes topraklara doğru akınına karşı koymaya zorlamıştı. Irak ve Mısırla olan dostluk anlaşmalarından, bariz surette müstemlekecilik kokan maddelerin kaldırılması yolunda ilgili hükümetlerle müzakerelere başlanmıştı.

Güçlükler

Maamafih Amerikanın perde arkasından desteklediği Arap milliyetçiliği, İngiliz plânlarının tahakkuku için sanıldığından da çetin bir mania teşkil ediyordu. : Irakta solcu partiler, İranda Musaddık belâ kesildiler. Suriyede her hükümet darbesi, Iraka ilhakı imkânsız kılıyordu.

Düzelen talih

Amerikada Cumhuriyetçilerin iş başına gelmesi tahtı rüzgârını İngilterenin tarafına çevirdi. Yeni Dış İşleri Bakara Dulles komünizme karsı mücadelede Batılıların mütecanis bir cephe teşkil etmeleri tezini savunuyordu. Dulles, Orta Doğuda bir taraftan Arap milliyetçiliğine güler yüz gösterirken, diğer taraftan bu bölgede Batı üstünlüğünü temsil . etmeyi İngiltereye bırakıyordu. Aynı zamanda Arap milliyetçiliğini ve İngiltereyi destekleyen "iki ata birden binme" siyaseti, İngilterenin Orta Doğudaki durumunu birdenbire kuvvetlendirmişti.

Irakta İngiltereye dost bir hükümet iş başındaydı. İran petrolleri milletlerarası bir konsortiyom vasıtasıyla tekrar ele geçirilmişti. Süveyş bölgesinden İngiliz askerlerini çekmek pahasına Nasır ve arkadaşlarının gönülleri fethedilmişti. Eden'in cömertliği sayesinde "son İngiliz askerini memleket topraklarından uzaklaştıran adam" haline gelen Mısırın yeni diktatörünün artık İngilterenin dostu olmaması için bir sebeb yoktu. İşte Bağdat Paktı bu sırada imzalandı. İngiltere paktın temel unsurunu teşkil ediyordu. Kıbrıstaki üsleri dolayısıyla İngiltere Orta Doğuda askeri kuvvete sahip tek Batılı devletti. Amerika, şimdilik Bağdat Paktına iştirak etmemekle beraber, Paktla sıkı sıkıya ilgiliydi, mali yardımını pakttan esirgemiyecekti. Pakta resmen girmemesi son dakikada gösterilen aşırı bir ihtiyat eserinden başka birşey değildi. Fakat Suudi Arabistan, Mısır ve Irak arasındaki ihtilâflar henüz halledilmemişti. Mısır ve Suudi Arabistan, Arap âleminde Irak'ın baş rolü almasını çekemiyorlardı. Bu sebeble Bağdat Paktına karşı cephe aldılar. Irakı Arap Birliğinin dışında bırakmayı, hatta Iraka karşı bir "Güney Paktı" imzalamayı tasarlıyorlardı.

Bağdat Paktı devletleri işte bu sırada büyük taktik hatasını yaptılar. Mısır ile Bağdat Paktı arasında muallakta duran Suriye, Lübnan ve Ürdünü zorla kendi taraflarına çekmek istediler, bu memleketler üzerinde manasız baskı yaptılar. Irak Suriyeden tekstil ithalâtını durdurdu, Şam ile Ankara arasında notalar testi edildi, Londra Ürdüne para yardımım kesmek, zor kullanmak tehdidinde bulundu. Bunların neticesi şu oldu: Suriye Mısırın kucağına atıldı, Ürdünlüler Glub Paşayı kovdular, Lübnanlılar da tarafsız kalacaklarım ilân ettiler.

Yeniden iniş

Arapların gittikçe kuvvetlenmesinden ürken İsrailin Mısıra karşı giriştiği "Yıldırım hücumlar" durumu birden bire değiştirdi. Batıran dostu makul adam maskesi altında, bir müddetten beri Atlantikten Basraya kadar uzanan Arap âleminin lideri olmak emelini besliyen ve Bandung Konferansından yem hayallerle dönen Kahireli diktatör Nasır, İsrailin hücumları dolayısıyla ortaya çıkan yeni durumdan faydalanmak fırsatını kaçınmadı. Şimdiye kadar, bütün gayretlerine rağmen Suriye ve Suudi Arabistanla imzalamaya muvaffak olamadığı anlaşmaları Nasır, İsrail tehdidi karşısında birkaç gün içinde tahakkuk ettirdi. Arap âlemi böylece ikiye bölünmüş oluyordu.

Bu suretle Orta Doğuyu İngiliz liderliği altında birleştirmek gayesi, Arap âlemini ikiye bölmekle neticelenmiştir. Komünizm tehlikesini idrakten aciz Mısırlı, Suriyeli, Ürdünlü maceraperest liderlerin gayretlerinin, bu memleketlerin halkına Bağdat Paktını İngiliz emperyalizminin bir aleti şeklinde kabul ettirmeye muvaffak oldukları -hoşa gitsin veya gitmesin- bir vakıadır.

Amerikanın tutumu

Amerika başlangıçta Bağdat Paktım bütün Orta Doğu memleketlerini komünizme karşı birleştire-

MESELESİNE DAİR...

Doğan AVCIOĞLU

cek bir müdafaa sistemi olarak düşünüyordu. Nasıl Atlantik Paktı Avrupa, SEATO Güney Doğu Asya memleketlerini birleştirdiyse Bağdat Paktı da Orta Doğuyu komünizme karşı bir araya getirecekti. Arap Aleminin ikiye bölünmesi üzerine Amerika Bağdat Paktına hemen katılmamakla isabet ettiğini anladı. Bundan başka Bandung Konferansı sadece Nasırın değil, Amerikanın üzerinde de büyük tesirler yapmıştı. Amerika Bandungta dünya nüfusunun üçte ikisi arasında müstemlekecilik düşmanlığı şeklinde tezahür eden milliyetçi hislerin ne derece kuvvetli olduğunu görmek fırsatım bulmuştu. Bu genç milletler komünizmin eline düşmemeliydi.

Diğer taraftan her iki blokun Hidrojen bombasına sahip bulunması Üçüncü Dünya Harbini müşterek bir intihar şekline getirmişti. Harp düşünülemezdi. Fakat yeni kavuştukları istiklâllerini kıskançça muhafazaya azimli genç devletlerin gönüllerini fethetmek gerekmekteydi. Esasen Rusya da aynı milliyetçi kuvvetleri Batının aleyhine seferber etmeye çalışıyordu. Hasmı ancak kendi oyunuyla yenmek mümkündü. Dulles'ın Rusyayla harp çıkarmadan iktisadi ve siyasi sahada rekabet fikri böyle doğmuştu. Pakt imzalama siyasetinin yerini, Rusyanın eline düşmemek şartıyla, bitaraf memleketlere karşılık beklemeden yardım siyaseti almıştı. Son samanlarda Hindistana gösterilen itibar, Amerikan siyasetindeki bu değişikliğin bariz bir nişanedir.

Rusya Orta Doğuda

Bağdat Paktı Amerikâyâ diğer bir vakıayı müşahede etmek fırsatını vermişti. Bağdat Paktından evvel Orta Doğu Rusyaya kapalıydı. Rusların bu bölgedeki bütün flört teşebbüsleri neticesiz kalmıştı. İngilterelin Süveyş Kanalından çekilmesi için, Kral Faruk zamanında girişilen mücadelenin en hararetli günlerinde bile Rusyanın diplomatik yardım teklifi Mısır tarafından reddedilmişti. Nasır hükümeti dahilde komünizme karşı amansız bir mücadeleye girişmişti. Bütün komünist liderler hapisteydi. Orta Doğunun yegâne komünist milletvekili Suriye Parlamentosunda bulunuyordu.

Belki de bir tesadüf eseri, Mısır Bağdat Paktının imzasından sonradır ki, Ruslardan silâh almayı kabul etti. Bağdat Paktının imzasından sonradır ki, Orta Doğuda bir emperyalist tecavüzü karşısında Rusların müslüman gönüllüler yolluyacağı şayiaları aksi sada bulmaya başladı. Rus Dış İşleri Bakanı Şepilof'un Kahireyi ziyaretinde coşkun tezahürlerle karşılandığı bir vakıadır. Mısırın izinde giden Suriyenin, Rus askeri ve iktisadi yardımım kabullendikten sonra, "Arapların tek dostu Rusya" aleyhimi neşriyat yapılmasını yasak ettiği diğer bir vakıadır. Tecrübesiz Mısırlı ve Suriyeli liderler Bağdat Paktının imzasından beri, sanki denize düşmüşler gibi yılana sarılmakta tereddüt etmemektedir.

Son jest

Nasırın temsil ettiği ve Rusyanın inatla desteklediği Arap milliyetçiliği yenilmedikçe İngiltere, Orta Doğuyu organize etmek teşebbüslerinin neticesiz kalacağım anlamıştı. Eden'in Mısırı terki kabullenerek 1954'de kahraman yaptığı Nasır, İngilterenin hayati petrol ihtiyaçları için bir tehlikeydi. Eden için tek bir çare kalıyordu: Kendi eseri olan Nasırı sor kullanarak devirmek..

Bilindiği gibi Amerika ve Rusyanın müştereken mahkûm ettikleri İngiliz-Fransız işgal denemesi, Nasırın değil Eden'in devrilmesiyle son buldu.

Son durum

Orta Doğuda İngiltereden açılan boşluğu doldurmaya Amerikanın karar verdiği Eisenhower planıyla ortaya çıkmıştır. Amerika, Bağdat Paktı düşmanlığını git gide arttıran Nasıra karşı ne şekilde davranacaktır T Süveyş buhranının başından beri İngiltere ve Fransaya karşı takındığı tavırla, yani emperyalizmi mahkûm etmesi dolayısıyla, Mısır ve Suriyede prestiji bir hayli artan Amerika ne yapmayı düşünmektedir? Nehru'dan sonra Titoyu, Tito'dan sonra Nasırı Washingtonda kabule hasırlanan Amerikanın Nasıra karşı siyasetinde Eisenhower planıyla bir değişiklik olmuş mudur?

Geçen haftanın başında Amerikan Temsilciler Meclisinin Dış İşleri komisyonu önünde konuşan Dulles'ın emperyalizm kompleksine müptelâ Nâsırcıları, Ruslardan uzak durmaları şartıyla, teskine hazır olduğu açıkça görülmektedir. Amerikan Dış İşleri Bakanı halen Mısır, Suriye ve Ürdünün komünist kontrolü altında bulunduklarını düşünmek için kâfi sebebin mevcut bulunmadığını işaret ettikten sonra eğer herhangi bir Otta Doğu memleketinde milliyetçi bir komünizm iş başına gelirse, Amerikanın Yugoslavyada olduğu gibi bu rejimi tanıyacağım söylemektedir. Konuşan ne Kahire, ne Şam, ne Moskova radyosudur, Amerikan Dış İşleri Bakanıdır.

Amerikanın tutumu gayet açıktır. Amerika sadece Orta Doğuya Rusların girmesiyle ilgilenmektedir. Nasır • Nuri Said dâvasının üstünde kalmak istemektedir. Amerika komünizmin sızmasından endişelenen Bağdat Paktı üyelerinin olduğu kadar, Bağdat Paktı dışındaki Arap memleketlerinin milliyetçi hislerini tatmine çalışmaktadır. Maamafih komünist tehdidi önlense bile Nuri Said ve Nasır arasındaki Arap âleminin liderliğini ele geçirme mücadelesi sona ermiyecektir; bilâkis maskesiz bir şekilde ortaya çıkacaktır. Amerika bu kavganın dışında kalmak kararındadır. Dulles, Amerikanın tutumunu bir diplomata yakışmıyacak kadar açık bir şekilde ifade etmektedir: "Amerika Orta Doğuda komünizmin ilerlemesini durdurmak için Bağdat Paktına iştirakinin gerekmediğini düşünmektedir. Bağdat Paktı, Amerikanın bu bölgede tahakkukuna çalıştığı gayelere zıt siyasi mülâhazaları sahneye çıkartmaktadır." Diğer bir deyişle, Amerika komünizmin ilerlemesini durdurmak için Arap milliyetçiliğine güvenmektedir. Ne kadar teessüfe şayan olursa olsun, Nasırın temsil ettiği Arap milliyetçiliği Bağdat Paktına cephe almıştır, Amerikanın Bağdat Paktına katılması, yatıştırmak istediği milliyetçiliği kendi aleyhine çevirecektir. Neticede dunundan Ruslar faydalanacaktır. Amerika Arap âlemini parçalamak yerine, birleştiren bir paktın imzasını gayet tabiidir ki memnuniyetle karşılıyacaktır. Fakat halen Bağdat Paktının Mısır, Suriye ve Ürdün tarafından mahkûm edildiği ve Amerikan siyasetinin tesbitinde bu keyfiyetin nazarı itibara alındığı bir vakıadır. Nasırı zorla dize getirmeyi deneyen Eden ve Mollet'nin aksine, Eisenhower hükümeti daha ziyade Nasır ve Nâsırcıların gönüllerini fethe çalışmaktadır. Amerikan siyasetinin yanlış olduğunu düşünebiliriz. Fakat Orta Doğu ile ilgili memleketlerin siyasetlerini tâyinde, Amerikanın görüş tarzım göz önünde bulundurmamaları mümkün müdür? Amerikan siyasetini işine geldiği şekilde tefsir eden herhangi bir Orta Doğu memleketi, herhalde işten kârlı çıkmıyacaktır. Amerika Nasıra karşı müsamahakâr davrandıkça, Arap kitleleri Nasırı milli kahraman tanıdıkça, diğer Orta Doğu' memleketlerinin Nasırın temsil ettiği Arap milliyetçiliğini düşman ilân etmeleri en azından kısır bir siyaset olacaktır.

ci lordu da Maarif Bakanlığına naklediliyordu. Yeni Başbakanın rakibi Butler şimdilik eski mevkiini muhafaza ediyordu:

Yeni seçimler

Eden'in düşmesi beklenilmeyen bir hâdise değildi. Nitekim AKİS daha 1,5 ay, önce Sir Anthony'yi beklemen akıbetin ne olduğunu okuyucularına haber vermiş bulunuyordu. (Ek: AKİS, sayı 135). Şimdi beklenen birşey de Eden'in istifasını yeni seçimlerin takip etmesiydi. Zira İngilterede mühim kararlar arifesinde veya bir hükümet seçmenlerin sempatisini kaybettiğinde şüpheye düştüğü zaman yeni seçimlere gitmek âdet, olmuştu. İşçi Partisi uzun zamandan beri seçimlerin yenilenmesini istemekteydi. Eden, memleketin itimadı - nı kaybetmiş. Orta Doğu siyaseti iflâsa uğramıştı. Yeni bir siyasetin tes--itinden evvel halkın fikrini almak lâzımdı. Seçimlere gitmek kararını almak yeni Başbakan MacMillan'a düşüyordu. Muhafazakâr Parti parçalanmış bir haldeydi. Hemen- seçim yapılması partinin menfaatlarına uygun düşmiyecekti. Nitekim Muhafazakâr basın durumda bir fevkalâdelik bulunmadığını ve yeni seçimlere lüzum olmadığını, tekrarlayıp; duruyordu. Maamafih üstadı Sir Winston Churchill gibi meydan muharebesi vermekten çekinmeyen. Mac? Millan'ın Başbakanlığını bir seçim zafetliyle perçinlemek istemesi de imkânsız değildi.

Sehwyn Lloyd
Kalan adam

İşçi Partisi, seçimleri kazanacağından emin, bugünün gelip çatmasını bekliyordu. İşçilerin ümitleri tahakkuk ederse, Gölge kabinede Dış İşleri Bakanı olan Bevan, resmen İngiliz Dış İşleri Bakanlığı sandalyasına oturacaktı. Bevan, Bağdat Paktına düşmanlığı ve Kıbrısta liberal bir siyaset takibine taraftarlığı ile tanınmıştı.

Cezayir

Hükümet darbesi

Geçen hafta Angouleme istasyonunda, yüksek rütbeli bir Fransız subayı Bordeaux treninden polis vasıtasiyle indirildi. Bu subay Cezayir'deki Fransız kuvvetlerinin komutan muavini General Faure'dıı. General Faure'un Cezayirde bir hükümet darbesi hazırladığından şüphe ediliyordu. Bu sebeble komutan muavininin bir müddet Paris'te ikamete mecbur edilmesinde fayda mülâhaza olunuyordu.

Faure hâdisesi, Bindi Çini mağlûbiyetinden beri orduda hissedilen huzursuzluğun yeni bir tezahürüydü.. Cezayir meselesinde hükümetin takip ettiği siyaset çıkmazdaydı. Sosyalist hükümet iki ayda asayişi iade edeceğini vaadetmişti. Fakat aradan bir sene geçmesine ve Cezayirde 900 bin kişilik bir ordu bulundurulmasına rağmen, Cezayir milliyetçilerinin hareketi devam ediyordu. Ordu, bu yeni muvaffakiyetsizliğin de mesuliyetini yüklenmek istemiyordu.

Cezayir meselesinin. Birleşmiş Milletlerde müzakere olunacağı şu günlerde, Cezayirli milliyetçiler tedhiş faaliyetlerini arttırmış bulunuyorlardı. Cezayir meselesinin Fransa ve Cezayir halkı arasında halline taraftar olan Amerika, Mollet'nin Birleşmiş Milletler üyelerini yatıştıracak bir jest yapmasını bekliyordu. Fakat Guy Mollet'nin nutku bir yenilik getirmedi. Fransız Başbakanı asilerin kayıtsız şartsız ateş kesmelerini, bitaraf müşahitlerin nezareti altında seçim vapılmasını, Fransanın ancak seçimleri kazananlarla müzakere masasına oturabileceğini söylüyordu. Hin,bir garanti elde etmeden, neyin müzakere edileceğini bilmeden Cezayirli milliyetçilerin silâhlarını teslim etmiyecekleri aşikârdı. Fransanın çıkmandan kurtulmamaktaki inadı, bu memleketle sıkı. bir iş birliği yapmaya samimî olarak taraftar bulunan Tunus ve Fas gibi istiklâllerini yeni kazanmış memleketleri müşkül durumda bırakıyordu. Fransa bütün Kuzey Afrikayı kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Endonezya

3000 Ada

Albay Simbolon ve Hüseyinin Sumatradaki isyanıyla başlıyan siyasî buhran geçen hafta Masjumi Partisinin hükümetten çekilmesiyle had safhaya girdi. Hükümete mensup siyasî şahsiyetlerin, Sumatra isyanında parmakları bulunduğunda şüphe yoktu. Zira bir İngiliz gazetesine beyanatta bulunan bir hükümet sözcüsü asilere hak veriyor, Sumatraya muhtariyet verilmesi tezini müdafaa ediyordu! Dünyada mevcut hiç bir memlekete benzemiyen Endonezyada, başka yerlerde görülmemiş hâdiselerin vuku bulması hayretle karşılanmamalıydı.

Endonezya, bir Dış İşleri Bakanının devleti 30 milyon lira dolandırdığı, bir devlet dairesinin 55 milyon lira tutarındaki kauçuğu - ne sihirdir, ne keramet * ortadan yok ettiği bir memleketti. Böyle 'bir yerde bir Albayın baş kaldırması, âciz hükümete tehditler savurması, hükümet içinde taraftarlar bulması tabiiydi.

3000 ada üzerine yayılmış millî dilden mahrum, okuma yazma bilenlerin sayısı mahdut Endonezyada İstiklâl Harbinin kahramanı Sokarno,

Guy Mollet
Hep aynı hikâye!.

bir millet yaratmaya koyulmuştu. Albay Simbolon hâdisesinin de gösterdiği gibi ne Orduda birlik temin edilebilmiş, ne de siyasî, partiler bir ideal etrafında birleştirilebilmişti. Merkezî hükümeti n memurları keselerini doldurmakla meşguldüler. Zengin ve bereketli toprakları ve 70 milyon nüfusuyla anarşi ve taassup içinde çırpınan Endonezya, bu haliyle komünistler için elverişli bir saha olmaktaydı. Esasen Masjumi . Partisi hükümetten ayrıldıktan sonra, hükümetin iktidarı muhafaza şansı Komünist Partisinin desteğini temin etmesine bağlı kalıyordu. Bu sebeble komünistlerin hükümete iştirak edeceklerinden bile bahsediliyordu..

Diğer taraftan Albay Simbolon, sabık cumhurbaşkanı muavini Muhammed Hata yeni kabineyi kurmadıkça Sumatrada isyanın sona ermiyeceğini bütün dünyaya ilan ediyordu.

BASIN

Yeni Sabah
ISTANBULDA HALK EKMEKSIZ, ETSIZ KALDI
Bâzı fırınların önünde kavgalar oldu. Amerikadan gelen Buğday

10 Ocak 1957 tarihli Yeni Sabahın manşeti
Zehir

Gazeteler

Yürek **hoplatan** manşet

Geçen haftanın sonunda Perşembe günü, İstanbulda ne kadar gazeteci varsa hepsi, ellerine Yeni Sabahı aldıklarında dehşet içinde kaldılar. Doğrusu istenilirse, dehşete kapılmamalarına imkân yoktu. Gazetenin tepesinde, boydan boya, 72 puntolu majüskül harflerle bir başlık yatıyordu: İSTANBULDA HALK EKMEKSİZ, ETSİZ KALDI.

Havadis doğruydu. Hakikaten birkaç gündür İstanbulda halk ekmaksiz ve etsizdi. Kasap dükkânları bomboştu, çoğu hiç açılmamıştı. Fırınlara gelince, her birinin önünde sonu gelmeyen kuyruklar vardı. Çoluk çocuk, kadın erkek gece yarılarında, soğukta ve yağmurda bir ekmek alabilmek için bekleşiyordu. Ama bir havadisin doğru olması, onun tehlikeli sayılmasına mâni olmuyorduk. Hem, bir "yok"luk haberini böyle gazetenin birinci sayfasının manşeti olarak ilân etmek, değme babayiğitin harcı değildi; Savcılar bu gibi hallerde kanunlardan ne maddeler bulup çıkarıyorlardı. Halkı tahrik etmek, halkı heyecana vermek, yiyecek maddelerinin ortadan kaybolmasına yol açmak, hükümetin itibarına halel getirmek.. Bundan çok, ama pek çok daha masum yazılar takibat mevzuu olmuştu. Yazı işleri müdürleri 72 puntoyla ilan edilen cümleyi, metinlerde kullanmaktan çekinmiyorlardı. Buna rağmen, işte Yeni Sabah İstanbul halkının derdine cesaretle ve kahramanca parmak basmıştı!

O gün; Babıâlinin tecrübeli bir çok gazetecisi, kendilerine merakla bakan çömezlerine göz kırptılar. Bu göz kırpmalarda "hele durun bakalım" mânası vardı. Hakikaten çok da beklenilmedi. Ertesi sabah, Cuma sabahı, aynı Yeni Sabah gazetesi ipiri ve kapkara harflerle şu manşeti taşıyordu. "Başvekilin müdahalesiyle ekmek, et sıkıntısı gidetttiyor". Göz kırpmalar kahkaha halini aldı. Alaturka kurnazlık öylesine ortadaydı ki gülmemek imkânsızdı.. Yeni Sabah ondan tam beş gün evvel de nakil vasıtalarına yapılan zammın Başbakanın müdahalesiyle kaldırıldığını müjdeliyordu. Evet, her şey, her şey kötüydü. Ama Allahtan Başbakan vardı ve onun sayesinde hatalar tashihi ediliyordu!

Yalnız bu taktikte, unutulan birşey mevcuttu: Ya, o tashih edilen hatalar kimin idaresi neticesiydi? Eğer Türkiyede okuyucunun, fırının ve kasabın önünde bekleyen halkın bu suali kendi kendilerine hiç sormadıklarını düşünecek kadar "taktik merakına kapılınmışsa, D. P. nin istikbali hakikaten pek parlaktı.

Toplantılar

Güzel âdetin devamı

Geçen haftanın son günü radyolar bir haberi ilân ettiler: Başbakan Adnan Menderes 7 Şubat günü İstanbulda bir basın toplantısı daha yapacaktı. Haberde ilâve edildiğine göre basın toplantıları tekrar "hükümet âdeti" haline getirilecek ve Başbakan her ay, muntazaman gazetecilerle görüşecekti. Bundan herkes memnun oldu. Başbakanların basın toplantıları daima faydalı neticeler doğurmuştu; Zaten böyle bir âdetin birçok Batı memleketinde bulunmasının sebebi de buydu. İkinci kuvvetin -icra- başı ile Dördüncü kuvvetin -basın- temsilcilerinin muntazaman buluşmaları, cesaretli sualler ve mukni cevaplarla beraberce umumi efkârı aydınlatmaları memleket işlerinin

Yeni Sabah
Başvekilin Müdahalesiyle Ekmek, Et Sıkıntısı Gideriliyor
Fırınlara günde 1.5 milyon ekmeklik un veriliyor

Bir gün sonraki Yeni Sabahın manşeti
Panzehir

görülmesini kolaylaştırıyordu. Duyulan memnuniyetin sebebi buydu. Basına karşı çatık kaşlı vasiyet almak, Ottu istihkar etmek hiç kimseye fayda vermemişti. Dördüncü kuvvetin de tıpkı İkinci kuvvet gibi vazife görmekte olduğu hakikati bir defa kabul edildikten sonra meselelerin ve bilhassa -mutavassıtların marifeti olan- anlaşmazlıkların halli elbette ki kolaylaşacaktı.

Fakat hâdise, "iklim" meraklıları tarafından derhal başka türlü tefsir olundu. Basın toplantıları başlıyordu ya, hava derhal değişecekti. Artık iktidar basına dost elini uzatmıştı, basın da İktidara karşı daha anlayışlı davranacaktı. Böylece Demokrasinin iklimi kurulduktan sonra İktidar da Demokrasiyi getirecekti. İşlerimiz yoluna girmişti. "İklim" meraklıları, Nasreddin Hocanın hikâyesindeki peşin parayı görmüş adamın tebessümüyle gülmeye başladılar.

Halbuki hâdiseyi hakikî mahiyetiyle görmek lâzımdı. Basın toplantıları gibi fevkalâde faydalı bir adeti tekrar ihya etmek, övülecek bir işti. Ama basın kanunu ve onun tatbikatı ortadayken, hoşa gitmeyen gazeteler tamamiyle usulsüz olarak harıl harıl toplanır, en masum yazılar bir emirle takip edilirken ve gazeteler başmakalesiz çıkmak gibi hakikaten anormal bir vaziyet arzederken Basın ile İktidarın arasının düzelmiş sayılacağını sanmak safdilliklerin azamisiydi. Bu neviden, "gülücük"ler yedi seneden beri birçok defa görülmüş, her seferinde netice hüsran olmuştu. Bunun sebebi "iklim" meraklılarının İktidarın politik mülâhazalarla girişmiş dostluk gösterilerini kâfi addetmeleri, derhal "kim kabahatliydi, kim kabahatsiz; şimdi bunu araştırıp havayı bozmayalım" diye bir örtbas etme gayretine kapılmalarıydı.

Birşeyi cesaretle söylemek lâzımdır: Basın ile İktidar arasındaki ana soğukluğun sebebi İktidarın tahammülsüzlüğü, son soğukluğunki ise Basın Kanunudur. İktidar Basın Kanununu kaldırır, son soğukluk yerim anlayışa terkeder. Ondan sonra ana soğukluğun izalesi mümkün hale gelir. Yoksa kaybettirilen eşeği, kuyruğu da kesilmiş olarak bulmak Ahmed Emin Yalmanı sevindirir ama, işte sadece Ahmed Emin Yalmanı sevindirir!

AMERİKADAKİ DOKTORUN CEVABI

SEN DE Mİ

Ocak - New York, Albany Hospital..

Sayın meslekdaşım,

Mektubuma Tıbbiyeli ananesine uygun olarak "Sayın Ağabeyim" dîye başlıyamadığım için özür dilerim. Resmimizden ve naklettiğiniz Tıbbiyeli hikâyesinden hayli eski bir tıbbiyeli olduğunuz anlaşılıyor. Amerikadaki bir Türk doktoruna birşeyler söylemek için hayli düşünmüş, hayal ve hatıralar âleminizi hayli zorlamışsınız. Sağolun! Bu çeşit yazıları okumağa öylesine alıştık ki, adeta vücudunu zehire alıştıran insanlar gibi, senelerdir zehirli sözlere' zihnimiz ve hislerimiz muafiyet kesbetti. Öylesine ki, bunlara cevap vermek zahmetine katlanmayı bile lüzumsuz buluyorduk.

Dr. İlhan Kılıçözlü

Dr. Eğilmez'e selâm var

Bu "masa başı idealistleri" nden biri öyle ileri gitti ki, Amerikadaki Türk doktorlarına "vatan haini" demek yiğitliğini gösterdi. Hele gazetenin biri açtığı bir yazı müsabakasında Amerikadaki doktorlara en güzel küfreden yazıya birincilik verdi. Biz bunları okuduk, geçtik vs hiç birini cevap vermeğe değer bulmadık. "Masa başı idealistleri" ile münakaşaya girmekten kaçındık. Bunların senelerdir doktorlara karşı beslenen basit kaset duygularının, Amerikadaki doktorlar bahsinde birer tezahürü olduğunda şüphe yoktu. '

Fakat 137 sayılı AKİS'te çıkan "Amerikada Meçhul Bir Türk Doktora Mektup" başlıklı yazınızı canyoldaşı bir dosttan gelen mektup gibi bir çırpıda, bir nefeste okudum. Mektubunuzu okumağa başlarken pek neşeliydim, ama bitirince kaşlarımın birbirine yaklaştığım, dudaklarımın birbirine girdiğini, heyecanla çarpan kalbimin yavaşladığım hissettim. Doğrusunu isterseniz, bize kısa yoldan "vatan haini" diyen muharrirle mektubunuzun ifade tarzı arasında büyük bir benzerlik buldum. O muharriri çoktan affetmiş, hoş görmüştük. Fakat siz bir doktordunuz. İşte affedilmiyecek nokta buydu. Sizin tasvirinize göre, Amerikadaki Türk doktorlar atıldıkları yere yapışan hamur gibi, yaşadığı yere çabucak uyan yumuşak karakterli, milyoner bir saçı kesik uğruna milliyetini inkâr etmiş, arkada bıraktığı kendine muhtaç insanları unutmuş, kendini yetiştiren babasını cahil, kaba, anlayışsız gören ve bütün sermayesini bir amerikan barda bir kadeh viski gibi içip bitirmiş insanlardır. Mektubunuzda bizler için çizdiğiniz tablo bundan ibaret, değil nü? Bizi Amerikada yan gelip, "Gril friend"leriyle gönül avutuyor diye halk efkârına tanıtmanın, hakikata aykırılığını bir tarafa bırakın, acaba ne faydası vardır? Bu Tıbbiyeli ruhuyla kabili telif midir?

Bizler ki vatanı her hatırlayışta ürperirken, garipliğimizi her dem hissederken bizleri müdafaa etmesi beklenen ağabeylerimiz tarafından sanki memleket dışında zararlı siyasi faaliyette bulunan insanlar gibi itham ediliyoruz. Bu elem verici değil mi, Esat Bey?

Siz ki mektubunuzda tasvir ettiğiniz hayatı bizimle beraber yaşamış, öğleleri etli fasulya, akşamları da fasulyalı et yemiş, vatan ve memleket için nutuk çekmiş, kiralık smokinlerle balolara gitmiş, belki de hocalarınızın önünde el öpmek için sıraya girmiş ve sonra herkes gibi mezun olmuşsunuz. Sonra ihtisas yapmış ve mesleğinizde ilerlemek fırsatım bulmuşsunuz. Amerikadaki doktorlara sütunlar dolusu mektup yazmak için bir hayli zamanınız olduğuna göre de, bugün iyi bir mevkie kavuşmuş bulunuyorsunuz. Kazancınız da herhalde yolundadır, değil mi ?

Mektubunuzdaki ifadenizden anladığıma göre Amerikadaki Türk doktorları hakkında bildikleriniz da tam değil. Müsaade buyurursanız, sizi bu hususta bir nebze aydınlatayım: Amerikaya gelen Türk doktorları Devlete mecburi hizmet borcu olmayan kimselerdir: Ordu hesabına veya Devletten burs olarak okuyan arkadaşların mecburi hizmetlerini tamamlamadıkça ayrıl-

BRÜTÜS?

Dr. İlhan KILIÇÖZLÜ

malarına imkân yoktur. Bunu bilirsiniz sanırım. İhtisas için Amerikaya gelmiş hiç bir Türk doktoru hükümetten döviz almaz. Her doktora çalıştığı hastahane bir doktora yakışır şekilde yaşaması için gereken parayı öder. Bu ufak hâtaları bilerek yaptığınıza ihtimal vermiyorum. Gelelim kiliselerde papazlarla kıyılan nikâhlara!. Siz bir ilim adamısınız. Bunda şüphe yok. Herhangi bir mevzuda konuşmak için veya etrafınızdakileri sözlerinize inandırmak için elinizde bazı rakam veya istatistiklerin bulunması icap eder. Amerikada kaç Türk doktoru vardır? Bunlardan kaçı Amerikada evlenmiştir? Size vereceğim ufak istatistiğin bu bahiste faydalı olacağını sanıyorum.

Benim çalıştığım yer New York State'in merkezinde 800 yataklı bir hastahanedir. Burada ve civardaki hastahanelerde 8 Türk arkadaş var. Hepimiz 1-3 senedir Amerikada bulunmaktayız. Size bu mektubu yazmadan önce toplandık ve her arkadaşın tanıdığı isimleri tesbit ettik. Bu suretle 79 kişilik bir liste meydana çıktı. Bunlardan yalnız Ur tanesi Amerikada evlenmiş - o da hakim kararıyla - ve bir sene sonra da boşanmıştı. Bir hesap yapılırsa, evlenme nisbetinin % 1,5 u bile bulmadığı anlaşılır. Daha etraflı malûmatı Millî Eğitim Bakanlığından veya New York Talebe Müfettişliğinden almak mümkündür.

Fikrinize ve ifadenize göre Amerikaya ihtisas yapmak için gitmek bir maceradır. Amerikaya gelişimizi öyle tasvir ediyorsunuz ki insan fethedilmiş ülkeleri yeni baştan fethe çıkan maceraperestleri hatırlıyor. Bir subayın kurmay olmak, bir iktisatçı veya hukukçunun doktora yapmak, bir ilkokul Öğretmeninin lise hocası olmak istemesi hak oluyor da bir doktorun ihtisas yapmak istemesi neden hak olmuyor?

Bizlere sadece ihtisas yapan doktorlar diye bakmak da doğru olmaz, biz Türkiyenin Amerikadaki gönüllü elçileriyiz. Memleketimiz hakkında haremden ve festen başka birşey bilmeyen Amerikalı dostlarımıza memleketimizi tanıtmak için elimizden gelen gayreti sarf ediyoruz. Milyonlar sarfıyla yapılamıyacak propagandayı Amerikanın muhtelif yerlerinde çalışan arkadaşlarımız mükemmelen başarmaktadırlar. On gün sonra "International Center"da bir Türk günü daha yapacağız. Amerikalı dostlarımıza Türk yemekleri ikram edeceğiz, Türkiye hakkında renkli filmler göstereceğiz, broşürler dağıtacağız. Bunu memleketin dövizi ile değil, kendi aramızda topladığımız paralarla yapacağız.

Esat Bey,

Mektubunuzla bizleri öylesine yaraladınız ki! İnsanı hakikaten düşmanı değil, dostu canevinden vurabiliyor. Şu ifadenize bakın: "Babanız ne geri kafalı adamdı. Sabah beşte kalkardı, akşam yemeği yer, yatardı.. Sizin menfaatinizi hiç hesap etmiyordu. Ama gene de size kebap kestane kokan İstanbul sokaklarında bir sonbahar akşamı Muallaya verdiğiniz sözü hatırlatmıyordu". Bu ve bunun gibi edebiyat meraklısı bir ortaokul talebesi ifadesiyle yazmak için zaman öldürdüğünüz mektubunuz samimî bir dost mektubu sayılabilir mi ? Eminim ki hallerini bir dram muharririne taş çıkartacak şekilde tasvir ettiğiniz Mehmet Ağanın, Satı kızın, Çolak Hüseyingillerin Sağır Emmisi'nin isimlerini Mahmut Makal'ın kitabından derliyecek kadar onlara yabancısınız. Dertleriyle yanıp kül olduğunuzu pek içli bir ifadeyle anlattığınız insanları belki ancak muayenehanenizde vizite ücretlerini ödedikten sonra görüyor ve onları masa başında müdafaa etmek açıkgözlülüğünü de elden bırakmıyorsunuz. Beni bana anlatmaya çalışan Esat Beye acaba sorabilir miyim ki, Türkiyede mevcut 8 bin doktor, Türk köylüsünün şifa tasından abıhayat içmesi için Amerikadaki 280 doktorun memlekete avdetini mi bekliyor?

Siz zannediyor musunuz ki Esat Bey, bütün Türk doktorları köye giderse Türk köylüsü sihirli bir değnekle dokunulmuşcasına şifa kazanacak? Doktor olduğunuza göre itilirsiniz, asıl tedavi semptomları değil hastalığın sebebini bulmak ve bu noktadan hareket etmekle mümkündür. Devamlı baş ağrısını esprinle muvakkaten önlersiniz. Ama bunun bir beyin uru veya anevrizmadan İleri gelebileceğini de düşünürsünüz. Doktorun köyde Satı kızı veya Sağır Emmiyi tedavi ettiğini tasavvur edelim: Köylünün hayat seviyesi yükselmedikçe bunun arkası, gelir mi? Sıtma mücadelesi Türkiyede kininle değil, bataklıkları kurutmakla kazanıldı.

Yazınızın sonunda bizlere "Mister Doktor" diye hitap ediyorsunuz. Bu, esasen kolay olan istihzanın en kolay yoludur. Bize ister Mr Doktor, ister Bay Doktor veya Doktor Beyefendi deyiniz, bu birşey değiştirmez. Mühim olan, bugün içinde bulunduğumuz meselenin bizzat sizin meseleniz olduğunun anlaşılmasıdır. Bizden dönerken ilim, irfan, görgü getirmemişi istiyorsunuz. Biz buraya onları getirmek için geldik, siz istemezseniz de dönüşte onlarla birlikte geleceğiz. Buradan haplar, drajeler, tabletler ve ampuller beklemeyiniz. Zira hiç birimiz herhangi bir ilâç fabrikasının mümessili değiliz. Kafamız bilgi, kalplerimiz iman ve bavullarımız kitap dolu olarak döneceğiz. Ha, az kalsın unutuyordum. Sizden bir ricam olacak: Lütfen biz dönene kadar Mehmet Ağaya, Satı kıza ve Çolak Hüseyingillerin Sağır Emmiye göz kulak oluverin, emi? Selâmlar...

5 Ocak 1957 Albany N. Y.

AKİS Mecmuası Yazı İşleri Müdürlüğüne - Ankara

Muhterem efendim,

Kıymetli mecmuanızın Amerikadaki daimi okuyucularından ve Amerikadaki Türk doktorlardan biriyim. Son gelen nüshada Amerikadaki Türk doktorları hakkında ve ne yasık ki bir doktor tarafından yazılmış olan makalede milletimize tamamiyle yanlış malûmat verilmesi beni ve arkadaşlarımı son derece müteessir etti.

Mecmuanızı hürriyet aşkı, mücadele azmi *ve* demokrasi sevdası ile meşbu olarak görmek beni AKİS'i sevmeye ve ona takdir etmeye sevkediyor. Sizden ricam, gönderdiğim yazının neşredilmesi hususunda hana yardım etmenizden ibarettir. Yazımı belki biraz uzun bulacaksınız. Fakat Esat Beyin yazısına bundan daha kısa cevap verilemiyeceği kanaatındayun. Belki bizleri İmansızlıkla suçlandıran bu meslekdaşa söy- | liyecek daha da söz bulunabilir. Fakat ben İm kadarı kâfi görüyorum. -Tabii yazım neşredilmek şerefine nail olursa-

Amerikada bulunan bütün doktor arkadaşlar ıstırap içindeyiz. Her gelen gazete veya mecmuada hakkımızda savrulmuş en kötü ithamlarla karşılaşıyoruz. Bunların bir türlü arkası da kesilmiyor. Halbuki durum tamamiyle yazımda anlattığım gibidir. İhtisaslarını tamamlayan arkadaşlar yurda dönüyorlar, Mecmuanızda yazımı neşrederseniz buradaki Türk doktorların yüreklerine bir nebze olsun su serpilecek ve huzur içinde çalışmak fırsatını bulacaklar.

Muvaffakiyet temennilerimin kabulünü rica ederini.

Saygılarımla
Dr. İlhan Kılıçözü

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

İstanbul

Fırın önünde kuyruk

Geçen hafta İstanbulluların en çok rağbet ettikleri yer fırınlar, en çok aradıkları mal da ekmekti. Fırınların önünde bir tek ekmek almak içirt yığılanlar öyle büyük bir kalabalık teşkil ediyorlardı ki, fırının bulunduğu sokaktan değil otomobil ve arabaların, yayaların geçmesine bile yer kalmıyordu. Bari ekmek alınabiliyor muydu? Ne gezer.. Fırınlara hücum edenler içinde itilip kakılmalara, tartaklanmalara, üstünün başının perişan olmasına rağmen bir tek ekmek ele geçirebilenler, kalabalığı birer fatih edasıyla yarıyor ve Hakikaten iftihardan kolları kabarmış bir halde evlerinin yolunu tutuyorlardı. Ekmeksiz kalan İstanbulluların tarih okumuş olanları Marie Antoinette'in "Ekmek yoksa, pandispanya yesinler" sözünden ilhanı aldılar ve az sonra pastacı ve börekçiler de de hiç bir un mamulü kalmadı, İstanbul üç gün ekmek sıkıntısı çektikten sonra fırınlara ihtiyacın çok üstünde, un verilmesi suretiyle giderildi.

İstanbulun birdenbire ekmeksiz kalmasının sebebi, Devlet Bakanı Emin Kalafatın İstanbul Vilâyetindeki; toplantıda söylediği gibi tamamen psikolojikti. Halk bu seneki hububat mahsulünün ihtiyaca yetecek kadar olmadığını biliyordu. Amerikadan buğday ve un ithaline teşebbüs edildiği de duyulmuş ve Vapurların ne zaman geleceği umumî bir merak haline gelmişti. Hele İkinci Dünya Harbi sırasındaki tecrübeler de bu vesileyle tekrar hatırlanınca böyle bir neticenin ortaya çıkmaması için hiçbir sebeb kalmıyordu. Bir gün evine giderken fırınlarda ekmek bulamıyan ve o akşam yemeğini ekmeksiz yiyen her İstanbullu ertesi günü erkenden fırının önündeki kuyruğa girerek ihtiyacının iki, hatta üç misli ekmek alınca diğer hemşerilerin ekmeksiz kalacağı muhakkaktı.

Hububat mahsulümüz bu sene her ne kadar iyi değilse de, büyük şehirlerdeki vatandaşların ekmeksiz kalmaları için hiç bir sebeb mevcut değildi.

Sabit fiat, noksan vezin

Büyük şehirlerde yaşayan vatandaşlar için ekmek mevzuundaki yegâne mesele, fiatlara aitti. Fırıncılar muhtelif sebeblerle ekmek fiatlarını az buluyorlardı. Hükümet ve belediyeler ekmek fiatlarına yapılacak bir zammın doğuracağı politik neticeleri her nedense göze alamıyorlardı. Halbuki zam bazan bir zaruretti ve vatandaşların bu zarureti takdir edecekleri, neticelerine katlanacakları muhakkaktı. Esasen katlanıyorlardı da.. Ekmek fiatlarının sabit tutulmasına rağmen zam gene yapılıyordu. Fakat ekmeğin vezninin düşürülmesi suretiyle:. Bu şekildeki mali bir his iptali, idarecilere doğrudan doğruya yapılan bir zamdan daha mülayim geliyordu.

Esasen fırıncıların zam talebi son derece haklıydı. Bu zam yapılmadığı takdirde fırınların zararına çalışması icap edecekti ki böyle bir fedakârlığa katlanmalarını fırıncılardan istemeye imkân yoktu. Bu basit bir iktisat kaidesiydi: Bir teşebbüse yatırılan sermaye oradan nemalanamazsa, elbette başka sahaya kaçacaktı. İşte ekmeğin vezninin tenzili • teşebbüsünün saiki buydu. Eskiden 900 gram olan ekmek önce 800, sonra da 730 grama indirildi. Ama fiatı gene 30 kuruş olarak kaldı. Bu üstü kapalı bir zamdı. Eskiden 25 kuruşa satılan francala da gene 25 kuruşa satılıyordu ama 500 gramlık sıklet, önce 400 grama, sonra da 340 grama indirildi. ekmek meselesi bundan ibaretti.

Geçen hafta **İstanbulda bir fırının önü**

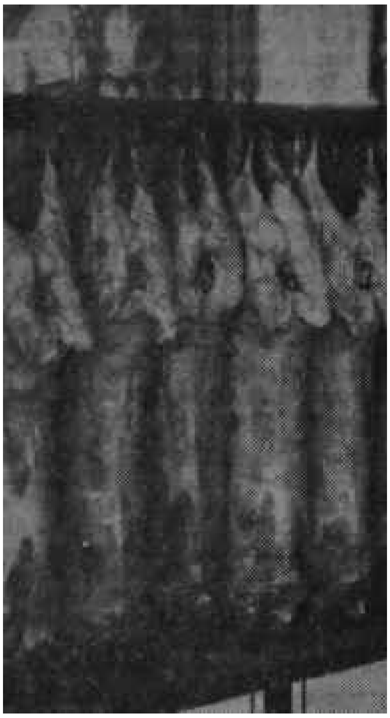
Ekmek kavgası!.

Kasap oyunu

İ stanbulda fırınların önü bir ana baba günüyken kasapların, önünde ise cinler top oynuyordu. Zira kasap dükkânları et bulunmadığı için kepenklerini bile açmıyorlardı. Uzun senelerden beri bu mevsimde İstanbulun etsiz kalması bir âdet haline gelmişti. İstanbulun et sıkıntısını çekmesinin yegâne sebebi narh idi. Belediyenin tesbit ettiği narh, bilhassa toptancı kasapların işine gelmiyordu. Fazla fiat koparabilmek için İstanbulu etsiz bırakmaktan başka çare bulamıyan kasaplar kış aylarında aynı oyunu, mizansende en ufak bir değişiklik yapmaksızın oynuyorlardı. Belediye narh'ı yükseltince kasapların vitrinlerini kıvırcıkların, dağlıçların ve karamanların stislüyecekleri, kasaplarda sığır etinin her nev'inin bulunacağı muhakkaktı. Fakat ne var ki, et narhında da tıpkı ekmek meselesinde olduğu gibi zam kelimesinden idareciler müthiş çekmiyorlardı. Bu sebeble et fiatlarına bir kuruşluk olsun bir zam mevzuubahis değildi. Fakat zammın ısrarlı talepçisi toptancı kasaplar ve komisyoncuların elinde de' arzularına kavuşmak içirt çok kuvvetli bir koz bulunuyordu: Şehri etsiz bırakmak.. Toptancı kasaplar zam taleplerinin, reddi üzerine işte gene ellerindeki kozu kullanmışlardı.

İstanbulun ete kavuşması için bir tek çare kalıyordu: Et Antlarına yapılacak zamma belediyenin göz yumması.. Fakat belediye bu fedakârlığa cesaret edemiyordu. Hoş, kendisine kalsa cesaret ederdi ama, daha yüksek makamlar yapılacak en ufak zammı tasvibe yanaşmıyorlardı. Bu hal karşısında toptancı kasapları tatmin için bir çare bulunmalıydı. Bu çare Et ve Balık Kurumunun mezbahanın pay yerine getirilen her kesim hayvanı için prim ödemesiydi. Bu suretle Et ve Balık Kurumu zararı sineye çekiyor, toptancı kasaplar arzu ettikleri fiata ve İstanbul halkı da ete kavuşuyordu.

Et ve Balık Kurumunun canlı hayvanın her kilosu için 25 kuruş prim kidemeyi kabul etmesi Başbakanın müdahalesi neticesinde mümkün olmuştu. Bu suretle bu kurum büyük bir malî külfetin altına girmiş oluyordu. Fakat ne zararı vardı, İstan-

Kasap vitrini
Bir varmış, bir yokmuş

bul ete kavuşuyordu ya.. Hem de bir kuruş olsun zam yapılmadan..

Toptancı kasapların ve komisyoncuların İstanbul Vilâyetinde Devlet Bakanı Emin Kalafat'la görüştükleri sırada Cumhuriyet gazetesinin foto muhabiri de Londra Asfaltı üzerinde İstanbul - Çekmece istikametinde yürüyen bir sürünün resmini çekiyordu. İstanbuldaki et meselesinin iç yüzünü gösteren bundan daha veciz bîr tablo çizilemezdi. Et ve Balık Kurumunun prim vermeyi kabul etmesinden sonra bu sürüler istikametlerini değiştirmiş ve Karaağaç mezbahasının yolunu tutmuşlardı. Ertesi gün de bütün kasapların vitrinleri yeniden donanmıştı.

İstanbulda günde vasatî 100 bin kilo et istihlâk ediliyordu. Canlı hayvana kilo başında verilen 25 kuruşluk prim, kesimden sonra yarı yarıya fire verildiği için hakikâtta 50 kuruş demekti. Bu sebeble Et ve Balık Kurumunun İstanbulu ete kavuşturmak için yüklendiği fedakârlığın rakamla, ifadesi günde 50 bin lira demekti. Kısacası ayda 1,5 milyon lira..

Bu paranın da toptancı kasapları ve komisyoncuları tatmin etmemesi ve yeni tazyik yollarına başvurulması beklenilmiyecck birşey değildi. Bu sebeble et meselesinin kökünden halledilebilmesi, için müstahsille müstehlik arasına giren bu mutavassıtların ortadan kaldırılması ve daha mühimi hayvan yetiştiriciliğinin teşviki lâzım gelmektedir.

Ziraat

Tütün ve bakan

Geçen hafta Çarşamba gecesi, Akhisarda bir toplantı yaparak tütünlerinin ıspanak fiyatına gittiğinden şikâyet eden Egeli müstahsillerin sesi Ankaraya ulaştıktan birkaç gün sonra, Gümrük ve Tekel Bakanı Hadi Hüsmen'in Anadolu Ajansı muhabiri ile yaptığı sualli cevaplı bir konuşma radyo vasıtasıyla yayınlandı. Doğrusu, Bakanın konuşması tütün ekicilerinin yüreklerine su serpecek, onlara ferahlık getirecek unsurlardan mahrum bulunuyordu. Hatta ferahlamak bir tarafa, müstahsili endişeye düşürecek bir çok nokta bu konuşmada yer almıştı. Meselâ bu yıl tütün ekim sahası geçen seneye nazaran % 17 nisbetinde bir artış kaydettiği faalde istihsalde herhangi bir fazlalık yoktu. Bakan, bu neticeye sebeb olarak hava şartlarının kurak gitmesini gösteriyordu. Halbuki sebebi ne olursa olsun, bu yıl istihsalin geçen yıla nazaran düşük bulunması müstahsilin gözlerini fiatlara doğru çevirmişti. Zira çok tütün eken ekici, az mahsul almış ve bu yüzden maliyet yükselmişti. Geçen seneki seviyede bir alış fiyatı, tütün ekicilerini çok müşkül durumlara sürükleyebilirdi. Halbuki Bakan, konuşmasında, tütün fiatlarının ne olacağı hakkında en ufak bir cümle bile sarfetmiş değildi. Çünkü, The American Tabacconun Şark müdürü M. Bakçelidis'in Yunanistan mubayaasını bitirip Egeye gelmesi bekleniyordu. Üstelik Bakanın tütünlerimizin % 75'inin ihraç malı olduğunu söylemesi ye tütün ihracında deblokaj kurunun bahis mevsim olamıyacağını, doların tabiatıyla resmî kur olan 2.80 üzerinden hesaplanacağını ilâve etmesi tütün' ekicilerine sevinçten el çırptıracak bir husus sayılamazdı.

Diğer taraftan esasen çok masraflı bir ziraat şekli olan tütün ekiminde bu yıl hayat pahalılığı, işçi ücretlerinin yükselmesi ve geniş sahadan az mahsul elde edilmesi gibi sebeblerle mahsulün maliyet fiatı adamakıllı

Hadi Hüsmen
Uykusu kaçmıyor mu?

Sigaralar

Tiryakilerin keyfini kaçırıyor

yükselmişti. Meselâ tütün çulu, denk masrafları geçen yıla nazaran iki misline yakın artmıştı. Bu sebeble Egede olduğu gibi, tütün elcimi yapılan diğer bütün bölgelerde piyasaların açılması ve fiatların ilanı sabırsızlıkla bekleniyordu. Gümrük ve Tekel Bakanının radyo ile yayınlanan uzun konuşmasında beklenen açıklamanın yapılmaması bu sabırsızlığı büsbütün arttırıyordu. Bakan her ne kadar "bu seneki piyasalarda da geçen sene olduğu gibi müstahsilin menfaatlarını korumak hususunda gerekli dikkat ve itinayı göstereceğiz" dedi ise de mubayaa fiatlarının tesbitinde maliyet unsurunun yanı başında mahsulün kalitesinin ve ihraç imkânlarının da nazarı itibara alınacağını söylemesi, tütün ekicilerinin bu sene muhtaç bulunduğu himayenin tesirli olup olmıyacağı hakkında tereddütler yarattı.

Geçen sene yapılan müdahale mübayaalarının iyi bir netice vermediğinin ekici pek âlâ farkındaydı. Kilo başında 25 kuruşluk primle himaye mümkün olamazdı. Tütün ekicilerinin Akhisardaki son toplantısında bu sene 1 kilo tütünün maliyetinin 360 kuruş olarak hesaplandığı söylenmiştir, Ege bölgesi mubayaalarında çok müessir olan Amerikalıların ise tütüne verdikleri vasati fiat 1 doları geçmemektedir. Bu sebeble 280 kuruşluk dolar fiatı karşısında bu yıl birinci Amerikan grad tütününün fistolum 300 kuruş olacağı anlaşılmaktadır. Tabiatıyla ikinci ve üçüncü tütünün fiatı daha da düşük olacaktır.

Tütün Ekicileri Bankası

Halbuki tütün ekimiyle uğraşan çiftçiler, kendilerinden senelerden beri kesilen ve Tekel idaresi tarafından toplanmakta olan paralarla kurulacak olan bir banka vasıtasıyla hiç kimseye yük olmadan himaye ve destekleme işlerini bizzat görebilirlerdi. Fakat bu bankanın kurulması, bunca beklemeye, bunca ısrara rağmen bir türlü mümkün olmuyordu. Tütün ekicilerinin bir şikâyeti de bu bankanın hâlâ kurulamamış olmasıydı. Gümrük ve Tekel Bakanının sualli cevaplı konuşmasının en fazla dikkata değer kısmı, ekicilerden toplanan primlere dair olanıydı.

Hadi Hüsmen izahatına "Hakikaten bu mevzu zaman zaman gazetelerde ele alınmakta, hatta bazan tütün müstahsilleri toplantılarında da mevzuubahis edilmektedir" diye başladı. Fakat radyo konuşmasının tertibine sebeb olan asıl meselenin bu prim dâvası olduğu muhakkaktı. Bakanın "tütün müstahsillerinin toplantılarında bazan bahis mevzuu" edildiğini söylediği bu mesele, müstahsil toplantılarının demirbaş mevzuudu.

Esasen mahsullerini değeri pahasına satamadıklarına inanan tütün ekicileri, bu paradan prim adı altında ilerde kurulacak bir banka için para kesilmesini daimi bir şikâyet mevzuu haline getirmişlerdi. Hele bu bankanın bir türlü kurulamaması ve kesilen paradan tütün ekicilerinin faydalanamaması, işi büsbütün pürüzlendiriyordu.

Bakanın izahatına göre, muhtelif kararnamelere ve 5628 sayılı kanuna uyarak tütün ekicilerinden sattıkları tütünlerin bedeli üzerinden Tekel idaresince toplanmakta olan primler, mahalli Ziraat Bankalarına yatırılmakta ve hesapları muntazaman tutulmaktaydı. Şimdiye kadar bu suretle toplanan paraların yekûnu 63 milyon liraya ve bu paraya Ziraat Bankası tarafından tahakkuk ettirilen faizler de 11 milyon liraya baliğ olmuştu. Yani tütün ekicilerinin Ziraat Bankasında 04 milyon liraları mevcuttu. Bu paralar Türk Tütün Ekicileri Bankası kurulunca bu 'bankaya devredilecekti. Ama ne var ki bu bankanın ne zaman kurulacağı henüz bilinmiyordu. Tütün ekicileri senelerden beri ha bugün, ha yarın diye bekleyip durmuşlardı. Gümrük ve Tekel Bakanı Hadi Hüsmen, Türk Tütün Ekicileri Bankası kanun tasarısının Büyük Millet liselisinde alakalı ihtisas encümenlerince tetkikinin ikmal olunduğunu ve tasarının halen Bütçe Encümeninde bulunduğunu söylüyor, fakat bankanın ne zaman açılabileceğinden bahsetmiyordu.

Bakanın bahsettiği yeni birşey, ekici tütünleri satış piyasalarında Devlet nam ve hesabına yapılmakta olan destekleme mubayaalarında, diğer mail kaynaklar arasında bu paralardan da istifade edilmekte olmasıydı. Mübayaa edilen tütünler satıldıkça paralar gene Ziraat Bankasına iade ediliyor, bu suretle bu paraların miktarında ve bankaca yürütülen faizde herhangi bir değişiklik olmuyordu. Fakat tütün ekicilerinden para kesilmesinin asıl sebebinin bu olmadığı muhakkaktı ve şikâyetlerin bir sebebi de bu tatbikattı.

Sigara fiatları

Anadolu Ajansı muhabiri Gümrük ve Tekel Bakanına tevcih ettiği 12 sual arasına sigara Batlarına bir zam yapılmasının düşünülüp düşünülmediğini de katmayı her nasılsa unutmuştu. Yoksa bu bahsin halk arasında çok meraklısı olduğunu bilmemeye imkân yoktu. Fakat bu, Anadolu Ajansı muhabiri için daima mazur görülebilecek bir unutkanlıktı. Muhabir bu mühim sual yerine Bakana, "yerli sigaralarla ilgili bir yenilik bahis mevzuu mudur" diye sormuştu. Belki de bu "yenilik"in içine fiatların da dahil okluğu düşünülmüştü. Ama Bakan, sadece sigara fabrikalarından söz açmakla iktifa etti. Sigara istihlâki çok artmıştı. Bu yüzden fabrikalar cidden mahmul bir haldeydi ve hiçbir yeniliğe teknik İmkânlar müsait değildi. Teni bir sigara fabrikası ihale ediliyordu. Bu fabrika çalışmaya başladıktan sonra elbette yemlikler yapılacaktı. Bu suale verdiği cevapta Gümrük ve Tekel Bakam Hadi Hüsmen sigara istihlâkinin nüfus artışından ileri geldiğini söylemekle büyük bir olgunluk gösterdi, Zira bu hali "yükselen hayat seviyesi"ne bağlayıp izah etmek de pek âlâ mümkündü. Fakat ne olursa olsun, sigara tiryakilerinin zihinlerindeki fiatlara zam yapılıp yapılmıyacağı endişesi giderilmiş değildi. Maamafih sigaraya alışanların kısa bir müddet sonra zamlara da alıştığı artan sigara İstihlâkinden de kolayca anlaşılan bir hakikatti.

K İ T A P L A R

PERÇEMLİ SOKAK

(Oktay Rifat'ın şiirleri Yeditepe yayınları 67. Baha matbaası. İstanbul 1956. 64 sayfa, 100 Kuruş)

Yeni Türk şiirinin üç büyük şöhretinden biri olan Oktay Rifat Horozcu'nun yeni bir kitabı Yeditepe yayınları arasında piyasaya arzedildi.

Oktay Rifat'ın bundan 15 yıl önce Orhan Veli ile birlikte neşrettiği "Garip"ten beri yeni Türk şiiri çeşitli cereyanlar içinde bocalayıp durdu. Ama bütün bu bocalamalar arasında şairlerimiz son 200 yılın en güzel şiirlerini verdiler. Şiir dünyamızda biraz da Batının tesiri altında yazılan şiirleri ile Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsnü, Sabahattin Kudret, Bedri Rahmi, Muzaffer Tayyip, Atillâ İlhan, Cahit Külebi, Necati Cumalı vs... gibi isimler sivrildi. "Garip"ten bu yana 15 yıl içinde genç şairler yüzlerce kitap yayınladılar. Şiiri sağa sola , ileri geri çekiştirdiler. Ama "Garip"ten bu yana hemen hiç bir şair kitabının başına bir manifest koyarak şiiri götürmek istediği yolu açıkça anlatmadı. Yukarıda adlarını saydığımız ve saymadığımız şairlerin hemen hepsi de kendine göre bir yol tutturdu. Yenilikler yapmağa çalıştı. Bilhassa Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Atillâ İlhan şiirin imkânlarını iyice zorladılar. Bunlara daha başka katılanlar da oldu, İlhan Berk, Ömer Edip Cansever, Behçet Necatigil de kendilerine göre birer hava tutturdular. Tuttukları yolda muvaffak oldular veya olmadılar, bu, tazim mevzuumuz dışında. Yalnız şurası muhakkak ki bu şairlerden hiçbiri yayınladıkları şiir kitaplarının başına birer manifest koymağa cüret edemediler. Eğer yeni yollar arıyorlarsa bunu açıkça ilân yerine, yaptıkları ile, yazdıkları ile gösterme yoluna gittiler. Belki kitaplarının, şiirlerinin dışında, dergilere yazılar yazarak, demeçler vererek gittikleri yolu aydınlatacak şeyler söylediler ama daha ileri gidemediler. "Garip"in önsözünden bu yana aradan yıllar geçtikten, Oktay Rifat şiir yolunda çeşitli denemelere girip çıktıktan, hazan başarıya yaklaşıp, hazan uzaklaştıktan sonra birden karşımıza yani bir kitap ve yeni bir manifestle çıkıverdi. Şair bu manifestte: "Konuşmanın, yani dille işaretleşmenin tadını çoktan yitirmişiz. Halbuki kelimeleri kullanmak, göz önüne birtakım görüntüler getirmek, gerçekle oynamak, gerçeği kurcalamakla birdir. Kelime bu bakımdan bizi resmin çizgisinden, renginden, musikinin sesinden daha çok gerçeğe yaklaştırır. Ama biz gerçeğe olan ilgimizi de yitirmişizdir. Çünkü gerçeğe alışmışızdır. Gerçeğin gündelik düzenini değiştirmek, yahut başka bir açıdan bakabilmek elimizde olsaydı, daha Çok ilgi duyardık ona. İşte gerçeğin düzeninde yapamayacağımız bu değişikliği, kelimelerin konuşma dilindeki gündelik düzeninde yapmak *tüze* bu açıyı sağlıyacak, birbirine yabancı sanılan kelimelerin karşılıklı ışığında gerçek unuttuğumuz yüzüyle çıkacaktır karşımıza" diyor.

Gerçeğin unuttuğumuz yüzünü bize duyurmak, göstermek istediğini ilân eden Oktay Rifat bu manifestten sonra şöyle bir şiiriyle çıkıyor karşımıza:

Bulutların çıkınında
Mis kokulu güvercinleri gökyüzünün
Çıldırtırlar insan gözlü kedileri
Ay doğar kuyulara yalın ayak
Telgraf tellerinde gemi leşleri

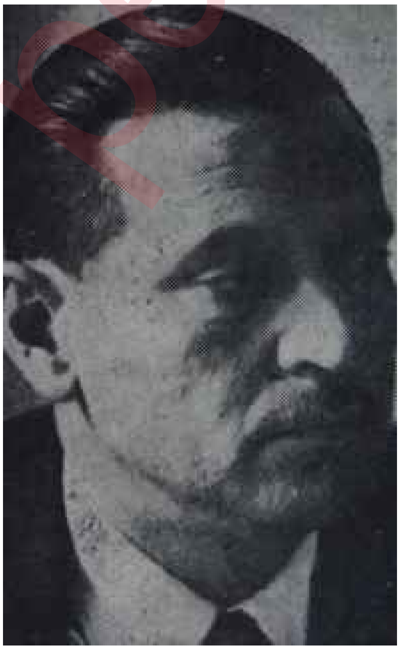
Bir başka örnek de şu:

Güneşimi arılar yedi gecesiz kaldım
Dört köse taşların üstünde
Denizin çarşısında yeşil zeytin
Balıklar geçti düdük çala çala
Yaşamağa başladım kaldığı yerden
Yosunlu kapıların ardında gizli
İkiz martıları bulmak için

insan, bu şiirlerin anlaşılmazlığı, acaibliği karşısında bocalarken Oktay Rifat size yeni bir azizlik daha hazırlıyor. Bakıyorsunuz bir yerde size mânâsız gelen mısra yığınları birden kesilmiş, şiir diye karşınıza şöylesine bir nesir - yahut eğer buna da şiir demek gerekirse mensur şiir- çıkmış:

Uykusuz camların kırmızı boynuzlu öküzü ellerimi yaladı mı yem yeşil kesilirim. Alnımın kuşları havalanır. İçim dışım gözle görünmeğe başlar. Başkaları seyrime dalmış ne fayda, ben mühürlerin yalnızlığında erir giderim.

Bunu da okuduktan sonra şaşar kalırsınız. Yeniden "Perçemli Sokak"ın ilk sayfalarında okuduğunuz manifestin son cümlesine dönersiniz. Hani şu "gerçeğin unuttuğumuz yüzüyle yeniden karsımıza çıkması"-na... Bu cümleyi, okuduğunuz şiirlerle uyuşturmaya çalışırsınız. Çalışırsınız ama, gene de bir neticeye varamazsınız.

Oktay Rifat Horozcu

Tut *kelin perçeminden"*

Bir aralık Ahmet Haşim'in "Şiirde mana aramak güzel tüylü güzel sesli bir bülbülü eti için kesmek, içini açmaktan farksızdır. Bu bülbülü keserseniz elinizde bir gram etle bir yığın kana bulanmış tüyden başka birşey kalmaz" sözü gelir aklınıza. Ama bu tarif de Oktay Rifat'ın şiirlerini anlamak için çıkar bir yol değildir. Zira karıştırın "Perçemli Sokak" adlı kitabı baştan aşağı; Haşim'in güzel tüylü, güzel sesli bülbülüne de rastlayamazsınız. Zira "Perçemli Sokak"taki şiirler alışkanlıktan doğan vezin ve kafiye gibi güzelliklerden de sıyrılmıştır. Hatta, bırakın vezni kafiyeyi, yer yer şiirin ana unsuru sayılan mısra yapısından bile uzaklaşılmış, düz yazıya dönülmüştür...

Günümüz şiir dünyasına, gökten zenbille inercesine birden bira düşen "Perçemli Sokak" adlı kitap yayınlanır yayınlanmaz edebiyat dünyamızın iplerini ellerinde bulunduran münekkitler arasında bir kıpırdanıştır başladı.

Her yeniye, her anlaşılmaza alkış tutan şakşakçılar ise Oktay Rifat'ı göklere çıkarıyorlar. Oktay Rifat şiir dünyamızın bir dehasıdır. Nasıl Muhammedin Kur'anı, İsanın İncili ortaya yeni birer din getirmişse Oktay Rifatın "Perçemli Sokak" ı da ortaya yeni bir şiir dili, şiir dini getirmiştir..

"Perçemli Sokak", her şeyden önce günümüze ve okuyucunun şiir anlayışına ve seviyesine göre aşırı ileridir. Hatta öyle ki, bundan yıllarca önce yayınlanan "Garip" ve önsözü Türk şiirini ta temelinden sarstığı, yıktığı halde böylesine muğlak, böylesine batıcı ve ürkütücü şekilde yeni değildi. XXXI. numaralı iki mısralık:

Köşe başını tutan leylâk kokusu
Yakamı bırak da gideyim

şiiri hariç, geri kalan 40 şiir anlaşılması güç, manasız söz yığınları gibi görünüyor. Belki bizden sonrakiler Oktay Rifatın bu şiirlerini anlayacaklar ve zevkine varacaklardır. Zira Dünya edebiyat tarihleri çağlarında anlaşılmamış, kıymetleri sonradan bilinmiş şair ve yasarlarla doludur. Bunların en yakın örneklerinden biri de Franz Kafka değil midir? Gene dünya edebiyat tarihleri pek çok münekkidi çağlarında yaşamış dehaları takdir edememiş olmakla, yermiş olmakla itham etmez mi? Oktay Rifat için deha lâfı pek iri, pek lüzumsuz bir lal olur. Ama Oktay Rifat günümüzün en iyi şairlerinden biridir. Böyle bir şair günün birinde tutar da "Perçemli Sokak" diye anlaşılması güç bir kitap yazar, ortaya bir manifestle çıkarsa ona hemencecik, "tükenmiş şair", "iflâs etmiş şair" demek biraz acelecilik olur.

K A D I N

Sosyal Hayat

Sürprizli **bir** öğle yemeği

Ankarada büyük faaliyet gösteren kadın derneklerinden bir tanesi de muhakkak ki, Türk - Amerikan Kadınlar Kültür Derneğidir. Bu derneğin Türk ve Amerikalı hanımlardan müteşekkil 400'den fazla üyesi vardır. Dernek 14 çalışma koluna ayrılmıştır ve yemek derslerinden tutun da halk danslarımıza kadar birçok programlara yer vermektedir.

Türk - Amerikan dostluğunu tatbikî bir şekilde temsil eden bu üyelerden büyük bir kısmı 9 Ocak günü öğle vakti Ankara Palas Pavyonunda toplandılar. Üyeler arasında büyük bir samimiyet ve kaynaşmanın mevcudiyeti derhal nazarı dikkati celbediyordu. Nazarı dikkati celbeden bir ikinci nokta da ağır başlı bir şıklıktı. Güzel şapkalar, güzel elbiseler, güzel kürkler mütevazi birer çehreye bürünmüşlerdi. Birçok masalarda Türk - Amerikan dostluğunu temsil eden senbolik resimler, küçük bayraklar vardı. Üyeler ellerinde numaraları, masalarda oturacakları yerleri arıyorlardı. Terlerini bulanlar memnun memnun oturuyorlardı. **Her** masada birkaç tane Türk hanımı, birkaç tane de Amerikalı hanım vardı. Amerikalılar, ekseriya isimlerini yakalarına iliştirdikleri küçük kartlara yazmışlardı. Böylece, tanışma kolaylamıyordu. Zaten öyle mevzular vardır ki, dünyanın neresinden gelirse gelsin, her kadın için müşterektir. Güzel bir elbise herkesi alâkadar ediyordu ve neş'e içinde yemek yiyen bir masada iki **Türk** hanımının iki Amerikalı hanıma, yarı İngilizce, yarı Türkçe ve yarı Fransızca Türk pilâvının tarifnamesini verdikleri duyuluyordu.

Toplantıdan maksat, yalnızca güzel bir yemek yemek ve Türk hanımları ile Amerikalı hanımları tanıştırmak değildi.. Yemek biter bitmez Dernek Başkanı Nusret Sezel mikrofon başına geçerek dernek faaliyetlerine ait bazı malûmat vermiş ve sözü meslek kadını programı başkanı Nahide Karamızrak'a bırakmıştı.

Nahide Karamızrak evvelâ köylü kadın programını takdim edeceğini bildirmişti. İkinci bir program daha vardı. Fakat bu toplantının sürpriziydi ve bir müddet daha esrar perdesi arkasında kalacaktı.

Köylü kadın programı

Ankara Palas Pavyonunda gayet canlı bir şekilde tertip edilen köylü kadın programı cidden başarılı geçti. Bu programda 1940 senesinden beri mevcut olan ve günden güne gelişip büyüyen bir gayeden bahsedildi. Bu gaye ilkokulu bitirmiş, uyanık ve medenî bir Türk köylü kadım tipi yetiştirmek ve bu tipi mütemadiyen çoğaltmaktı. Maarifin köy kadınları için tertip ettiği "Gezici biçki ve dikiş kursları" senelerden beri bu gayeye hizmet ediyordu. İşte Ankara Palas Pavyonunda Türk ve Amerikalı hanımlar, bu kurslarda bizzat çalışan üç Türk kadını ile tanışacaklardı.

Plânlama ve hazırlama

Mikrofon başına davet edilen Leman Subaşı Millî Eğitim Bakanlığında Kız Enstitüleri Şubesinde müdürdü. Köy kurslarının plânlama ve hazırlama işinde büyük faaliyet gösteriyordu. Madem ki nüfusumuzun yüzde sekseni köyde oturuyordu, köylüyü daha müreffeh, daha medenî bir hayata kavuşturmak baş gayemiz olmalıydı. Şehirlerde kız enstitüleri, akşam sanat mektepleri kızlarımıza ev bilgisi vermeğe çalışırken, köylerimizde de köy kursları bu vazifeyi yapmağa gayret ediyordu. Köy kurslarında köylü kadına ev düzeni, ev temizliği, çocuk bakımı, dikiş ve ekonomi dersleri veriliyordu. Son zamanlarda köylü kadını müstahsil vaziyete geçirmek için ciddi çalışmalar yapılıyordu. Ziraata ait bilgilerin yanında dokumacılık sanatının ihyasına da büyük ehemmiyet verilecekti.

Tatbikat

Programı bizzat tatbik eden öğretmenlerden biri de Mesadet İnce idi. Mikrofonun başına geldi ve heyecanla, inandığı şeyleri anlatmağa başladı: Cemiyetin kalkınmasında en mühim rolü oynıyacak olan kadındı. Zira çocuğu yetiştiren oydu. Bir öğretmen, köye gittiği zaman, evvelâ hiçbir zorlama yapmıyacak, tamamiyle köylüye intibak edecekti. Ancak onun itimadını ve sevgisini kazandıktan sonra, onu kendisine intibak ettirebilirdi. Ev temizliği, dikiş ve diğer bilgiler yanında Mesadet İnce'nin üzerinde durduğu birşey de medenî terbiye idi. Mesadet İnce köylü kadınlarının, el işlerine fevkalâde istidatlı olduklarını söylerken elinde tuttuğu tayyörü gösteriyordu. Bu tayyör soğan kabuğu ile boyanmış, amerikandan yapılmıştı. Soğan kabuğu ile boya, yün işleri, boyacılık, dikiş ve nakış köylü kızlarımızın seve seve öğrendikleri şeylerdi.

İrtibat

Plânlama işi ve tatbikat arasında mühim bir vazife yapan irtibat memurları da mevcuttu ve Vuslat Altındağ bunları temsilen mikrofon başına geldi. Çetin bir şekilde çalışan bir insan olduğu, her halinden belliydi.. Yüzü meşakkatle yuğurulmuş gibi ciddi fakat o mabette iradeli ve olgundu: köylere tâyin edilen genç öğretmenlerin yerlerini hazırlamak, onları karşılamaya müsait bir hava yaratmak hep bu gezici öğretmene aitti. Bunun için de mütemadiyen köy köy gezerdi. Bazan otobüsle, bazan at sırtında, bazan da arabada, bazan da tabana kuvvet!. Ama Vuslat Altındağ bunları gayet mütevazi bir lisanla anlatıyordu, hararetle alkışlandığını görünce de fevkalâde şaşırdı. Fakat mikrofona çıkan bir başkası da hazır bulunanları şaşırttı. Adı Halime Ekinci idi ve Ankaranın yalıncak köyündendi. Uzunca saçlarını at kuyruğu gibi, tepede toplıyarak sıkmıştı, kestane rengi, tatlı gözleri vardı. Mikrofon başına geldi: "Dokuz ay evvel kursa başlamıştım. Birşey bilmezdim. Şimdi, üzerimdeki- entariyi kendim diktim" dedi. Halime Ekinci-

Ankara Palastaki **yemekten** görünüş

Hem sohbet, hem ders, hem de eğlence!.

Ankara Palastaki gösteri
Sakarya Caddesi No: 2!.

yi alkışlayan hanımlar, gözlerinin yaşını gizlemeğe çalışıyorlardı.

Sürpriz program

Sıra sürprizli programa gelmişti. Zarif iki Amerikalı kadın ortaya çıktılar. Bir tanesi hemen piyanonun başına geçti, diğeri de mikrofonun.. Bu sırada Nahide Karamızrak sürpriz programının sırrını ifşa ediverdi- Bütçeye uygun Giyim Kolu o gün için güzel bir program hazırlamıştı. Günün 24 saatinde, bir kadın muhtelif kıyafetlere girerdi. Sabah şık olan şey bir öğle yemeğinde sırıtır ve bir öğle yemeğinde hoşa giden, gece dansta birşey ifade etmiyebilirdi. Nerede ne giyinmeli, nereye ne giyinmeliydi ? İşte bunu Türk ve Amerikan hanımları temsili şekilde, canlı mankenler üzerinde göreceklerdi.

Alış Veriş kifayeti

Mikrofondaki Amerikalı kadın elindeki tabelada Sakarya Caddesi kelimelerini taşıyordu ve devamlı espriler ile herkesi güldürüyordu. Piyano neş'eli bir parça çalmağa bağlayınca herkes merakla giriş kapısına baktı: Sakarya Caddesinde, alışverişe çıkan Sevgi Başçavuşoğlu idi. Güzel bir empormeabl ceket giyinmişti, ayağında kauçuklu kürklü şoson ayakkabılar vardı. Başı itina ile, güzel bir eşarpla bağlanmıştı. Elinde uzun ve geniş bir güzel deri pazar çantası tutuyordu. Yavaşça yürüdü, alışverişini yaptı; ağır, sakin ve rahat adımlarla çıkıp gitti. Sevgi Başçavuşoğlu icabettiği gibi giyinmişti. Sakarya Caddesinin ikinci müşterisi için aynı şeyi söylemek mümkün değildi. O kürk ceket, blucin, topuklu ayakkabı giyinmişti. Başındaki eşarp, tepesinde kocaman bir fiyonk yapıyor ve boyna kayıyordu. Elinde ufacık bir çanta vardı ve kese kâğıdı delinmişti, prasalar boyuna yerlere dökülüyordu.

Ankara, Palasta öğle yemeği

Tabiî kimse alınmamalıydı ama, bir öğle yemeğinin de kaldırdığı ve kaldırmadığı kıyafetler varili. İnci Erguvanlı'nın siyah bol ceketli, leopar yakalı tayyörü küçük şapkası ile bu iş için muhakkak ki biçilmiş kaftandı. Fakat biraz sonra giren arkadaşının beyaz bolerolu, keten dantel elbisesi daha ziyade bir gardenpartiye yakışırdı. Üstelik yerinde rahat duramıyor, kıpır kıpır oynuyor, koca çantasının dibindeki' ağızlığı bulmak için çantayı masanın üstüne boşaltıyordu. Tarak mı yoktu bu çantada, fırça mı, ilâç mı?

Bir gece ki ününde

Astragan ceketli; siyah elbiseli, uzun eldivenli şık bir hanım -Mübeccel Barbarosoğlu- ciddî ve ağırdı. Tabiî bir jestle kapıdan girdi ve kendisine ayrılan yere geldi, oturdu. Etrafı ile ne fazla alâkadardı, ne de etrafında kimseyi yok farzediyordu. Fakat kendisinden sonra aynı kapıdan giren hanım aynı şekilde giyinmemişti ve aynı şekilde hareket etmiyordu. Vücudu hakikaten güzeldi ama sırtı çıplak, siyah seten kılıf elbisesi çok fazla dardı ve boynuna dolayip sonra da beline taktığı fırfırlar olsa olsa insanı güldürüyordu. Eldi-

Konferanslar, Halk ve Basın

Jale CANDAN

Gazetelerde gördüğümüz ilânlara, dağıtılan broşürlere ve duyduklarımıza, dayanarak söyliyebiliriz ki, Ocak, Şubat, ve Mart ayları Ankaranın konferans ayları olacaktır. Memleketimizde konferanslara gösterilen alâka maalesef çok az tatmin edicidir. Birçok memleketlerde konferanslara girebilmek için halkın saatlarca önceden kuyruk olmaya başladığını ve paralı konferansların dahi tertip edildiğini düşünecek olursak, bu alâkasızlığın derecesini daha iyi anlamış oluruz. Halbuki konferanslar bir memleketteki münevver insan adedinin artması bakımından büyük ehemmiyet taşır. Halk tabakasına hitap edebilen ilmî konferansları ile tanının s olan Profesör Rasim Adasal'ın dediği gibi, bir konferansçı saatlarca ve günlerce çalışır, ancak birkaç kitaba sığabilecek kadar geniş malûmatı birkaç sayfa içinde hülâsa eder ve bunu en kolay bir dille en anlaşılır şekilde, yani hasır ve komprime bir ilâç gibi dinleyiciye sunar. Dinleyici böylece, hiç yorulmadan en mühim meseleler hakkında kolay ve zevkli bir şekilde bilgi sahibi olur. Bu bilgiler o derece halka indirilmiştir ki, nazarî olmaktan kurtulurlar ve gündelik hayatımızda tatbiki birer saha bulmak imkânını kazanırlar.

İyi bir konferansçının verdiği konferans bu bakımdan gayet faydalıdır ve aynı zamanda dinlenmesi gayet zevkli birşeydir. Bilgi edinmek insanın ufkunu genişlettiği kadir insanı bir saat için olsun, gündelik sıkıntılarından uzaklaştırır. Bazan insan kendi dertlerini, kendi meselelerini ve sıkıntılarını bir konferansçının ağzından duyar, baran başka zaviyeden bir görüş ile bu sıkıntıları tedavi etmek yolunu bulur. Meselâ geçen hafta Kadınlar Birliği lokalinde terbiyeci Yunus Kâzım Köni tarafından yapılan saatli cevaplı bir hasbıhal, çocukta ahlâk mevzuunu gündelik hayatımıza o derece intibak ettirmişti ki dinleyiciler her mevzuda kendi evlerinde geçen bir vak'ayı, kendi çocuklarını, kendilerini hatırladılar. Birçok annelerin, bu tanınmış terbiyeciyi dinlerken, çocuklarına karşı farkına varmadan İşledikleri hatalar bir bir gözlerinin önünden geçti. Fakat maalesef bu çok güzel ve zevkli hasbıhali dinliyenler Kadınlar Birliğinin şirin, fakat oldukça küçük salonlarını bile, tam manasıyla dolduramamıştılar. Halbuki aynı salonların çaylı bir toplantıda tik--m tıklım dolacağını tahmin etmek zor değildi.

Konferanslara karşı gösterilen alâkasızlığı yalnızca halkın bu mevzulara ehemmiyet vermemesine bağlamak doğru değildir. Bizde herşeyde olduğu gibi, bu işin de propagandası lâyıkıyla yapılamamaktadır. Halkın devamlı surette gitmeğe alıştığı konferans salonları yoktur ve bir konferans verileceği zaman, bundan haberdar olanlar ancak o mevzu ile zaten alâkalı olanlardır. Meselâ bir profesörün verdiği konferansta, salonu umumiyetle üniversite talebeleri doldurur. Halbuki halk için tertip edilen konferanslara halkı celbetmek yolunu bulmak lâzımdır. Basının bu mevzuda çok tesirli olabileceği aşikârdır. Halkı konferansa gitmeğe alıştırmak lâzımdır. Bir defa konferans dinlemek zevkini tadanlar artık nerede olursa olsun konferansı bulur giderler. Fakat daha önce konferansı onların ayağına götürmek lâzımdır.

yenleri uzun ve yeşildi, fakat ayakkabıları küt ve spordu. Üstelik bu hanım gece klübüne, dans etmek için gelmiş ama kocaman bir şapka giyinmişti.!. Bu kıyafete giren Amerikan Basın Ateşeşinin karısıydı ve profesyonel bir komedyen kadar başarı kazandı, herkesi bol bol güldürdü.

Türk - Amerikan Kadınlar Kültür Derneğinin öğle yemeği bu sürprizli programla bitiyordu. Küçük Halime Ekinci köy kızlarının hazırladıkları çok güzel ve marifetli sergiyi gezenlere izahat verirken, güzel bir hanım Amerikalılara Türk yemeklerini tarif eden İngilizce kitaplar satıyordu. Toplantı fevkalâde başarılı olmuştu. İki saat içinde herkes hem bol bol konuşmak, hem de bol bol düşünmek, hem de bol bol gülmek ve öğrenmek fırsatını bulmuştu.

Terbiye

Bir hasbıhal

Konferansçı bir saattan fazla bir zamandır ağır ağır ve çok samimî bir şekilde konuşuyordu. Dinleyiciler yalnız kadınlardan müteşekkildi, kendilerini hasbıhalin zevkine tamamıyle kaptırmışlar, nefes bile almadan, merakla dinliyorlardı. Ancak zaman zaman konferansçıya bir sual soruluyor ve tatmin oluncaya kadar karşılıklı konuşmalar yapılıyordu.

Konferansçı tanınmış terbiyecilerden Yunus Kâzım Köni'ydi. Hasbıhal Kadınlar Birliği lokalinde yapılıyordu. Mevzu Çocukta Ahlâk'tı.

Terbiye ve ruhi tatmin

Terbiye muhakkak ki şarttı ve her anne baba çocuğuna iyi bir terbiye vermeğe, çalışırdı. Ancak, terbiye yalnızca harici bir şekilden ibaret kaldığı zaman, beklenilen neticeler elde edilemezdi. Çocuğa terbiye verirken, onun ruhunu tatmin etmek, onu hakikaten mesut etmek lâzımdı. Bu da zannedildiği kadar kolay değildi. Evet bir anne ve bir baba, muhakkak ki çocuğunu sever ve onun için elden gelen her fedakârlığı yapardı. Buna rağmen gene de çocuğu, kâfi derecede, mesut etmiyebilirdi. Çünkü çocuğu sevmek, onu okşamak, daima kâfi değildi. Eğer anne ve baba hakikaten mesut değilseler, eğer anne ve baba yaşamayı bir büyük lütuf, bir nimet olarak kabul etmiyorlarsa, bütün yükü çekecek olan çocuktu. Çünkü bu küçük mahlûk bilmediği şeyleri dahi fevkalâde bir surette sezme kabiliyetine sahipti. Çocuğun saadetine fena surette tesir edebilecek şeyler arasında meselâ, anne ve babanın anlaşmamazlıklarını, bedbahtlıklarını, yanlış izdivaçları sayabilirdik. Gene bu misaller arasında arzusuz şekilde yapılan doğumları saymak da kabildi. Eğer çocuk, doğmadan istenmemişse, anne veya baba onu bir yük gibi karşılamışsa, çocuk daha bebek yaşlarında bunu adeta sezecek ve birçok ruhi sarsıntılar geçirecekti. Zira anne ve baba bu hislerini ne kadar gizlerlerse gizlesinler, bu hisler zaman zaman feveran halinde veya gizli olarak başka sakillerde meydana çıkacaktı. Anne olacak bir kadınla, baba olacak bir erkek iştiyakla bir oğlan çocuğu arzu etmişlerdir. Çocuk doğar, fakat kızdır. Elbette ki anne ve baba bu kızı sevecektir. Fakat bütün bu sevgiye ve ihtimama rağmen çocuk, oğlan olarak doğmamış olmanın üzüntüsünü hissedebilecektir.

örnek

Bir çocuğun terbiyesinde güçlüklerle karşılaşıldığı zaman, ilk akla gelecek şey anne ve babadır. Anne ve baba bazan gayet mazbuttur ve böyle bir anne ve babanın çocuğu okuldan kaçmağa başladığı veya hırsızlık ettiği veya herhangi 'bir mesele çıkardığı zaman, ilk bakışta insan bir hayli hayret eder. Fakat şayet anne ve baba ayrı ayrı dinlenecek olursa birçok meseleler kendi kendine meydana çıkar.. Anne ve baba çok mazbut olabilirler. Ama çocuğa karşı davranışları yanlıştır veya onu bedbaht etmişlerdir veya kendileri de aslında prensip sahibi kimseler değillerdir. Eğer baba hayattaki muvaffakiyetinin sırrım acık gözlülüğüne veriyor ve aslında pek de ahlaki olmayan bazı kurnazlıkları ile Övünüyorsa, muhakemesi daha az olan çocuğu, bu açıkgözlülüğü meselâ birşey çalmak manasında anlayabilir.

Hırçın, bedbin, devamlı surette hayatından şikâyet eden bir annenin çocuğu, hayatı seven, enerjik, neş'eli bir çocuk olabilir miydi? Ya bütün vaktini gezmede, oyunda, sokakta geçiren bir annenin çocuğu intizam ve vazife fikrine kolay kolay alışabilir miydi? Hayır, çetin çocuk yoktu. Daha ziyade çetin anne ve çetin baba vardı.

İrsiyet yoktur

Anne ve baba çocuğun ahlâki gelişmesinde yegâne rol oynayan kimseler değillerdi. Bütün muhit, okul ve arkadaşlar da dahil, çocuğun terbiyesi ve ahlâki gelişmesi üzerinde rol oynayabilirdi. Her mesele çıkaran çocuğu bir ruh hastası olarak kabul etmek doğru değildi ve bilhassa dikkat edilecek, üzerinde durulacak nokta şuydu: Her mesele çıkaran çocuk bir üzüntüsü, bir bedbahtlığı olan çocuktu. Çocuğa yaklaşmak, onu tanımak, onun ruh âlemine girebilmek lâzımdı. Suç işleyen çocuklarda irsiyet aramayı bugünkü *ilim* reddediyordu. İrsiyet yoktu. Müsbet zemin, müsait muhit vardı.

Boşlukların doldurulması

Bugünkü hayat şartları, içtimai mecburiyetler çocuk ile ailesinin arasındaki İrtibatın tam olarak kurulmasına çoğu zaman mani oluyordu. Baba fazla yüklüydü Akşam eve yorgun dönünce kendi üzüntülerini unutup çocuklarınınki ile uğraşmak fırsatını bulamıyordu. Olsa olsa çocuğun karnesine bakıyor ve onu kabahatleri için cezalandırıyordu. Anne de, çok yüklüylü.. Dışarda ve içerde çalıştığı zaman, çocuklarına ayırabilecek çok az zaman kalıyordu. Öğretmen okulda, anne ve babanın evde yapmadığı şeyi yapamazdı. İşte bu yüzden bazı çocuklar tamamiyle kendi kendilerine kalarak, muhitin kötü tesirlerine kapılıyorlardı. Bu boşlukları doldurmak lâzımdı. Mesele çıkaran, suç işleyen çocuklar dertlerine hal çaresi bulabilecek bir terbiye müşavirinin, psikologun tedavisine muhtaçtılar.

Çocuk bahçesinde eğlenen yavrular
Saadetleri babalarının elindedir

M U S İ K İ

Ankara

Festival başladı

Ankaranın ilk musiki festivali, uzun ve mücadeleli bir hazırlık devresinden sonra, nihayet geçen hafta Cumartesi günü, Opera salonunda verilen bir filarmoni konseriyle açıldı. Salonda, bir müddettir Orkestra konserlerinde rastlanan sayıda dinleyiciden fazlası yoktu. Yani, koltukların en çok dörtte üçü tutulmuştu. Fakat bu nisbet bile, üniversiteliler Müzik Derneği'nin övülmeğe değer teşebbüsünün, Ankaranın sanat muhitlerinde alaka görmüş olduğuna delil sayılabilirdi.

Program, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının uzun zamandanberi ortaya çıkardığı eser listelerinin en alâka çekicisini taşımakla beraber gene de, bir fastivalin açılış konseri için fazla sönüktü. Konser, Berlioz'un, ateşsiz bir icra ile Çalınan "Roma Karnavalı" üvertürüyle açıldı. Üniversiteliler Derneği, günün hususiyetine uygun düşsün diye, Brahma'ın "Akademik Festival" üvertürüyle festivalin açılmasını istemişlerdi. Fakat şef Ferit Alnar, nedense, bu talebi müsait karşılamamıştı. İkinci eser -Ulvi Cemal Erkin'in piyano konsertosu- bestekârının ortaya yeni bir şey çıkarmağa niyeti olup olmadığı sualini akla getiriyordu. Erkin'in ikinci bir konserto bestelediği söylentisi bir türlü gerçekleşmemişti. Yıllardır bir orkestra konseri programında Erkin ismi görüldü mü, karşısında ya piyano konsertosu, ya da -çok daha büyük bir ihtimalle- "Köçekçe" yer alıyordu. Bestekârın, zevcesi Ferhunde Erkin'e ithaf ettiği bu konserto, daha önce de birkaç defa Ankarada çalınmıştı. Fakat hiçbir zaman, Cumartesi günkü kadar dağınık, insicamsız, asla inandırıcı olmayan bir eser intibaını bırakmamıştı. Bunda icranın rolü de pek büyüktü. Eseri daha önce dinleyenler, Hale orkesra bakımından, bu defaki kadar kötü çalınmadığını söyliyebilirlerdi. Solist Ferhunde Erkin ise, şüphesiz ki eseri çok iyi tanıyordu. Ama, tekik bakımından hiç de iyi bir gününde değildi. Parmakları sanki donmuştu. Bu da pekâlâ mümkindi. Devlet Operasının bir konser mahalli için aşırı derecede soğuk salonu, açık ve ince bir gece elbisesiyle sahneye çıkan piyanistin, değil parmaklarının işlememesine, zatürree olmasına bile sebebiyet verebilirdi.

Ulvi Cemal Erkin
Memleket sesleri

Konsertonun cana yakın birçok kısmı olduğu inkâr edilemezdi. Meselâ ilk parçanın duygulu ikinci temi, ikinci parçanın büyük bir kısmı, üçüncüde klarnet solosundan -yani trio'dan- sonra piyanonun seherzo'yu tekrar alışı... Fakat bunlar, bir bütün içinde bir araya gelemiyorlardı. Bestekar, klâsik sonatın sadece kalıplarını almış, düşünüşüne itibar göstermemişti. Halbuki ilk kısmın malzemesinde, sonat düşünüşünün gerçekleşmesine imkân verecek unsurlar vardı, İlk tem, romantik anlamda uzun ve büyük bir melodi olmaktan çok, gelişmeye elverişli ve bunu vaad eden bir motif karakteri taşıyordu. Bestekâr, bu motifin imkânlarından gerektiği gibi faydalanmış sayılamazdı. Bundan başka, piyano ile orkestra arasında elverişli Ur muvazene yerine, birinin susup ötekinin konuştuğu, bir konserto için fazla uzun fasılalı muhavereler yazmıştı. Piyano yazısı, romantik ve empresyonist klişelerle doluydu. Folklor ve "alaturka" temleri yer yer aşikâr şekilde kullanılmıştı; buralarda ortaya "armonize Türk musikisi" neticesi çıkıyordu. Orkestra partileri -kemanların tiz tremololarıve flajoleleri hâriç- çok pes ve yüklü yazılmıştı. Esere devamlı, yeknesak bir koyu renk hakimdi. İlk kısım sanki yarıdan başlamış gibi birdenbire açılıyor, ikinci parça (andante) tabu ömrünü yaşamadan bitiveriyordu. Bununla beraber bu konserto, hiç olmazsa bundan, önce çalındığı gibi çalınsaydı, eserin meziyetleri de belirirdi. Hele üçüncü kısımda kemanların devamlı surette aksayan ritmleri, Karadenizli kemençecilerin bu işi Filarmoni Orkestrasının kemancılarından daha iyi becerebileceklerini düşündürüyordu. Gene de Ulvi Cemal Erkin, dinleyicilerin Türk bestekârlarına gösterdikleri tezahürattan mahrum kalmadı. Eser bitince, bestekârın sahneye davet edilip halkı selâmlaması ayini tekrarlandı.

Konserin ikinci kısmım, Fin bestekârı Sibelius'un 34 yaşındayken, 1899 yılında, bestelediği ve ilk icrası 1900 yılında yapılmış, Birinci Senfonisi işgal ediyordu. Slav ve İtalyan tesirinde, romantik, bir takım bayağılıkları olan bir eserdi. Bestekârın daha sonraki senfonilerinde takip edeceği yolu göstermesi bakımından alâka çekiyordu. Fakat, Sibelius'un bütün eserleri gibi, XX. Asra ait bir musiki sayılamazdı. Her şeye rağmen birinci senfoni, bestekarın senfoni örflerine bağlanmama temayülü, birçok parlak buluşu, tatlı melodileri ve tantanalı orkestrasyonu sayesinde, dinleyicinin dikkatini her an üstünde tutuyordu. Şef Ferit Alnar'ın eseri iyi tanıdığı, üstünde zihin yorduğu belliydi. Elinin altındaki topluluk, daha iyi yetişmiş bir orkestra olsaydı, alacağı netice herhalde Cumartesi günkü kaba icradan daha iyi olurdu. Belki de eseri ezbere idare etme riskini göze aldığı için icrada rahatlık ve güven yoktu. Yer yer hafızasının, şefe oyun ettiği hissedilir gibi oldu.

Saygun, Arel ve Rilke

Ertesi gün, Ankaralı aydınlarla, musikişinasların ve musikiseverlerin tamamen doldurduğu Millî Kütüphane salonunda, festivalin ikinci konseri veriliyordu. Bu, uzun ve çekici bir programı olan, büyük bir kısmı çellist Martin Bochmann'la piyanist Mithat Fenmen'in müşterek gayretlerine tahsis edilmiş bir konserdi. Fakat akşamın asıl yıldızı, Bülent Arel'in Rilke Şarkılarının tonalite dışı hatlarını büyük bir güvenle söyleyen mezzo-soprano Necdet Demir'di.

Necdet Demir
Festivalin sürprizi

Bundan önceki her konserinde ve opera temsilinde Necdet Demir, ileri gelen ses sanatkârlarımızdan biri olduğu kanaatini uyandırmıştı. Fakat hiçbir zaman entonasyonunun bu kadar güvenli, sesinin bu derece büyük ve renkli, ifadesinin böylesine zengin ve musikişinaslığının sapsağlam olduğunu ortaya koymamıştı. Şimdiye kadar söylediği belki en güç musiki olan bu lied'lerde başlıca vasıflarını açıklaması, bir ses sanatkârı için en parlak medhiyeleri hak ettirir.

Arel, altı şarkıdan müteşekkil bu eserini 1952 yılında bestelemişti. Şarkılardan birkaç tanesi, bundan üç yıl kadar önce, bir Helikon konserinde, Leyla Gencer tarafından ilk defa söylenmişti. Pazar günü tamamının ilk icrası yapılıyordu. 1926 yılında ölmüş Alman şairi Rainer Maria Rilke'nin " Les Roses" adli şiirleri üzerine, oniki ton sisteminde bestelenmişti. Arel bu eseriyle gene, hem usta bir zanaatkar, hem de zeki ve duygulu bir sanatkar olduğunu gösteriyordu. Bülent Arel'in -İlhan Usmanbaş'la beraber- modern Türk musikisinin en ileri bestekârı olduğunda şüphe yoktu. Ses partisine verdiği uzun hatlarda, oniki ton musikisinin melodik imkânlarını araştırıyor, piyano partisinde ölçü ve ritm meseleleriyle uğraşıyordu. Birbirinden çok farklı karakterde bu iki partinin birleşmesinden meydana gelen netice, şaşırtıcı ve çok zevkli, bir tezat tesiri yapıyordu. Bestekârın Fransızca prozodiye hakimiyeti de bilhassa kayda değerdi. Rilke Liedleri, Bülent Arel'in, festivalin ileri konserlerinde çalınacak eserleri için dinleyicilerde bir heves uyandırmış olduğu sanılabilirdi.

Programdaki diğer Türk eseri, romantik -empresyonist- folklorcu Adnan Saygun'un viyolonsel ve piyano sonatıydı. Arel'in. şarkılarından 17 yıl önce yazılmıştı. Fakat aradaki fark pekâlâ, her iki eserin, çağlarına bağlılıkları bakımından bir değişikliği gerektirmeden, 37 yıl da olabilirdi. Bu mülâhaza bir tarafa, Saygun'un sonatı biçim bakımından klâsik, muhteva bakımından romantik, yerli melodilerin kendi dilleriyle değil de bestekârın tercümanlığı vasıtasıyla söz sahibi oldukları, iyi kurulmuş, iyi düşünülmüş bir eserdi. Tematik olsun, yazı tekniği bakımından olsun, tezatları itinayla uzlaştırılmıştı. İlk muvmanın fırtınalı birinci temi kendiliğinden, ürik bir ikinci tem aratıyor ve aranan bulunuyordu. İkinci muvmanın ortasındaki fugatodan nisbeten omofonik yazıya geçiş, dinleyici irkiltmeden, rahatça yapılıyordu. Bu sonat herhalde Saygun'un en uyanık eserlerinden biriydi.

Programda ayrıca Beethoven'in La Majör ve -XVIII. Asır Fransız bestekârlarından- François Francoeur'ün Mi Majör sonatları, XVII. Asırdan Alman Georg Muffat'ın -Cassado tarafından düzenlenmiş- Arioso'su, Weber'in -Piatigoraki'nin düzen lediği- Adagio ve Rondo'su, Hindemith'in tadına doyum olmaz "Capriccio"su vardı. Çellist Martin Bochmann, diğer konserlerinden daha da fazla entonasyon buhranı geçirdi. Mithat Fenmen ise, bu uzun program boyunca, gerek Bochmann'ın, gerek Necdet Demir'in piyanisti olarak, güç vazifesini muvaffakiyetle ifa etti.

Konserler

Verilemiyen konser

Geçen hafta Salı *günü* Ankaranın musiki meraklıları, münekkitleri ve hele ses sanatkarları, bu şehirde aylardanberi verilecek en mühim konser saydıkları bir resitali merakla bekliyorlardı. Metropolitan Operasının yıldızlarından birini, kendi mütevazı operalarının sahnesinde dinleyebilme zevkine erişeceklerdi. Devlet Operasının salonu, son koltuğuna kadar satılmıştı. Açıkta kalanlar, çeşitli yollardan, bilet sağlamağa çalışıyorlardı.

Aynı gün İstanbulda Hilton Otelinin bir odasında, genç ve güzel bir Amerikalı kadın, 40 derece ateşle hasta yatıyordu. Soğuk almış, anjin olmuştu. Bir gün önce Yugoslavya'dan uçakla İstanbula gelmişti. O gün öğleden sonra Ankaraya hareket etmesi gerekiyordu. Fakat bu halde, odasından bile dışarı çıkamazdı.

O gün öğle bülteninde Ankara Radyosu, Eleanor Steber'in konserinin, sanatkarın rahatsızlanması sebebiyle verilemiyeceğini bildirdi. Büyük hevesle beklenen konseri, başlama saatinden sekiz saat önce iptal etmek mecburiyeti hasıl olmuştu. Mise Steber'in yakalandığı soğuk algınlığı, bir ses sanatkârı için hiç de ehemmiyetsiz sayılacak cinsten olmadığı için, sanatkarın aynı hafta içinde İstanbulda vereceği konser de suya düşmüştü. Turnesi Amerikan Dış İşleri Bakanlığı tarafından desteklenen ve ANTA tarafından plânlanan soprano, diğer memleketlerdeki konserlerinin tarihleri kesin olarak tesbit edilmiş bulunduğundan, Türkiyedeki iki konserini, iyileşmesini bekliyerek, birkaç gün sonraya atamazdı. Ankara ve İstanbul konserleri gayri muayyen bir tarihe bırakılmış, başka bir ifadeyle, iptal edilmişti. Sanatkarın bütün temennisi, Pazartesi günü Beyrutta vereceği konsere yetişebilmekti.

Bu ara Amerikan Haberler Merkezi, Eleanor Steber'in turne dönüşü Türkiyeye uğrayıp, bir müddet gecikerek dahi olsa, konserlerini vermesini sağlamağa çalışıyordu ama, pek fazla ümidi de yoktu.

Eleanor Steber
Bir başka bahara

Devlet Tiyatrosu

Yuvaya dönüş

Devlet Tiyatrosundan bazı sanatkârlar o gün hususi his, mesele hakkında görüşmek , üzere Umum Müdürlerinin karşısında bulunuyorlardı. Umum Müdürün, meseleden zaten haberi vardı. Bir müddet evvel yeni kurulacak ve daha sonra Beşinci Tiyatro adı verilen bir tiyatroda çalışmak üzere Devlet Tiyatrosundan istifa etmiş olanlardan Nuri Gökseven, kısa zamanda neticesiz bir maceraya atıldığını anlamış ve eski arkadaşlarına yeniden Devlet Tiyatrosuna dönmek istediğini bildirmekten kendini alamamıştı. İşte o gün Devlet Tiyatrosundan bazı sanatkârlar bir mesele hakkında ve bir elçi sıfatıyla Umum Müdürlerinin karşısında bulunuyorlardı. Nuri Gökseyenin yuvaya dönme arzusu açıkça Umum Müdüre bildirildiğinde Muhsin Ertuğrul dudaklarından umumiyetle eksilmeyen o kendine mahsus tebessümü ve yine o kendine mahsus edasıyla "Pekâlâ çocuklar, ama yalnız Nuri için boş bir kadrom var" dedi. Bu da gösteriyordu ki Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü bir müddet önce yuvadan ayrılmış olanlardan sadece birinin geri dönüşünü müsbet karşılamaktadır ve diğer "mühim" istifa sahiplerini tekrar Devlet Tiyatrosundaki kadrolarına almağa hiç de niyetli değildir. Nitekim Umum Müdür sözünde durdu ve müstafilerden yalnız Nuri Göksevene mevcut kadroyu vermekte gecikmedi. O *gün* bu gün Nuri Göksevenin saman alevi gibi parlayıp sönen yeni ümitlerinin peşi sıra geçirdiği uykusuz geceleri de nihayet bulmuş ve aktör Devlet Tiyatrosundaki vazifesine uslu uslu devama başlamıştır.

Kestirme yol

Devlet Tiyatrosu Umum Müdürünün kendisine yapılan böyle bir müracaat karşısında müstafilerden yâlnız bici için dahi olsa bir boş yer göstermesi ve teklifi müsbet karşılaması elbette ki histen çok mantıkla verilmiş bir karardı. Zira Devlet Tiyatrosu sahneleri bu yıl Oda Tiyatrosunun da açılmasıyla dörde çıkmıştı, öte yandan Konya, Eskişehir gibi yerlerde Bölge Tiyatroları faaliyetine geçilmişti. Çok yakın bir gelecekte ise bulundukları yerlerde devamlı temsiller verecek yeni bölge tiyatroları kurulacaktı. Halbuki bu yıl Devlet Konservatuvarının Tiyatro Bölümünden mezun olanların sayısı bir veya ikiyi geçmiyordu. Sadece bu yıl değil, hiçbir zaman Devlet Konservatuvarı Devlet Tiyatrosunun ihtiyacını karşılayacak kadar eleman yetiştirmiyordu. Devlet. Tiyatrosunun ise her zamankinden çok elemana ihtiyacı vardı. Bu durum karşısında Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü gâvura **kızıp oruç** bozmanın sırası olmadığını **elbette** anlamış, fakat bu **anlayış içinde sadece** gerçekten lüzumuna kani olduğu elemanlara kapılarım da kollarım da açmağa hazır bulunduğunu o hareketiyle ifade etmişti.

Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğünün yeni elemanlara olan ihtiyacı sadece bu hareketle belirmiyordu. Devlet Tiyatrosu kapılarını İstanbul Şehir Tiyatrosundan ve Küçük Sahneden bazı sanatkârlara da açılı tutmakta ve Nedret Güvenç, Şükran Güngör gibi sanatkârları kadrosu içine almakta idi. Devlet Tiyatrosunun Konservatuvardan gelme gedikli sanatkârları her nedense yeni gelenleri iyi karşılamıyorlardı. Fakat son günlerde Devlet Tiyatrosu sanatkârları arasında hoşnutsuz bir havanın dolaşması **için** başka bir sebeb vardı. Bu da bahis konusu eleman sıkıntısıyla ilgili yeni bir kararın alınmış olmasıydı. Bu karara göre Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü kestirme yoldan acele sanatkâr yetiştirecek bir kurs açmıştı. Bu kursta sezon boyunca Mahir Canova, Cüneyt Gökçer ve Nihat Akçanın verecekleri derilerle amatörler yetiştirilecek **ve** bunlar Bölge Tiyatrolarıyla Devlet Tiyatrosu sahnelerine sevkedileceklerdi. Mahir Canova da, Cüneyt Gökçer de uzun zamandır Konservatuvarda sahne öğretmenliği yapıyorlardı. Şimdi Konservatuvardan yetişme Devlet Tiyatrosu sanatkârları **kendi** kendilerine soruyorlardı: Madem ki Konservatuvarda öğrendiklerini bir **sezona** sığacak beş-**altı** aylık bir **devre** içinde öğrenmeli kabildi, ne diye beş sene müddetle Konservatuvarda ömür törpülenmişlerdi? Ancak Devlet tiyatrosu sanatkarları bir hususu unutuyorlardı: iyi ve sağlam bir **aktör** olabilmek İçin sadece kısa veya uzun bir yoldan sahneye sevkedilmek kâfi değildir; Kendisini her zaman isbat edebilecek, sırtım yalnız kabiliyetine değil kafasına, kültürüne de dayayabilecek bir sanatkârın beş senelik mektep ilminden başka, sonu gelmeyen bir çalışma ve arama içinde geçecek senelere ihtiyacı vardır.

Yeni eserler

Devlet Tiyatrosunun yalnız eleman değil, sahneye koyacağı piyesler bakımından da sıkıntı içinde bulunduğu malûmdur. Bu mevsim repertuvarını seyirciye resmen hâla ilân etmemiş olması da bunun delilidir. Ne var ki bu mevsimin ikinci eserleri olarak sahneye konulan piyesler halk tarafından tutulmuş ve aşağı yukarı ikişer ay afişte kalmışlardır. Bilhassa Oda Tiyatrosunda temsil edilmekte olan "Bir Yastıkta" isimli piyes Tiyatronun mahdut yerleri dolayısıyla 100 üncü. temsilini idrak etmiştir. Bu hal Devlet Tiyatrosunun, sahnelerine yeni eserler koymakta hiç de acele davranmamasına bir sebeb teşkil etmiştir. Ancak bir repertuvar tiyatrosu olma iddialarına sahip Devlet Tiyatrosunun böylece bir repertuvar tiyatrosu usullerini hiçe saydığı da bir hakikattir. Madem **ki** "Yağmurcu" da, "Tahta Çanaklar" da ve hattâ "Bu Gece Başka Gece" de halk tarafından tutulmuştur repertuvar tiyatrosu olma iddialarını taşıyan Devlet Tiyatrosu pekâlâ bu eserleri repertuvarımn demirbaşına

Büyük Tiyatrodan Bir görünüş

Kürkçü dükkânı

geçirebilir, zaman aralıklarıyla tekrar temsil eder ve Ankaralı seyircilerden pek çoğunu da iki ay yeni bir eser seyretmek için bekleme sabırsızlığından kurtararak yeni eserlerin temsiline başlıyabilirdi. Ama acaba adı geçen eserlerin inatla afişte kalmalarına sebep sadece bu eserlerin tutmuş olmaları mıdır, yoksa sahneye konulacak yani piyeslerin hâlâ hazırlanamamış bulunmaları mı? Üçüncü Tiyatroda "Tahta Çanaklar"ın yerini alacak olan "III. Selim" piyesi İstanbuldan getirilen Behzat Butak'ın misafir rejisörlüğü altında hatırlanmakta, fakat bir türlü hazır hale gelememektedir. Öte yandan Küçük Tiyatroda Saim Alpago'nun rejisi altında yeni bir telif piyesin, Turgut Özakman'ın "Tayfun" adlı eserinin hazırlıkları tamamlanmış olmasına rağmen temsil gecesi için Umum Müdürden hâlâ bir işaret alınmış değildir. Büyük Tiyatroda "Yağmurcu" piyesi yerini "Wilder'in "Çöpçatan" isimli eserine bırakacak, Oda Tiyatrosu nihayet "Bir Yastıkta" sını "Devlet İşleri" ile değiştirecektir. Fakat ne zaman? Ağır, ağır....

Dram Tiyatrosu

Üç meleğin hikâyesi

Dram Tiyatrosu, Hayaller Lima-m'ndaki düzensiz oyunun kötü tesirini silmek için olacak, Albert Husson'un son yıllarda bütün dünya sahnelerinde -hatta perdelerinde- tutunmuş bir piyesini, "La Cuisine des Anges"ı, "Benim Üç Meleğim" adı ile ve Kemal Gürmen elile sahneye koydu. Husson'un bu üç perdelik komedisi, seyirciyi hemen kavrayabilecek, ince, buluşlu, tatlı bir Noel hikâyesi kıvraklığında. Piyes bir Noel gecesi ve sabahı Fransız Güyanında Bay ve Bayan Ducatel'in evinde geçiyor. Felix Ducatel bütün imkânlarını, Havre'daki zengin mağazalarını işbilir, sert bir kuzine kaptırdıktan sonra karısı ve kızı ile aynı kuzenin Güyandaki mağazasını işletmek üzere oraya yerleşmiş müflis, beceriksiz bir tüccar. Tipik bir taşra burjuvası olduğu her sözünden, koyu renk redingotundan bile belli, -Hadi Hünün oyunundan değil-. Amelie, anlayışlı ve müşfik karısı; İsabelle genç, güzel kızıdır. Felix'in dükkândaki işleri berbat, hesapları hercümerçdir. Bu yüzden kızları İsabelle'in zengin sert Juste Amcanın yeğeni Paul'e olan sevdasını çekingen bir ümitle karşılıyorlar. Güyandaki evde bu endişeler açıklanırken, çatıda tamirle uğraşan üç kürek mahkûmu vardır. Bunlar, hapishane müdürü tarafından gönderilmiş işçilerdir. Azılı katil, korkunç olması lâzım gelen insanlar.. Hesaplarının içinden çıkamıyacak olan Bay Felix, tâ Fransadaki kuzenden ödü patlarken bir mektupla öğreniyor ki Kuzen Juste ve yeğeni Paul Güyandadırlar, herdeyse gelecekleri Tam bu sırada çatıdan aşağı üç mahkûm, üç Noel meleği çehresi ile iniyorlar. Noel sofrasını yoktan var edecek, sevimli yüzleri ile Amelie'yi bile kendilerine ısındıracak, aşıkı Paul'un başka biri ile nişanlandığını öğrenip intihara teşebbüs edecek kadar kederlenen İsabelle'i yatıştıracak, mağazada mucizevi işler çevirecek olanlar, bunlardır. -Yazar Husson ikisi katil, biri bir sahtekar olan bu üç iyi davranışlı melek mahkûmun çözümlerini, seyirciye anlatmayı sade aktörlere bırakmakla Dram Tiyatrosu için fena bir sürpriz hazırlamış. Zira oyunda aranılan bu çözüm, hiç dokunulmamışcasına karanlıkta kalıyor-

Kuzen Juste ve İsabelle'i milyonlara çoktan değişmiş olan Paul geldiğinde, melodram başlıyor. Sahtekâr mahkûm defterleri düzeltebilir ama, bu artık imkânsızdır. Bir diğeri, İsabelle'e enikonu tutulmuş olan Alfred didiniyorsa da elinden birşey gelmiyor. Nihayet "basit" bir hal çaresi buluyorlar: Mahkûmların Adolf adlı sevimli ve zehirli yılanları, kapının allından Juste Amcanın odasına süzdürülüyor. Amca, uyanılmaz uykudadır artık. Bu, mahkûm meleklerin Ducetel'lere Noel hediyesidir. Gelgelelim Paul gene de İsabelle'i almak niyetinde değildir. Melekler, Kameryada buluşturmalar tertipliyorlar; iş yürüyeceğe benziyor ki, kaybolan yılan Adolf ölü Amcanın cebinden uzanın, sabırsız Paul'un bu cepte dolaşan elini ısırarak bu sefer kadere âlet oluyor. İsabelle tabii tarifsiz kederler içindedir. Ama melekler onu Paulun cesedinin yanına göndermeden evvel Paul'un kendisine duyduğu sonsuz aşk hakkında onu ikna ve teinin ediyorlar. Bu hareketli Noel sabahı bir genç bahriye teğmeni de, Ducatel'lerin evine düşüyor, İşte İsabelle'in kaçınılmaz tesellisi ve şifası hazırdır. Bay Felix artık endişesiz ve zengindir. Meleklere lastikli bir teşekkür ediyor, herşey halloluyor, üç melek âletlerini, yılanlarını toparlayıp zincirlerine ve demir güllelerine dönüyorlar. Oyun bitiyor.

Yukarda da söylediğimiz gibi oyalayıcı, sevimli, güldürücü bir melodram, bir hoş masaldır bu. Ama Dram Tiyatrosunun, hem de seneler senesidir tecrübe sahibi olan aktörlerinin elinde sudan çıkmış deniz anasına dönüyor, öyle hareketsiz, öyle renksiz. İlk perde düpedüz uyku getiriyor. Bay Ducatel (Hadi Hün) ve bayan Ducatel (Necla Sertel) maksatsız adımlarla sahnenin orasında burasında dolaşıyorlar. Hele arsız bir müşteri olan Mme. Parole rolündeki Melâhat İçli bu dolaşmayı fıkırdak bir dine haline getiriyor. Eller durmadan hareket ediyor, aslında oyuncunun oyununu tamamlayan, mutlaka bir mana ve bir maksat ile yapılması gereken bu el hareketleri nihayet seyirciye acemi bir kukla oyunu seyrediyormuş hissini veriyor. Sanki çatıdaki tak-tak'lar bu ellere bağlı ipleri sırasız ve düzensiz çekiştirip duran bir muzibe aittir.

İsabelle'e pek müessir olan mahkûm melek Alfred'in aslında bir genç kızın kapılabileceği kadar genç ve tesirli olması lâzım ki, oyunun sonunda arkadaşları, eğer bir mahkûm olmasa idi İsabelle'in onun olabileceğini bile söylüyorlar. Bu rol ise, İ-Galip Arcan'a verilmiş. Sanatkâr bu yüzden çaresiz, şaşkın, hatta "oyun"-suz kalıyor.

T. Atalay'ın dağınık dekoru Kemal Gürmene her türlü mizanseni yapabileceği bir saha vermiş. O da İsabelle Gülistan Güzey'i bir tek "anneciğim" demek için ilk önce sahnenin yedi sekiz adım ötesine yürütüp, sonra bir tek "babacığım" demek için aynı yolu geriye döndürmekle bu geniş meydanı harcıyabilmek yolunu tutmuş. Ekseri sahnelerimizin değişmez ölçüsü olan yavaşlık, her yerde, her cümlede, her girişte ve çıkışta hazır ve nasır. Bir tempo yavaşlığından çok, adeta bir uyuşukluk, bir rehavet...

Mahmut Morali, sahtekâr Joseph'de en canlı, en sevimli ve anlayışlı oyunu çıkarmış. Galiba Husson'un Üç Meleğini, üçü yerine sadece o temsil ediyor. Kemal Gürmen Jules'de hemen unutuluveriyor. Halbuki dramatik, şiirli bir rolü var. Hadi Hün, anlaşılıyor ki kafasında tecessüm ettiremediği kir tipi oynuyor. Zira Havre'lı tüccar Ducatel'den uzakta mı uzakta. Hiç bir bolümü diğerini tutmayan bir kompozisyon içinde. Sami Ayanoğlu Juste Amcayı oynayışı ile sahneye biraz ses, biraz canlılık ve hareket getiriyor. İsabelle'de Gülistan Güzey sevimli, zarif, ve rahat Abdurrahman Palay yeğen Paul'un çizgilerine yakışıyor ve uyuyor. Necla Sertel, Bayan Ducatel rolünü ezberlemeyi kafi görmüş, Necla hanım olarak da oynuyor.

Yılmaz İnalın tercümesine gelince, bir piyes Fransızcadan çevrilir de ne için "Mersi"lerin, "Bonsuar"ların, "enteresan" ların, "karakteristik"lerin yerine Türkçeleri konmaz?

Husson'un "La Cuisine des Anges"-ını merak edenler bu piyesi görsünler. Piyes çok hoş. Oyun içinse aynı eserin Fransızlar ve Amerikalılar tarafından çevrilmiş filmlerinin şehrimizde gösterilmelerini beklemek gerek.

S İ N E M A

Filmcilik

Tedbirli rejisör

J oseph L. Mankiewicz, Graham Greene'in "The Quiet American . Sakin Amerikalı" adlı romanını filme çekmek üzere Saigon'da bulunuyor. Mankiewicz ve yardımcıları Saigon civarında sekiz hafta kalarak filmin dış sahnelerini hazırlıyacaklardır. "The Quiet American" Hindi-Çini savaşı sırasında mahalli siyasete karışması yüzünden bir sürü masum insanın ölümüne sebeb olan genç bir Amerikan diplomatının hikâyesidir. Romanın öbür kahramanları şüpheci bir İngiliz gazetecisiyle Viet Namlı metresidir. Viet Namlı kadına aşık olan Amerikalı siyasi faaliyetlerinden hoşlanmayan kimseler tarafından öldürülür. Cinayetin tertiplendiğini daha Önceden bilen İngiliz aradaki kadın yüzünden Amerikalının öldürülmesine göz yumar.

Viet Nam milliyetçilerinin kahramanca tasviri yüzünden romanın Saigon resmi çevrelerinde şöhreti pek iyi değildir. Bu bakımdan Mankievricz'in çalışmaları ilgiyle takip edilmektedir. Fakat gelen haberlerden anlaşıldığına göre filmin ana temi romanınkinden değişik olacaktır. Bu versiyonda Birleşik Amerika'nın desteklediği genç ve bağımsız, demokratik bir Viet Nam doğacak, İngiliz ve Fransız emperyalist kuvvetleri yıkılacaktır. Mankievvicz, Amerikanın Orta Doğuda takip etmek istediği siyasetin bir esini adeta filminde yaşatmaktadır. Viet Namlı kadın Amerikalı' sevgilisinin ölümünden sonra, sadık bir milliyetçi olacak, müstehzi İngilizden ayrılarak siyasî şahsiyeti kuvvetli bir Viet Namlı ila evlenecektir.

Sinemaya aktarılırken romanda meydana getirilen bu değişikliklere Graham Greene'nin nasıl göz yumduğu hayretle karşılanmıştır. Romanın koyu Amerikan aleyhtarı havası Mankiewicz'in tedbirleri sayesinde filme sızdırılmamıştır. "The Five Fingers - Ankara Casusu" adlı filminde de Cicero vak'asına bambaşka bir zaviyeden bakan ihtiyatlı rejisör, halen İngilizce konuşabilen güzel bir Viet Namlı kız aramaktadır. Dış sahnelerin Çekilmesi tamamlandıktan sonra film Romada Cinecitta stüdyolarında tamamlanacaktır. İki erkek kahramanı, İngiliz Michael Rennie ile Amerikalı Audie Murphy temsil edecektir.

"Baby Doll" dan bir sahne

Reklâmını kardinallar yaptı

Filmler

"Bebeğin Günahı"

Hemen hemen her filmi tartışmalara sebeb olan Elia Kazan'ın son eseri "Baby Doll" Amerika'da büyük gürültüler kopardı. Tennessee Williams'ın doğrudan doğruya senaryosunu yazdığı bu film "A Streetcar Named Desire - İhtiras Tramvayı"nda olduğu gibi çöküntü halinde olan bir topluluğun cehaletini, sefaletini ve ahlâki çözülmelerini göstermektedir.

Tennessee Williams'ın kahramanları Amerikanın güneyindeki kasabaların birinde yaşayan orta yaslı bir pamuk esnafı ile yan çocuk genç karısı ve gene pamuk işleriyle uğraşan Sicilya'lı bir göçmendir. Karl Malden rekabet yüzünden rakibi Eli Wallach'ın pamuk tezgahım yakar. O da Malden'in karışıra bastan çıkararak intikamını alır. Bir Boccaccio hikayesinin anlatılışındaki rahatlık ve samimiyete sahip olan bu konu her hakikatin ortaya konmasını tasvip etmeyen koyu din adamlarını küplere bindirmiştir.

Kardinal Spellman New - York'ta filmi isyankâr ve ahlâk bozucu ilan etmiştir. Providence'ta sansür "Baby Doll" un yarım düzüneye yakın sahnesini kesmiştir. Katolik rahibi Russell J. Mc Vinney filmin sansür edilmiş şeklinin bile gösterilmesine marn olmak istediği, iyi katolik vatandaşlara "Baby Doll"u görmemelerini tavsiye ettiği halde sinema salonu dolup taşmaktadır. Boston'da katolik sözcüsü, Amerikanın eski İngiltere elçisi Joseph P. Kennedy "Baby Doll"u 23 sinema salonundan meydana gelen tröstüne sokmıyacağını bildirmiştir. Askeri sinemalarda "Baby Doll" programdan çıkarılmıştır. Elia Kazan'ın filmi bütün münakaşalara rağmen New York'tan Los Angeles'e kadar 18 büyük şehirde geniş seyirci kitlelerinin hayranlığını toplamaktadır.

Filmin Avrupada gösterilişi Amerikadaki kadar tepkiyle karşılanmamıştır. Hatta dini çevrelerde bile anlayış elden bırakılmamıştır. İngiltere Katolik Film Enstitüsü Başkanı Rahip John A. Burke, aklı başında katoliklerin filmi görmemeleri için bir sebeb olmadığını bildirmişti. Rahip Burke'e göre "Baby Doll", mükemmel bir sanat eseriydi. Fransa'da ise sansür kadın-erkek münasebetlerinin samimiyetle ortaya konmasını öteden beri hoş görüyordu. Bu sebeble tenkitçiler lüzumsuz tartışmalardan kurtularak filmin doğrudan doğruya sanat değeri üzerinde durdular. Tenkitçilerin birçoğuna göre "Baby Doll" Elia Kazan'ın en İyi filmlerinden biriydi.

Hemingway gene perdede

Emest Hemingway'in en çok beğenilen romanlarından tart olan 'The Old Man and the Sea - İhtiyar Balıkçı"nın çevrilmesine geçen yıl

Hemingway ve Karısı
Beyaz perdeye eser

başlanmıştı. Spencer Tracy'nin bas rolünü oynadığı, Fred Zinnemann'ın mizansenini hazırladığı bu film Meksika körfezinde hazırlanmaktadır. Film henüz tamamlanamamıştır. "Old Man and the Sea"nin "Moby Dick" gibi büyük bir deniz destanı olması kuvvetle muhtemeldir. Böylece rejisör Zinnemann da son çevirdiği "Oklahoma" adlı müzikalle gölgelenen şöhretine yeniden ulaşabilecektir.

Bu yıl içinde bitmesi beklenen başka bir Hemingway adaptasyonu "A Farevvell to Arms - Silâhlara Veda" William Wyler'in rejisörlüğünde İtalya'da çevrilmektedir. 1932'de Gary Cooper ile Helen Hayes'in canlandırdıkları rolleri bu sefer Jennifer Jones ve Rock Hudson temsil etmektedirler. İkinci Dünya Savaşından önce John Ford ve Frank Capra ile birlikte Amerika'nın üç büyük rejisöründen biri sayılan William "Wyler savaştan sonra büyük eser olarak yalnız "The Best Years of Our Lives - Hayatımızın En Güzel Yılları"nı çevirmiş, daha sonra Önemini gittikçe kaybetmişti. Geçen yıl yaptığı, Gary Cooperin baş rolünü temsil ettiği Amerika kuzey-güney savaşına dair bir hikâye olan "Friendly Persuasion - Dostça İkna" ile dikkati tekrar üstüne çeken Wyler' in Amerikanın başta gelen sinemacıları arasında eski yerini alıp alamaması hususunda "A Farewell to Arms" bir imtihan olacaktır.

Meksika'da çevrilmesi kararlaştırılan "The Sun Also Rises - Güneş de Doğar" Hemingway'in öbür iki eserini beyaz perdeye geçirecek olan sinemacılardan çok daha zayıf İra kötü bir yaratıcının eline düşmüştür. Ava Gardner'le Robert Stack'in yıldızlığını yapacakları bu talihsiz filmin rejisörü Henry Kilis'tir. Birkaç yıl önce Hemingway'in en güzel eserlerinden biri olan "The Snows of Kilimanjaro - Kilimanjaro'nun Karları" nın bu rejisörün elinde ne hale geldiği düşünülürse "The Bun Also Rises"tan ümidi kesenlere hak vermek İcap eder.

Uykuda Geçen Yıllar

Halit REFİĞ

Dünya sinemacılığı tarihine, 1956 ehemmiyetli bir yıl olarak geçecektir. İlk defa 30 kadar ülkenin 60'a yakın sinemacısı Cannes Festivalinden sonra Pariste toplanıp millî sinema, kültür münasebetleri ve düşünce hürriyeti meseleleri üzerinde kararlara vardılar. Venedik Festivalinin işleyişi yeniden düzenlendi, ortaya değişik şartlar çıktı Böylece film festivallerinin zaman zaman büründükleri panayır havasına ilk darbe, Venedikte indirildi. Amerikada sansür nizamnemeleri hafifletildi, Fransada ise Henri ve Genevieve Agel liseler için ilk sinema ders kitabı olan "Precis d'Initation au Cinema"yı yayınladı.

Birkaç yıl önce ölen tanınmış sinema nazariyecilerinden Bela Balazs "Theory of the Film" adlı kitabında şöyle demişti: "Okullarımızda öbür sanatlardan bahseden bir sürü kitap arasında sinemaya dair olanı yok. Milyonlarca kişiye edebiyat ve resmin estetik değerleri öğretiliyor, ama bu insanlar kitap okumadıkları, sergilere gitmedikleri için edindikleri bilgilerden faydalanamıyorlar. Diğer yandan sinema salonlarını aşındıran milyonlarca kişi rehbersiz bırakdıyor, sinema sanatını, filmleri anlamayı, değerlendirmeyi onlara kimse öğretmiyor".

Sinemanın endüstri olarak, propaganda yahut eğitim gücü olarak, eğlence olarak, sanat eseri olarak cemiyet içindeki yeri her fırsatta belirtildi. Bunları tekrarlamak lüzumsuzdur. Endüstri çağı olan Yirminci Asırda endüstri - sanat sinema yaratıldığı cemiyetin tam bir aynası haline gelmiştir. Kuvvetli devletlerin kuvvetli endüstriye dayandıkları, milletlerin varlıklarını devam ettirmek için endüstri kurmaya çalıştıkları artık inkâr edilmez bir gerçektir. Sinemacılık Amerikanın dördüncü büyük endüstrisi, devletin de dördüncü büyük kuvvetidir. Öbür ülkelerde gelişmiş sinema endüstrisi, gelişmiş genel endüstriyi pek yakından takip etmektedir.

1956 yılında vatan sathında büyük kalkınma hamleleri yapan D.P. İktidarı, sinemacılık sahasında da geri kalmamıştır. Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünün Amerikadan, Belçika'dan, Danimarka'dan ve başka memleketlerden çağırdığı teknisyenlerin hazırladığı dokümanter tümlerde Türk sinemacılarının da çalışarak yetişmelerinin sağlanması düşünülmemiştir. Makinesi, filmi, teknisyeni, herşeyi dışardan gelip, memleketimizde hazırlanan bir filmin Amerikanın bilmem hangi şehrinde filânca mükâfatı kazanması devlet radyo ve gazetelerinde övünme vesilesi olmuştur.

Hususi teşebbüsün de Türk sinemacılığının kalkınması yolunda yaptığı çalışmalar devletin gösterdiği gayretten aşağı kalmamaktadır. Yıl «onunda piyasaya çıkmasına rağmen iş yapma rekoru kırmak üzere olan "Berduş" tipik bir örnektir. Sinemaların millî kültür, ve teknik seviyesinin aynası haline geldiği bir devirde "Berduş'un ortaya koyduğu kültürel ve teknik vasıflar Paristeki sinemacılar kongresine katılan 30 memleketin çok serilerinden olduğumuzu acı acı göstermektedir.

İyi film getirmediklerinden yanıp yakıldığımız film ithâlcileri "Senso - Günahkâr Gönüller" adında batılı tenkitçilerin çoğuna göre son yirmibeş yılın en güzel sinema eseri olan bir İtalyan filmini getirdiler. "Senso"yu anlayıp sevebilecek bir seyirci topluluğu Türkiyede daha yetişememişti. Film tenkitçilerine düşen vazife bu büyük filmi halka indirmenin, seyirciye sevdirmenin yollarını aramaktı. Ama Batıda sinema seyircisinin yetişmesinde çok büyük rolü olan tenkitçilerin Türkiyedeki meslekdaşlarının çoğu vaha ne yaptıklarından haberdar değildi. Günlük gazetelerin birinde "Moby Dick"in geceleri görülmemesi tavsiye edilmiş, daha sonra "Senso" anlaşılmaz acayip sözlerle kötülenmişti. Gene başka gündelik bir gazetenin devamlı sinema yazarı "Senso"nun yaratıcısı Luchino Visconti'nin mükemmel bir rejisör olmadığını söylemiş, sebeb olarak da filmin temposundaki yavaşlığı ileri sürmüştü. Filmleri hangi ölçülerle ele alacaklarından kendileri bile habersiz olan tenkitçilerin seyirci yetişmesinde faydadan çok, zararları oluyordu.

1966 yılında Türk sinemacılığı, devletin alâkasızlığı, hususî teşebbüsün çekingenliği yüzünden dünya sinemacılığındaki bütün gelişmelere rağmen hâlâ uyuyordu. Sinema yazarlığında kötü yol göstericilerin gayretkeşlikleri, Türk sinema seyircisine rehber olmaya uğraşanların çalışmalarını baltalıyordu.

S P O R

Kulüpler

Fenerbahçenin ellinci yılı

Fenerbahçenin uzun boylu, gözlüklü umumî kâtibi Ertuğrul Akça bir an düşündü. Eli İle yüzündeki pürtükleri ve lekeleri sıvazladı. Sonra söze başladı. "Arkadaşlar komiteleri daha evvel kurarak 50 nci yıl çalışmalarına başlıyacaktık. Niyetimiz bu idi. Bir müddetten beri rahatsızım. Doktorlar karaciğerimi kifayetsiz buluyorlar. Bu sebeble geciktik". Salonda bulunanlar, bu sözlere "vah vah geçmiş olsun" şeklinde mukabelede bulundular. Mevzuubahis hâdise Moda Deniz Klübünde cereyan ediyordu. İdare Heyeti tarafından muhtelif komitelere binbir elekten geçirildikten sonra titizlikle seçilmiş bulunan azalar, Umumi Kâtibin rahatsızlığına gerçekten üzülmüşlerdi. Zira komitede vazife almalarında bu şahsın rolü büyüktü. Daha böyle çalışmak isteyen pek çok kimse vardı. Ama doğrusu istenirse bu şahıslar idare heyeti tarafından mutemet insanlar olmadıkları için kabul edilmemişlerdi. Çünkü ekserisi fevkalâde kongreden bahsediyor, "İdealistler" ismi altında bir üçüncü grup teşkil ediyorlardı. Hele içlerinde lüzumundan fazla hafızaları kuvvetli olanların ikide bir hani Deniz Klübünde İstanbul grubu ile yapılan toplantıda söz verilmişti, idare heyeti sicil ve talimatnamenin değiştirilmesi mevzuu halolduktan sonra istifa edecek ve yeni seçimlere gidilecekti" gibi sözler sarfetmeleri doğrusu idareyi, elinde tutan şahısları fazlası ile müteessir ediyordu.. Hafızaları kuvvetli olanların sözleri hayret, biraz da hiddet uyandırıyordu.

İdealistler 'harekete geçiyor.

Tam bu sırada idealistler ismi altında toplanan bir grup Kadıköyde bir içkili lokantada toplanmıştı. İçlerinde hakikaten kıymetli kimseler vardı. Uzun seneler Fenerbahçeye hizmet etmiş ve şahsiyet olarak temiz kalmasını bilmişlerdi. Bunların maksadı taraftar sayısı milyonları aşan, bu klübü daha ehil ellere teslim etmekti. Kısacası hiç birinin mevki hırsı yoktu. Yaşadıkları hayatın hesabım vermekten Kaçınmıyacak kadar temiz ve samimiydiler. Bu bakımdan idealistler kısa zamanda gelişmişti. Kadıköy grubunda bulunanlar endişe duyuyorlardı, İstanbul grubundakiler de öyle.. Çünkü Üçüncü grup kuvvetini her iki taraftan alıyordu. İdealistlerin toplantısında muhtelif mevzular görüşülmüş ve el birliği ile Fenerbahçeyi bugünkü durumdan kurtarmak için nasıl bir hareket takip edilmesi lâzım geldiği görüşülmüştü. Fevkalâde kongre bahis mevzua bile edilmemişti.

Fiyaskoyla neticelenen turne

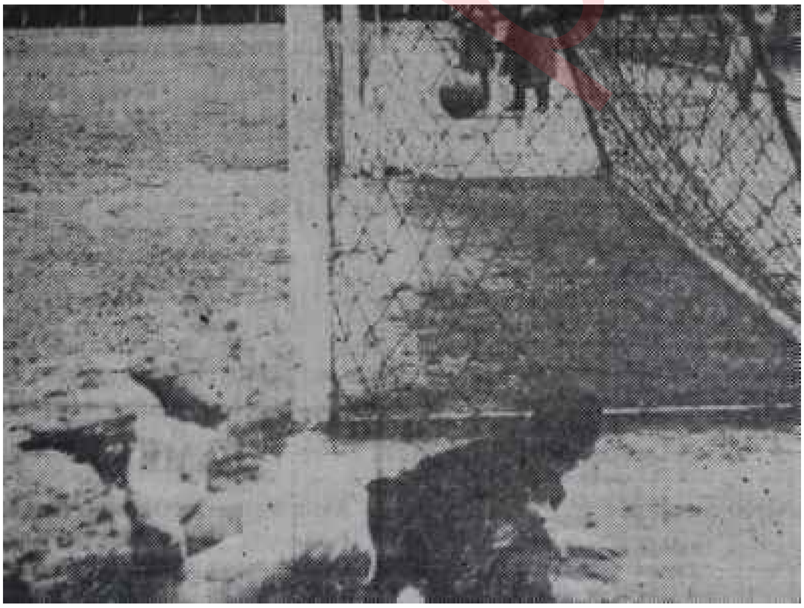
Hadiseler birbirini kovalıyordu. Fenerbahçe Spartak maçında uğradığı tekme yağmurundan sonra Adanada doluya tutulmuştu. Aynı maçta kol çıkmış, diş kırılmış, ayak bileği zedelenmişti. İkinci meydan muharebesine rağmen idareciler hasılat maçlarını yarıda bırakmamak niyetindeydiler. Bu hızla Eskişehire gittiler ve orada da Demirsporla 1-1 berabere kaldılar. Yılbaşı programı tamama erebilmek için İzmire de gidecek-

Austria kalecisinin kurtarışı

Kara talihli Beşiktaş

lerdi. İşte bu sırada bir müddettenberi unutulmuş görünen ve bazı hâdiselerde hakikaten hatırlanmayan Osman Kavrakoğlunun sesi yükseldi: Takım İstanbula dönecek ve İzmir seyahati ileri bir tarihe bırakılacak!. Taraftarlar ve o kadar da futbolcular bu durumdan memnuniyet duydular. Hafta içinde Austria takımı ile Umumî kaptanın vetosu neticesinde maç yapmadılar.

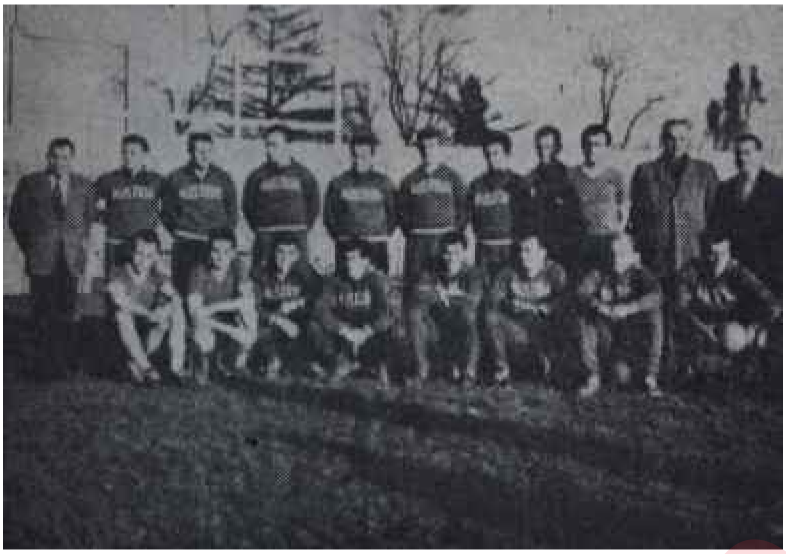

Austria'nın Beşiktaş kalesine attığı gol

Dantelânın düğümü

Dostluk paktı

Üç klüp arasında bir hafta evvel imzalanmış olan dostluk paktı, spor çevrelerinde bir takım akisler bulmuş ve bilhassa paktın dışında kalan 7 profesyonel klübün idarecileri tarafından muhtelif şekillerde tefsirlere uğramıştır. Ufak klüp namı ile anılan 7 klübün idarecileri bu hareketi "malî sabotaj" olarak vasıflandırmakta ve Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş klüplerinin Türk sporu üzerinde bir "tröst" kurmak sevdasına kapıldıklarını söylemektedirler. Böylece İstanbul'un 10 profesyonel klübü şimdi iki bloka ayrılmış bulunuyor. Aralarındaki kuvvet denemeleri geçen hafta Pazartesi akşamı bölge binasında yapılan profesyonel tertip kümesi toplantısında fiilen başlamıştır. Büyükler kombine biletlerin kaldırılmasını istemekteydiler. Buna sebeb olarak, taraftarlarının 165 lira gibi ağır bir parayı ödemek istemediklerini ileriye sürüyorlar ve diyorlar ki: "Taraftarlarımız bize soruyor: Fenerbahçe, Galatasaray ye Beşiktaş takımlarının maçlarını görmek için niçin 165 lira verelim. Biz de senelerdir taraftarlarımızın haklı itirazlarına bir son vermek için uğraştık. İşte şimdi bunun sırası geldi. Artık kombine biletlerin kaldırılması ve taraftarlarımızın böyle ağır yükler-

Austria'lılar Galatasaray maçından önce antrenmanda
Üç gol yemeğe hazırlık

den kurtarılmasını istiyoruz". Bu itirazlar spor efkârıumumiyesinde pek müsbet karşılanmadı. Çünkü hakiki sebebin bu olmadığını anlamak güç değildi. Taraftarların iddiası haddizatında muhayyel bir sebebti. Çünkü haftanın muayyen günlerinde Mithatpaşa stadının yolunu tutan seyirciler bu parayı seve seve ödüyorlardı. Klüpler ancak kendilerine yakın olanlara bilet veriyorlardı. Aksi halde, yani biletler serbest satılınca karaborsacılığın hortlayacağı ve meselâ bir Fener - Galatasaray maçının biletinin 50 liraya satılacağı muhakkaktı. Karaborsacıya gideceğine Türk sporuna hizmet eden bir klübün kasasına bu paranın gitmesi daha faydalı olacaktı. 7 klübün temsilcileri bu işi şiddetle reddettiler. Tröst kurmak isteyen klüpleri ağır bir lisanla itham ettiler, mukabil bir blok paktı kurdular. Bu satırların yazıldığı sırada paktın prensiplerinin ne olduğu bilinmiyordu. Bilinen şey, inhisarcı klüplere karşı küçüklerin yaşamak arzusu ile mücadele edecekleriydi.

Galatasarayın yeni başkanı

Uzun boylu, kır saçlı, temiz giyinbir şahıs geride bıraktığımız haftama Cumartesi güttü saat 15.00 sularında Galatasaray lokalinde toplanan azalara tam 45 dakika süren bir nutuk çekti. Konuşma asalar tarafından tasviple karşılandı. Konuşan İzmir milletvekili Sadık Giz'di. Ekseriyetle Galatasaray klübü reisliğine tâyin edilmişti. Eğer vaadlar bakımından zengin olan konuşması sonunda Sadık Giz idare heyetine namzet olarak 4 ismi ortaya atmamış olsaydı, azaların kendisine karşı beslediği itimat sarsılmıyacaktı. Hele bir ara: "Ben uzun zamandır klüpten ayrı kaldım. Arkadaşları tanımıyorum" demesi ve yardımcı olarak eski boksörlerden Mahmut Kefelinin ismini ortaya atması salonda toplananlar üzerinde adeta bir soğuk duş tesiri yapmıştı. Garipsenen ikinci nokta da reisliğe namzetliğini koymayacağını bildiren Refik Selimoğlunun İkinci Başkanlığı kabul etmesiydi. Pek çok kimse bu toleransı izah etmekte müşkilat çekti.

Futbol

Austria maçları

Austria takımı müteaddit defalar memleketimize gelmişti. Stajospal, Oswirk, Hannapi gibi dünya çapındaki şöhretler Türk sporseverlerinin hafızalarında halen canlılığım muhafaza ediyorlardı. Austria'nın ince, kıvrak bir futbolu vardı. Şimdi yok mu? denecek. Var; var ama eski ile mukayese etmek ne mümkün. Bu şöhretler gitmişler onların yerine genç elemanlar gelmiş. Belki yarının birer Hannapisi, Oswirk'i olacaklar.

Austria ilk karşılaşmasını geçen hafta Cumartesi günü Beşiktaş ile yaptı ve nisbeten kuru bir saha üzerinde Orta Avrupa futbolunu temsilde de muvaffak oldu. Yerden, kısa kısa üçgenlerle kaleye inişleri, rakiplerini top peşinde koşturmaları, ince ve za rif hareketleri hakikaten seyredilmeye değerdi. Hasılı herşey ceza çizgisi içerisine kadar iyi idi. Fakat bütün akınlar orada sabun köpüğü gibi eriyip heder oluyordu. Çünkü misafirler şüt atma hassasından mahrumdu. Buna rağmen aksi sistemde yani WM'i havadan uzun paslı oynayan Beşiktaşı 1-0 mağlup etmeğe muvaffak oldular. Beşiktaş doğrusu istenirse bu neticeyi hak etmemişti. Çünkü cidden güzel bir oyun çıkartmıştı. Fakat top bir kaç defa direğe vurarak, filelere yüz yermeden geriye dönmüştü. Başka ne yapılabilirdi, top istemiyordu...

Galatasaray 3-0 galip

Austrianın kısır ve neticesiz futbolünü gören spor otoriteleri derhal kaleme sarılarak ertesi günü Galatasarayla yapacakları maçta Sarıkırmızılı takımın şanslı olduğunu adeta bir ağızdan ilan ettiler. Netice dedikleri gibi olunca işten kendilerine bir iftihar payı çıkarmaktan geri kalmadılar. Hakikaten golcü Galatasaray tam Avrupa! bir oyunla Austriayı su götürmiyecek şekilde mağlup etti. Fakat 3-0 değil. Meşhur santraforları Huber'in dediği gibi 2-1... Çünkü İsfendiyar'ın attığı ikinci gol bariz ofsayttı. Aksine olarak Austrialıların attığı ve hakemin ofsayt saydığı da tam mânasiyle goldü. Maçtan sonra misafirler, 2-1 lik galibiyet fena mı ? Hakem niçin bu kadar gayretkeşlik gösterdi şeklinde gazetelere beyanat verdiler.

Teni sepilen idare heyeti Şeref tribününde bu güzel maçı tam kadrosuyla hazır bulunarak seyretti. Hepsi hayatlarından memnundu. Memnuniyet verici başka bir mevzu daha vardı. O da Galatasarayı maçı seyretmeye gelen bin kişinin alkışlaması ve teşçi etmesi.. Galatasaraylı futbolcular bu sebebi e olacak seromoniyi mutatları hilafı maçtan sonra ve bütün stada karşı yaptılar. Eskiden olduğu gibi gidip sadece kapalı tribünün sağ tarafım selâmlamadılar. N.S.

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL